

अथदानचंद्रिकायाअनुक्रमणिका ।

दानंविधोक्तं	१	अथदानेदक्षिणप्रमाणं....	३	तुलापुरुषदानविधिः....	१६
अथपात्रं	१	अथद्रव्यदेवता....	३	अथतुलादानप्रयोगः....	१६
अब्राह्मणलक्षणमाह	१	प्रतियहस्यानानि	४	गोसहस्रमहादानप्रयोगः	१६
ब्राह्मणबुलक्षणमंहि	१	अथादौसुवर्णदितुलापुरुषदानं	४	ज्ञातगोदानप्रयोगः....	१६
अथद्रव्यविभागः	१	अथकुंडमंडपादि....	५	सप्तपदशगोदानं	१६
अथअश्वहादानानि	१	अथतुलावेदिपरिमाणं....	५	अथदशमहादानानि....	१६
अथदानकालः	१	स्तंभद्वयनिक्षेपःहेमाद्रौ....	५	कनकदानं	१६
अथपुण्यदेशः	२	वेद्यादितुलाकृत्यलक्षणं....	६	अश्वदानं	१६
तीर्थप्रतियहनिषेधः	२	घृतादितुलाफलं....	७	अथइवेताश्वदानं	१६
अथदानकृत्यं	२	अयनानारोगनिरासार्यैर्द्रव्य-		शिवायश्वदानं	१६
अथप्रतिगृहीतकर्तव्यं	२	विशेषेणतुलादानं	८	तिलदानं	१६
अथद्रव्यमानं	३	पूजार्थतत्तद्रव्याधिदेवता	८	तिलपात्रदानं	१६
धान्यमानंभविष्ये....	३	अथकालविशेषः....	९	महातिलपात्रदानं	१६

कालचक्रदानं	....	५६	शतकर्पददानं	....	६०	प्रवालदानं	....	६३
यममूर्तिदानं	....	५६	उष्णवात्रदानं	....	६०	कर्णमृषददानं	....	६३
कालपुरुषदानं	....	५७	कंबलदानं	....	६०	मानस्यमणिदानं	....	६३
कालपुरुषस्वरूपं	....	५७	चित्रकंबलदानं	....	६०	हरिद्रादानं	....	६३
सर्वसंपत्कदानं	....	५७	ताम्रपात्रदानं	....	६१	कुङ्कुमदानं	....	६३
कुष्णजिनदानं	....	५८	अथप्रसंगात्ताम्रदानं	....	६१	सिद्धदानं	....	६३
शय्यादानं	....	५९	कांस्यपात्रदानं	....	६१	कस्तूरीदानं	....	६३
शयनदानं	....	५९	प्रसंगात्कांस्यदानं	....	६१	कपूरदानं	....	६३
कशिपुदानं	....	५९	लोहपात्रदानं	....	६१	नानासुगंधद्रव्यदानं	....	६३
वस्त्रदानं	....	५९	रौप्यपात्रदानं	....	६१	देवगलंतिकादानं	....	६३
शीतवस्त्रदानं	....	६०	सुवर्णपात्रदानं	....	६१	प्रपादानं	....	६३
रक्तवस्त्रदानं	....	६०	स्थालीदानं	....	६१	हैमंतिकेभिदानं	....	६३
नीलवस्त्रदानं	....	६०	शेदपुस्तकदानानि	....	६२	दीपदानं	....	६३
चित्रवस्त्रदानं	....	६०	अथप्रसंगाच्चतुर्दशविधाजकाः	....	६२	पांथपरिचर्या	....	६३
कुण्डलदानं	....	६०	रत्नदानानि	....	६२	गोपारिचर्या	....	६३
पटकुलदानं	....	६०	मौक्तिकदानं	....	६३	धर्मपददानं	....	६३

धान्यदानं	४१	दशावलदानानि	४६	विष्णुदानं	५४
गुह्यदानं	४१	धान्यशैलदानं	४६	कुवेरमूर्तिदानं	५४
रजतदानं	४१	लवणाचलदानं	४८	शमामदेवरमूर्तिदानं	५४
लवणदानं	४१	गुह्याचलदानं	४९	लक्ष्मीनारायणमूर्तिदानं	५५
पंचधेनुदानानि	४२	सुवर्णाचलदानं	४९	हरिहरमूर्तिदानं	५५
तत्रार्द्धपापापनोदधेनुदानं	४२	तिलाचलदानं	४९	सूर्यमूर्तिदानं	५५
ऋणापनोदधेनुदानं	४२	अर्धोदधेतिष्ठपर्वतदानं	४९	गणपतिमूर्तिदानं	५५
प्रायश्चित्तधेनुदानं	४२	तन्निवर्कस्वपात्रदानम्	५१	जगदंविक्तादानं	५५
वैतरणीदानं	४२	कार्पासशैलदानं	५१	सरस्वतीमूर्तिदानं	५५
वल्कलितधेनुदानं	४२	घृताचलदानं	५१	शालग्रामदानं	५५
मोक्षधेनुदानं	४३	रत्नाचलदानं	५२	शिवनाभिदानं	५६
महिषीदानं	४३	रौप्याचलदानं	५२	लिंगदानं	५६
मेघीदानं	४४	शर्कराचलदानं	५२	भारकतल्लिङ्गदानं	५६
अजादानं	४४	शिवरूपमार्णं	५२	काञ्चमीरल्लिङ्गदानं	५६
तृपदानमंत्रः	४५	शिवरदानानि	५३	घंटादानं	५६
मंदाग्निहरंमेघदानं	४५	शिवरदानप्रयोगः	५३	शैलदानं	५६

कलशदानं ....
जलपात्रदानं ....
यज्ञोपवीतदानं ....
मासपक्षदानानि ....
अधिमसेदानं ....
घृतपात्रच्छायादानं ....
संक्रांतिदानानि ....
नानाधान्यदानानि ....
संतुलदानं ....
त्रीहिदानमंत्रः ....
यवदानमंत्रः ....
गोधूमदानमंत्रः ....
मुद्गदानमंत्रः ....
माषदानमंत्रः ....
वर्णकदानमंत्रः ....
कुलिसदानमंत्रः ....

६५ ६५ ६५ ६५ ६५ ६६ ६६ ६७ ६७ ६७ ६७ ६७ ६७ ६७ ६७ ६७ ६७

तिलदानमंत्रः
स्वर्णतिलदानं ....
सर्वधान्यदानं ....
समुवर्णतिलपात्रदानं
निष्पावदानं ....
मियंमुदानं ....
श्यामाकदानं
कोद्वेदानं ....
लंकदानं ....
यावनालदानं ....
मसूरिकादानं ....
अन्नदानमंत्रः ....
पायसदानमंत्रः
क्षीरकमंडलुदानं
ओदनदानं ....
दध्यन्नदा० ....

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

६७ ६७ ६७ ६७ ६७ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८

कुसरात्रदानं
नानाभक्ष्यदानं
सर्वान्नदानं ....
सक्तुदानं ....
शर्करादानं ....
गुडदानं ....
इशुदंडदानं ....
मधुदानं ....
घृतदानं ....
तैलदानं
नवनीतदानं
क्षीरदानं
दधिदानं
तकदानं
पुष्पदानं
फलदानं

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६८ ६९ ६९ ६९ ६९ ६९ ६९

तांबूलदानं	६९	भांडदानमंत्रः	७०	ग्रहाणां दानानि	७२
पादुकादानं	६९	गोधूमपिष्टदानं	७०	दानकालः प्रकारश्च	७२
उपानदानं	६९	शूर्पस्थार्द्रतंडुलदानं	७०	प्रार्थनामंत्रः	७२
छत्रदानं	६९	पायसपूरितकांस्यपात्रदानं	७०	वारदोषदानानि	७२
चामरदानं	६९	कदलीस्तंभदानं	७०	सहस्रभोजनविधिः	७२
पत्रिकादानं	६९	सौभाग्यशूर्पदानं	७०	सर्वस्वदानं	७५
व्यंजनदानं	६९	शूर्पपंचकदानं	७०	युगप्राधान्यधर्माः	७५
वर्षणदानं	६९	पोडकाफलदानं	७०	दानमावश्यकंकेपां	७५
कूप्यां डानं	६९	व्यतीपातिसुवर्णदानं	७०	दातुलक्षणम्	७५
सौभाग्यद्रव्यदानं	७०	अश्वत्थसेवनंसेचनमंत्रश्च	७१	प्रतिगृहीतुलक्षणं	७६
वर्धितफलदानं	७०	अश्वत्थाभिषेचनं	७१	विद्वत्प्रार्थना	७६
सतिलयुडपिष्टासदानं	७०	सूर्यादीनांवैषम्येदानानि	७१	सदस्यप्रतिग्रहदानानि	७६
				इतिदानचंद्रिकासुक्रमणिकासमाप्ता.	

पुस्तक मिलनेका ठिकाना.

खेमराज श्रीकृष्णदास

श्रीवैकटेश्वर छापखाना—मुंबई.

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरमावैकटेशाभ्यांनमः ॥ प्रणम्यमातरंगंगैर्भिरवंनशंकरीम् ॥ महादे-
 वाख्यपितरंश्रौतस्मार्तविशारदम् ॥ १ ॥ दिवाकरेणसुधियासारमुद्धृत्यशस्त्रतः ॥ शिष्टानां
 तन्यतेतुष्टैदानसंक्षेपचंद्रिका ॥ २ ॥ तत्रपरस्वत्वेत्पत्त्यंतोद्रव्यत्यागोदानम् ॥ देवलः ॥ तच्च
 अर्थानामुदितेपात्रेऽद्भ्यप्रातिपादनम् ॥ दानमित्यभिनिर्दिष्टव्याख्यानंतस्यकथ्यते ॥ तच्च
 दानंत्रिधोक्तं गीतासु ॥ दातव्यमितियद्दानंदीयतेऽनुपकारिणे ॥ देशेकालेचपात्रेचतद्दानंसा-
 त्विकंस्मृतम् ॥ यत्तुप्रत्युपकारार्थफलमुद्दिश्यवापुनः ॥ दीयतेचपरिच्छिष्टंतद्राजसमुदाहृत-
 म् ॥ अदृशकालेयद्दानमपात्रेभ्यश्चदीयते ॥ अस्तकृतमवज्ञातंतत्तामसमुदाहृतम् ॥ ॥
 गारुडे ॥ अहंतेयत्सुवर्णादिदानंतत्कायिकंस्मृतम् ॥ तुलादानादि ॥ आर्तानामभयंदञ्जी-
 त्येतद्विवाचिकंस्मृतम् ॥ विद्यामादाययज्ज्यैतद्दानंमानसंद्विजाः ॥ इति ॥ ॥ अथपात्र-
 म् ॥ ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ नविद्ययाकेवलयातपसावापिपात्रता ॥ यत्रदानमिमेचोभेतद्विपा-
 त्रंप्रचक्षते इति ॥ भविष्ये ॥ किंचिद्देवमयंपात्रांकिंचित्पात्रंतपोमयम् ॥ पात्राणामुत्तमं
 पात्रंशूद्रात्रयस्यनोदरे इति ॥ व्यासः ॥ प्रथमंतुगुरोर्दानंदत्वाश्रेष्ठमनुक्रमात् ॥ ततोऽन्ये
 पांचविप्राणांदद्यात्पात्रानुसारतः ॥ इति ॥ भविष्यपुराणे ॥ सन्निधानस्थितान्विप्रान्दोहित्रंवि-

द्रुपतितथा ॥ भागिनेयंविज्ञेपेणतथाचंधूगृहामतान् ॥ नातिक्रमेन्नरस्त्वेतान्मुमूर्खानपिगोप
 पते ॥ अतिक्रम्यमहारौद्रेरश्वनरकंजजेत् ॥ दक्षः ॥ सममवाह्मणेदानंद्भिगुणं ब्राह्मणद्वये ॥ स
 हस्रगुणमाचार्येत्स्वनंतवेदपारगे ॥ अत्राह्मणलक्षणमाह व्यासः ॥ ब्रह्मवीजसमुत्पन्नोमंत्रसंस्का
 रवर्धितः ॥ जातिमात्रोपजीवीच भवेद्ब्राह्मणः स तु ॥ ब्राह्मणद्वुवलक्षणमाह तत्रैव ॥ गर्भाधाना
 दिभिर्युक्तस्तथोपनयेन च ॥ न कर्मविन्नचाधीतः स भवेद्ब्राह्मणश्रुवः ॥ ॥ अथ द्रव्यवि
 भागः ॥ ॥ शिवधर्म ॥ तस्माच्चिभागंवित्तस्थजीवनाय प्रकल्पयेत् ॥ भागद्वयंतु धर्मार्थमनि
 त्यंजीवितं यतः ॥ वित्तस्य भागपंचकंकृत्वा भागद्वयं जीवनार्थं भागत्रयं दानार्थं मिति हेमाद्रिः ॥
 अथाग्राह्यदानानि ॥ ॥ स्कन्दि ॥ अजिनं मृतशय्यांच मेर्पंचो भयतो मुखीम् ॥ कुरुक्षेत्रे च गृ
 ह्णानो न भूयः पुरुषो भवेत् ॥ मनुः ॥ हिरण्यं भूमि मथंगमंत्रं वासस्ति लान्धृतम् ॥ अविद्वान्प्र
 तिगृह्णानो भस्मीभवति काष्ठवत् ॥ अविद्वान्नाम विद्यातपोभ्यां हीनः तेन न ग्राह्यमिति ॥ ॥ अ
 थ दानकालः ॥ ॥ वाराहे ॥ दर्शशतगुणं दानं तद्दर्शघ्नं दिनक्षये ॥ शतघ्नं तच्च संक्रांतौ शतघ्नं
 विषुवेततः ॥ युगादौ तच्छतगुणमयनेतच्छताहतम् ॥ सोमग्रहे तच्छतघ्नं तच्छतघ्नं रवेर्ग्रहे ॥
 तच्छतघ्नं व्यतीपाते दानं वेदविदो विदुः ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ वैशाखी कार्तिकी मार्गशीर्षमातुम्

हाफला ॥ पौर्णमासीपुसर्वासुमासर्क्षसहितासुच ॥ दत्तानामिहदानानांफलंशतगुणंभवेत् ॥
 इति ॥ ॥ अथपुण्यदेशः ॥ ॥ भद्रः ॥ दृपद्रतीसरस्यत्योर्देवनद्योर्यदंतरम् ॥ तंदेवनिर्म
 तंदेशंश्रद्धावर्तप्रचक्षते ॥ नारदः ॥ पुण्यदेशेषुसर्वेषुशुद्धेदेवालयदिषु ॥ यत्रसाधनसंपत्तिस्त
 त्रदानंसमाचरेत् ॥ भविष्यपुराणे ॥ वाराणसीकुरुक्षेत्रंप्रयागंपुष्करंतथा ॥ गोकर्णनैमिषार
 प्यंसेतुंश्रीपर्वतंतथा ॥ महाकालंतथागंगमितान्पुण्यतमान्विदुः ॥ पाद्मे ॥ लिंगवाप्रतिमावा
 पिदृश्यतेयत्रकुत्रचित् ॥ तत्सर्वपुण्यतांयातिदानेषुचमहाफलं ॥ इति ॥ एषुदानमत्तिप्रशस्त
 मितिहेमाद्रिः ॥ ॥ अथतीर्थप्रतिग्रहनिषेधः ॥ ॥ पाद्मे ॥ नतीर्थैप्रतिगृह्णीयात्प्राणैःकंठ
 गतैरपि ॥ इति ॥ तीर्थैतीरेक्षेत्रेच ॥ गंगाकृष्णागोदावरीणांतीरमाह विष्णुः ॥ गंगा
 गोदारीकृष्णातीरमाहुर्महर्षयः ॥ उत्तरेनवगव्यूतिर्दक्षिणैर्योजनत्रयम् ॥ इति ॥ भविष्ये
 ॥ तीराद्व्यूतिमात्रंतुपरितःक्षेत्रमुच्यते ॥ इति ॥ गंगायांतुतीरेऽपिनग्राह्यमित्यर्थः
 ॥ ब्राह्मे ॥ प्रवाहमवधिकृत्वायावद्धस्तचतुष्टयम् ॥ तत्रनप्रतिगृह्णीयात्प्राणैःकंठगतै
 रपि ॥ इति ॥ प्रवाहोर्गर्भः ॥ दानधर्मै ॥ भाद्रशुक्लचतुर्दश्यांयावदाक्रमतेजलं ॥ ता
 वद्गर्भविजानीयात्तदूर्ध्वतीरमुच्यते ॥ इति ॥ गर्भप्रतिग्रहनिषेधः प्रासिद्धनदीषु गंडकया

दिषुतुतीरेऽपिनिपेधः ॥ तदुक्तं दानधर्मे ॥ गंडकयादिषुतीरेऽपि न ग्राह्यभूतिमिच्छता ॥ इति ॥
 अत्यंतापदितीर्थेऽपि ग्राह्यं ॥ अथ चेत्प्रतिगृह्णीयाद्ब्राह्मणो वृत्तिकर्षितः ॥ दशांशमर्जितं दद्या
 देवं धर्मो न हीयते ॥ इति पाद्मात् ॥ ॥ अथ दानकृत्यं ॥ ॥ वाराहे ॥ सुस्नातः सम्यगाचारितः
 कृतसंध्यादिकक्रियः ॥ कामक्रोधविहीनश्च पाखंडस्पृशर्वर्जितः ॥ दद्यादिति शेषः ॥ कात्या
 यनः ॥ कुशोपरिनिविष्टेन तथा यज्ञोपवीतिना ॥ देयं प्रतिग्रहीतव्यमन्यथाविफलं भवेत् ॥
 इति ॥ गौतमः ॥ अंतर्जानुकरं कृत्वा सकुशं सतिलोदकं ॥ फलान्यपि च संधाय प्रदद्याच्छृद्धया
 न्वितः ॥ नामगोत्रे समुच्चार्य प्राङ्मुखो देयकीर्तनात् ॥ उदङ्मुखाय विप्राय दत्त्वा तं स्वस्ति की
 र्त्तयेत् ॥ स देवताकदेयकीर्त्तनानंतरं दत्त्वेत्यर्थः ॥ ॥ अथ प्रतिग्रहीतृकृत्यं ॥ ॥ तत्रैव
 ॥ ॐ ॥ कारमुच्चरन् प्राज्ञो द्रविणं सकुशोदकं ॥ गृह्णीयादक्षिणे हस्ते तदंते स्वस्ति कीर्त्तयेत् ॥ प्रतिग्र
 हीता सा विभ्रं सर्वत्रैवानुकीर्त्तयेत् ॥ सा विभ्रं देवस्य त्वेति ॥ ततस्तु कीर्त्तयेत्सार्धं द्रव्यं च द्रव्यदेवतां
 समापयेत्ततः पश्चात्कामस्तुत्या प्रतिग्रहं ॥ यथाशाखं ॥ कइदं कस्मा अदादिति भ्रं पठित्वेत्यर्थः
 ॥ आदित्यपुराणे ॥ प्रतिग्रहं पठेदुच्चैः प्रतिगृह्णाद्विजोत्तमात् ॥ मंद्रं पठेत्तुराजान्यादुषोऽनुचतथाविशि
 ॥ मनसा च तथा शूद्रे स्वस्ति वाचने मेव च ॥ ओंकारं ब्राह्मणे कुर्यान्निरोंकारं महिषतौ ॥ उपां

शुचतथोद्देश्ये मनसा शूद्रजे तथा ॥ इति ॥ कौर्मात् ॥ पुनस्तत्रैव ॥ प्रतिग्रहस्य धर्मचनजा
 नातिद्विजोविधिं ॥ द्रव्यस्तेन्यसमायुक्तो नरकं प्रति पद्यते ॥ इति ॥ तथा ॥ विधिं तु धर्मविज्ञा
 यत्रा ब्रह्मणस्तु प्रतिग्रहे ॥ दात्रा सह तस्यैव महादुर्गाण्यसौधुवं ॥ इति यज्ञवल्क्योक्तेश्च ॥ ॥
 अथ द्रव्यमानं ॥ ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ ॥ जालसूर्यमरीचिस्थं त्रसरणुस्ततः स्मृतम् ॥ ॥ तेऽ
 षोडशानुतास्ति स्त्री राजसर्पपञ्चयते ॥ गौरस्तु ते त्रयः पद्मते यवो मध्यश्च ते त्रयः ॥ कृष्णलः
 पंच ते मापास्ते सुवर्णस्तु षोडश ॥ पलं सुवर्णाश्चत्वारः पंच वापरि कीर्तितम् ॥ इति ॥ द्वे कृष्ण
 लेह्यमापो धरणं षोडशैव ते ॥ शतमानं तु दशभिर्धरणैः पलमेव तत् ॥ निष्कः सुवर्णाश्चत्वा
 रः ॥ इति हेमाद्रिः ॥ अथ धान्यमानं ॥ ॥ भविष्ये ॥ पलद्वयं तु प्रमृतिः कुडवो द्विगुणं मतम् ॥
 चतुर्भिः कुडवैः प्रस्थः प्रस्थाश्चत्वार आढकः ॥ आढकैस्ते चतुर्भिश्च द्रोणस्तु कथितो बुधैः ॥ द्रोणैः
 षोडशभिः खारी विंशत्या कुंभ उच्यते ॥ कुंभैस्ते दशभिर्बोहो धान्यमानं प्रकीर्तितम् ॥
 ॥ इति ॥ ॥ अथ दाने दक्षिणापरिमाणमाह व्यासः ॥ सुवर्णं परमं दानं सुवर्णं दक्षिणा परा ॥
 सर्वेषामेव दानानां सुवर्णं दक्षिणेष्यते ॥ अदक्षिणं तु यद्दानं तत्सर्वं निष्कलं भवेत् ॥ इति ॥ परे
 त्युक्तेः ॥ पुरुषाहारी पयिकं तं दुल्लदिकमपि वक्षिणा इति हेमाद्रिः ॥ तथा ॥ देयद्रव्यं तु तीर्थांशं

दक्षिणां परिकल्पयेत् ॥ अनुक्तदक्षिणे दशशं वापिशक्तिः ॥ भविष्ये ॥ ज्ञेयं निष्कशतं
 पार्थदनेषु विधिरुत्तमः ॥ मध्यमस्तु तदर्धेन तदर्धेनाधमः स्मृतः ॥ मेघ्यां च कालपुरुषे तथा न्ये
 पुमहस्तु च ॥ एवं वृक्षे रथे ऽज च धेनोः कृष्णाजिनस्य च ॥ अशक्तस्यापि कृत्वा ऽयं च सौवर्णिको
 विधिः ॥ इति ॥ जपाभिपेकमुदाहृत्य लिङ्गपुराणे ॥ अष्टपष्टिपल्लोन्मानां दद्याद्द्वे दक्षिणां गुरोः ॥
 होतृणां चैव सवैपात्रिंशत्पलमुदाहृतं ॥ तदर्धै जापकानां च द्वारपालांस्तदर्धतः ॥ एतेन सर्वत्र गु
 रोर्धर्मृत्विजां तदर्धै जापकानां तदर्धै द्वारपालानां इति हेमाद्रौ दक्षिणा विभागो ऽवगन्तव्यः ॥ अथ द्र
 व्यदेवता ॥ ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ अभयं सर्वदेवत्यं भूमिर्वै विष्णुदेवता ॥ कन्यादासस्तथा दा
 सी प्राजापत्याः प्रकीर्तिताः ॥ प्राजापत्यो गजः प्रोक्तस्तुरगो यमदैवतः ॥ तथा चैकशफं सर्वैक
 थितं यमदैवतं ॥ महिषश्च तथा याम्यलश्रुवै नैऋतं भवेत् ॥ रौद्रं धेनुर्विनिर्दिष्टा छागमाग्नेयमादिशे
 त् ॥ मेपंतु वारुणं विद्याद्वारहं वैष्णवं तथा ॥ आरण्याः पशवः सर्वैकथिता वायुदेवताः ॥ जलाशया
 निसर्वाणि वारिधीनां कंठलुम् ॥ कुंभं च करकं चैव वारुणा निनिबोधत ॥ समुद्रजानिरत्नानि वारु
 णानि द्विजोत्तमाः ॥ आग्नेयं कनकं प्रोक्तं सर्वलोहानि चाप्यथ ॥ प्राजापत्यानि सस्यानि पद्माक्षम
 पि च द्विज ॥ संज्ञेयाः सर्वगंधाश्च गंधवै विचक्षणैः ॥ विद्या ब्राह्मी विनिर्दिष्टा विद्योपकरणा

निच ॥ सारस्वतानिज्ञेयानिपुस्तकादीनिपंडितैः ॥ सर्वेषांशिल्पभांडानां विश्वकर्मा तु देवता ॥
 द्रुमणामथ पुष्पाणां शार्ङ्गैर्हरितैस्तथा ॥ फलानामथ सर्वेषां तथा ज्ञेयो वनस्पतिः ॥ मत्स्यमांसं
 विनिर्दिष्टे प्राजापत्ये तथैव च ॥ छत्रं कृष्णाजिनं शय्यां रथमासनमेव च ॥ उपानहौ तथा पात्रं यच्चा-
 न्यत्प्राणवर्जितम् ॥ सर्वचांगिरसत्वेन प्रतिगृह्णीतमानवः ॥ शूरोपयोगियत्सर्वशस्त्रचर्मध्वजादि-
 कं ॥ नृपोपकरणं सर्वविज्ञेयं सर्वदेवतम् ॥ गृहं तु शुक्रदैवत्यं यदनुक्तं द्विजोत्तमाः ॥ विज्ञेयं विष्णु-
 दैवत्यं सर्वदा द्विजसत्तमाः ॥ इति ॥ अथ प्रतिग्रहस्थानानि ॥ गृह्यपरिशिष्टे ॥ प्रतिगृह्णीतगा-
 पुच्छे कर्णैर्वाहस्तनकरे ॥ मूर्ध्नि दासीमजं चैव पृष्ठेऽश्वतरगर्दभौ ॥ अश्वं कर्णैः सटायं वा अन्नमु-
 दिश्य धारयेत् ॥ शय्यासनं गृहं क्षेत्रं संपृश्य दायकां चनं ॥ उष्ट्रं च ककुदिस्पृष्ट्वा मृगांश्च महिषादि-
 कान् ॥ गोधामश्वाविधानेन पक्षे संपृश्य पक्षिणः ॥ छत्रं देवैर्तत्तत्कूलं संगृह्य गौरवात् ॥ प्र-
 गृह्योपानहोऽमंत्रं वासयेत्प्रातिमुच्य वै ॥ अमंत्रपात्रं ॥ वासस्तथा समादाय कन्यां शी-
 र्षेऽथ वाकरे ॥ कन्यायादक्षिणां समभिस्मृशेदित्यर्थः ॥ रतिभार्योऽपरपूर्वा प्रतिगृह्णीत चाक्ष-
 तां ॥ पुत्रमुत्संगमारोप्य प्रतिगृह्णीत दत्तकम् ॥ रथं रथमुखं स्पृष्ट्वा प्रतिगृह्णीत कूचरे ॥ कूचरो

१ इदं वासयेत्प्रातिमुच्य वै इत्येतदन्वायि प्रतिमुच्यनीरि कीकृत्य वासयेत्परिधापयेत् ।

युगाधारकाष्टम् ॥ तथाहेमाद्रौदानखंडे ॥ भूमेःप्रतिग्रहंकुर्याद्भूमिकृत्वाप्रदक्षिणम् ॥
 करेगृहीत्वाकन्यांतुदासदास्यौद्विजोत्तमः ॥ आरुह्यचगजस्योक्तःकर्णेचाश्वस्यकीर्तितः ॥
 तथाचैकशाफानांतुसर्वपांचविशेषतः ॥ प्रतिगृहीताजाशृंगेषुच्छेकृष्णजिनंतथा ॥ येचै
 कशफाःशृंगिणस्तांन्विशेषतःशृंगेप्रहिगृहीयादित्यर्थः ॥ कर्णेचपशवःसर्वेग्राह्याःपुच्छेवि
 चक्षणेः ॥ गृहीयान्माहिपंशृंगेखरवैपृष्टदेशतः ॥ प्रतिग्रहमथोष्टस्ययानानांचाधिरोहणा
 त् ॥ वीजानांमुष्टिमादायरत्नान्यादायसर्वतः ॥ वस्त्रंदशांतादादद्यात्परिधायापिवा
 पुनः॥आरुह्योपानहमंचमारुह्यैवचपादुके॥धर्मध्वजौतुसंस्पृश्यगृहीयात् ॥ अवतीर्यचसर्वाणि
 जलस्थानानिवैद्विजः॥ आयुधानिसमादायतथामुख्यविभूषणम्॥आमुख्यवध्वेत्यर्थः ॥ इतिप्र
 तिग्रहस्थानानि ॥ ॥ अथादौतुलापुरुषदानम् ॥ ॥ हेमाद्रौमात्स्ये ॥ अनेनविधिनाय
 स्तुतुलापुरुषमाचरेत् ॥ प्रतिलोकाधिपस्थानेप्रतिमन्वंतरंवेसेत् ॥ विमानेनार्कवर्णेनकिंकि
 णीलमालिना ॥ पूज्यमानोऽधरोभिश्चततोविष्णुपुरंजित् ॥ कल्पकोटिशतंयावत्तस्मिँछो
 केमहीयते ॥ कर्मक्षयादिहपुनर्भुविराजराजोभूपालमौलिमणिरंजितपादपीठः ॥ अद्भान्वितो
 भवतियज्ञसहस्रयाजीदीप्तप्रतापजितसर्वमहीपलोकः ॥ योदीयमानमपिपश्यतिभूतियुक्तःका

छांतरेस्मरतिवाचयतीहलोके ॥ योवाभृणोतिपठतीद्रसमानरूपः प्राप्नोतिधामसपुरंदरदेवजु
 एम् ॥ इति ॥ तत्रैववद्विपुराणे ॥ एवंदत्वासुवर्णतुव्रह्मदत्त्यादिकंचयत् ॥ पापंनिहत्यपुरुषः
 सर्वलोकंसगच्छति ॥ तत्रस्थित्वाचिरंराजन्यदायातिमहातले ॥ राजराजेश्वरः श्रीमा
 न्त्वितशोकीनिरामयः ॥ रूपसौभाग्यसंपन्नो नित्यंविष्णुपरायणः ॥ पुनर्विष्णुपदंयातिय
 त्रगत्त्वानशोचति ॥ इति सुवर्णादितुलापुरुषदानफलम् ॥ ॥ अथकुंडमंडपादि ॥ ॥ तत्र
 सुवर्णतुलायमेवावश्यकमितिहेमाद्र्यादयः ॥ रत्नरत्नतुलायांतुकृताकृतामित्युक्तंतत्रैव ॥
 होमाद्यशक्तौतुमंडपादिरहितमेयकुर्यात् ॥ नतत्रमंत्रोहोमोवाष्पमेवप्रदीयते ॥ इतिमात्स्यो
 क्तः ॥ ग्रहमंत्राद्वाराजपमंत्राश्चनेत्यर्थः ॥ अथतुलावेदीपरिमाणंचाह ॥ तत्रैव ॥ तत्रादौशुभेऽ
 द्विशोभार्थंकुंडमंडपमात्राकृत्वासप्तहस्तावापंचहस्तावातृतीयांशेनचतुर्थीशेनचोच्चोच्चैर्दिकृ
 त्वातदुपरिपूर्वपश्चिमयोःस्तंभद्वयंनिर्लेयम् ॥ हेमाद्रौमात्स्ये ॥ आकेंशुदचिंदनदेवदारुश्रीप
 णिविल्वप्रियकांजनोत्थम् ॥ स्तंभद्वयंहस्तगुणवत्तत्कृत्वाट्टपंचकरोच्छ्रितंतत् ॥ तदंत
 रंहस्तचतुष्टयस्यादयोत्तरांगंचतुरस्रमेव ॥ इति ॥ आकोवृक्षविशेषोमहासारइतिप्रसिद्धः ॥
 श्रीपर्णीभद्रतरुः ॥ प्रियकांजीवकः ॥ सारपतेकदंबः ॥ अंजनःकांचनतुल्यपर्णी

वृक्षविशेषः ॥ स्तंभद्वयंचचतुरस्रीकुंत्यवेदिमध्यपूर्वपश्चिमभागयोर्निखेयं उत्तरांगस्तंभयो
 रुपरितिर्यक्काष्ठतच्चपंचकरयोः स्तंभयोर्हस्तचतुष्टयोपरिनिधेयंचतुरस्रम् ॥ अथोत्तरांगं
 चतदंगमेवेतिपाठेतदीयमितिस्तंभसजातीयकाष्ठमिथः ॥ समानजातिश्चतुलावलंब्याहेम
 नमध्येपुरुषेणयुक्ता ॥ दैर्घ्येणसाहस्तचतुष्टयस्यात्पृथुत्वमस्याश्चदशांगुलानि ॥ सुवर्ण
 पट्टाभरणाचकार्यासलोहपाशद्वयशृंगलाभिः ॥ युतासुवर्णेनचरत्नमालाविभूषितामाल्य
 विभूषणाढ्या ॥ समानजातिस्तोरणसमानजातिः ॥ तुलोत्तरांगमध्येद्वादशभिर्गुलैरधस्ता
 दुदगग्राअवलंब्या पुरुषेणविष्णुनाशृंगलाविलंबितयासुवर्णेनिर्मितया तत्प्रतिमालक्षणद्वयं
 न्यस्तयोर्वह्निःस्थितमंगुलपदकंविहायविज्ञेयं समतुलायाः अष्टोत्तरशतांगुलमितत्वात् ॥
 पृथुत्वंचास्यादशांगुलपरिमितेनवलयाकृतिसूत्रेणसंमितंविधेयमित्यर्थः सलोहपाशद्वयशृं
 गलाभिर्भुक्ताकार्येत्यर्थः ॥ तत्रैव वह्निपुराणे ॥ आश्वत्थीस्वादिरीचापिपालाशीवासुपुक्ष
 जाम् ॥ चतुर्हस्तप्रमाणेनसुशृङ्गांसुहृढानवाम् ॥ सुवर्तुलांसमांतद्वत्सिग्धच्छिद्रत्रयान्वि
 ताम् ॥ मौलशिवयद्वयोपेतांवद्वांस्तंभेतुयाज्ञियेइत्याहनारदः ॥ चतुरस्रातुलाकार्यापादौचा
 पितयाविधौ । चतुर्ध्वपिचपार्थ्वेषुमानस्याच्चतुरंगुलम् ॥ सुत्तवातावत्तुकरकावंतयोर्विन्य

सिद्धयः ॥ चतुर्दस्तायतुलामध्यशृङ्खलयान्विता ॥ शिष्यं हस्तत्रयंकुर्यात्कुटंकचतुरंगुलम् ॥
 इति ॥ यदाह तत्रैव विश्वकर्मा ॥ विशेषदानं कथितं तुलादितस्मात्तुलालक्षणमुच्यते प्राक् ॥
 तुलाप्रमाणं स्मृतं मंगुलानि देह्यंगुलैः घणवतिप्रमाणैः ॥ प्रतिद्वयेप्यंगुलषट्कपट्कंशतां
 गुलाष्टोत्तरमंगुलानाम् ॥ स्युर्विशतिः पंचचधा तु चंधेष्वविष्टानसुरानिवेश्याः ॥ ईशः
 शशीमारुतरुद्रसूर्याः स्याद्विश्वकर्मा गुरुरंगिराप्ती ॥ प्रजापतिर्विश्वजगद्विधाता पर्जन्यशंभुः पितृ
 देवता च ॥ सौम्यश्च धर्मा मरराजमश्विनौ जलेशमित्रावरुणौ मरुद्गणाः ॥ धनेशगंधर्वजलेशवि
 ण्णुर्देवचतुर्विंशतिरेव देवताः ॥ अत्र सौम्यो बुधः ॥ स्यात्पंचविंशः पुरुरूपः स एको यस्तोल्यमा
 नस्तुलया महात्मा ॥ एताविधेयास्तपनीयमथ्योरत्नार्चिता दैवतमूर्तयस्ताः ॥ षडंगुलः
 स्याच्चतुरस्रपिंडः प्रातद्वये विष्णुरनंतनामा ॥ पार्श्वद्वयं तच्चतुरंगुलं स्यादेवं मया तैकथितं
 प्रमाणम् ॥ मध्यांकुटं संकुलिकांगुलानि पंचाधिका विंशतिरेव देह्यं ॥ एकांगुलः स्या
 द्रवतीर्ह पिंडस्तत्राधिदेवः किल वासुकिः स्यात् ॥ एकैकरज्जुलं भर्तुंगुलानि त्रिः सप्ततिः पिंडगतां
 गुलाच ॥ तच्चैलकं द्रक्ष्मथांगुलानि त्रिंशत्तथा पंचदशाधिका स्यात् ॥ तद्धा तु चंद्रं शुभकाष्टपी
 ठं पिंडेतथा द्रक्ष्मथो विधेयम् ॥ अघोषटोभूम्याधिदेवता स्यात्तुलांते रेभूमिपतिर्निवेद्यः ॥ इ

तिहेमाद्रौमात्स्योक्तिः वेद्यादितुलाकृत्यंलक्षणंच ॥ अथवेद्यांपोडशारचक्रालिखनप्रकारउक्तो
 मदनरत्ने ॥ तत्राचार्यवेद्यामध्येनिहस्तव्यासचतुरस्रंप्रसाध्यप्रागपरदक्षिणोत्तरनवरेखाभि
 स्तच्चतुःपष्टिकोष्ठकंकुर्यात् ॥ तत्रकोष्ठानिप्रत्येकनवनवांगुलानिसंपद्यंते ॥ ततोवाहिरंत्य
 पंक्तिपुचतुर्दिक्षुमध्यकोष्ठानिचत्वारिचत्वारिमाज्येयित्वातदुपुं पांत्यपंक्तिषुपार्श्वयोस्तत्रत्रयं
 त्रयंत्यत्तवाप्रतिदिशंप्रतिमध्यकोष्ठद्वयंद्वयमाज्येयत् ॥ तच्चतुर्दिक्षुपट्पट्कोष्ठानिचत्वारि
 द्वाराणिसिध्यंति ॥ ततोमध्यस्थतपोडशकोष्ठानिमाज्येयत् ॥ ततोवाह्यैकैकंकोण
 कोष्ठंविहाय ॥ कोणकोष्ठद्वारपीठांतरालवर्तीन्यवशिष्टानिपंचपंचकोष्ठानिमाज्येयत् ॥ तथाच
 मध्यचतुरस्रपीठपादाः सिध्यंति ॥ ततोमध्याच्चत्वारिवृत्तानिकुर्यात् ॥ तत्राद्येचत्वार्यंगुला
 निव्यासः द्वितीयेऽष्टौ तृतीयेचतुर्विंशतिः चतुर्थेपड्दिशतिरिति ॥ तच्चतुरंगुलंवृत्तंकर्णिकारूपं
 पीतेनरजसापूरयित्वा कर्णिकावधिरखांसितेनरजसानिर्माय तद्वहिरष्टांगुलात्मकेवृत्तेपीतरक्ता
 सितरजोभिः संपादितमूलमध्याग्राणिपोडशकेसराणिसंपाद्य तत्केसरावधिरखांसितेनैव रजसां
 गुलेन्नतांसंपाद्य चतुर्विंशांगुलात्मकेनद्वहिर्वृत्तेसितेनरजसाष्टादिक्ष्वष्टौपत्राणिरक्ताग्राणिकुर्या
 त् ॥ ततोदलांतररेखांसितेनरजसाविधाय दलांतराणिक्वब्जेनरजसापूरयित्वातद्वहिरेकांगु

लांतरांविद्विर्वृत्तरखांसितेनवरजसासंपाद्य वृत्तद्वयांतरंपरितोष्टदलाग्रतन्मध्यचिह्नैःपोडशधा
 विभज्य प्रतिभाग्यवाहाराण्योडशारानुश्यामपीतारुणश्चेतरजोभिः कल्पयित्वा तदंतरेण
 यथायोगंरजोभिःपूरयित्वा तद्वहिःसितपीतारुणश्यामहरिताःपंचरेखालिखेत् ॥ तद्वहिः
 पीठेक्षेत्रंचतुरस्रंयथाशोभंरजोभिःरक्तंकृत्यपीठावधिरेखांसितेनरजसाचतुरस्रारचयेत् ॥ द्वा
 रक्षेत्राणिपूर्वादितःपीतश्यामसितहरितरजोभिःपूरयेत् ॥ आग्नेयादिकोणकोष्टचतुष्टयलो
 हितहरितश्यामधवलैःपूरयेत् ॥ आग्नेयादिपीठपादचतुष्टयंपंचकोष्टात्मकंतुक्रमात्सितर
 क्तपीतकृष्णरजोभिः पूरयेत् ॥ ततःसितेनरजसांगुलेष्वनेनवहिश्वतुरस्रेखांकुर्यादितिम
 दनरत्नादयः ॥ ठकुरमेतेतु चतुरस्रंचतुर्हस्तंतत्त्रप्रत्येकंद्वादशांगुलानिनवकोष्ठानि वृत्ता
 नितुपंच तत्राद्यवृत्तेचत्वार्यंगुलानिव्यासः द्वितीयेऽष्टौ तृतीयेविंशतिः चतुर्थेचतुर्विंशतिः
 पंचमेतच्चतुरस्रंचहिस्ततोष्टविंशतुहतिपंचकोष्टात्मकंपीठपादचतुष्टयम् आग्नेयादिक्रमेणरक्त
 हरितश्यामसितैः पूरणीयं कोणकोष्टचतुष्टयम् ॥ प्रत्येकंत्रिभिस्त्रिभिर्धर्णैरितिविशेषः ॥
 इदमेववारुणमंडलंजलाशयोत्सर्गादिज्ञेयम् ॥ पुनस्तत्रैव ॥ वज्रंप्रागुत्तमेभागे
 आग्नेय्यांशक्तिमुज्ज्वलाम् ॥ अलिखेदक्षिणेदंडंनैर्ऋत्यांस्त्रिमालिखेत् ॥ पाशं

तुवारुणेलेश्वरं ध्वजं वैवायुगोचरे ॥ कौवेर्यातिगदालिलहयईशान्यां शूलमालिखत् ॥^१ शूल
 स्यामदेशेतुचक्रं पद्मं च दक्षिणे ॥ ततो महावेद्युपरि पंचवर्णफलपुष्पोपशोभितं वितानं कुंडमंड
 पेवध्रीयादिति ॥ इति वेद्युपरि षोडशारचक्रम् ॥ ॥ अथ घृतादितुलाफलमुक्तं हेमाद्रौ विष्णु
 धर्मोत्तरे ॥ प्रथमा तु घृतस्योक्ता तेजोवृद्धिकरी शुभा ॥ माक्षिकेण तु सौभाग्यं तैलनवहुलाः प्रजाः ॥
 वस्त्रेण दिव्यवस्त्राणि प्राप्नोति तुलया ध्रुवं ॥ लवणेन तु लावण्यमरो गित्वं गुडेन च ॥ असपत्नः
 शर्करया सुरूपं चंदनेन तु ॥ आवि योगो भवेद्भर्त्रा तुलया कुंकुमस्य च ॥ न संतापो हृदि भवेत्क्षीर
 स्य तुलया तथा ॥ सर्वकामप्रदाः सर्वाः सर्वपापक्षयंकराः ॥ यः करोति तुलाः सर्वाः स गौर्याल्यमा
 मुयात् ॥ मंत्रेण दद्यादभिर्मंत्रितां तु सकृत् तुला मे कतमां द्विजेभ्यः ॥ स याति गौर्याः सदनं सुपुण्यं न शो
 कदौर्भाग्यमुपाश्रुते पुमान् ॥ अथ तुलाप्रार्थना मंत्रः ॥ त्वं तुलैः सर्वभूतानां प्रमाणमिह कीर्तितम् ॥
 मां तोलयंतीं संसारादुद्धरस्व नमोस्तुते ॥ इत्यारुह्य ॥ गोदोहकालं तत्रैव चित्तयित्वा हरि
 प्रियाम् ॥ अवरुह्य ततो दद्यादर्धपादमथापि वा ॥ गुरुं संपूज्य विधिवद्भस्त्रालंकारभूषणैः ॥ विसर्ज
 येन्नमस्कृत्य भोजयेद्द्विजपुंगवान् ॥ शेषं द्विजेभ्यो दातव्यं स्त्रीभ्यो न्येभ्यस्तथैव च ॥ कदली
 दलसंस्था च पंचपिंडाहिमाद्रिजा ॥ कर्पूरस्य तु तां पूज्यं कुंकुमेनालभेत्तुताम् ॥ विधिनानेन यो द

द्यातुलादानंविमत्सरः ॥ सलोकमेतिपावन्त्याःसेव्यमानोऽप्सरोगणैः ॥ तत्रापिकालंमुचिरमिह
 लोकेनृपोभवेत् ॥ आत्मतुल्यं सुवर्णवारजंतरत्नमेववा ॥ योददातिद्विजाग्र्येभ्यस्तस्याप्येत
 त्फलंभवेत् ॥ एतद्धृमिदानजन्यम् ॥ ब्रह्महत्यादिपापार्थैर्मुक्तःशिवपुरं व्रजेत् ॥ सचतत्पाप
 निर्मुक्तःश्रोक्तंविष्णुपुरं व्रजेत् ॥ तुलापुरुषपृथ्वीचदीयमानेनतुयेनराः ॥ पश्यंतितेपिवायातिये
 वास्तुरनुमोदकाः ॥ गुडंवायदिवाखंडंलवणंवापितोलितम् ॥ योदद्यादात्मनातुल्यंनारीवापु
 रूपोपिवा ॥ पुमान्प्रद्युम्नवत्स्यात्तुनारीस्यात्पार्वतीसमा ॥ सुभगौरूपसंपन्नौभुञ्जीतातित्रिवि
 ट्पम् ॥ हिरण्यदक्षिणायुक्तंसवस्त्रंभूषणान्वितम् ॥ अलंकृत्वाद्विजाग्र्यंतं परिधाययचवा
 ससी ॥ खंडादितोलितं पश्चाद्भ्रूवेप्रतिपादयेत् ॥ सर्वकामसमृद्धात्मानंतंकालंवसेद्विवि ॥
 इतिपृतादितुलादानफलम् ॥ ॥ अथनानारोगनिरासार्थद्रव्यविशेषतुलादानान्युक्तानि
 गारुडे ॥ तुलापुरुषपदानंतुभृणुमृत्तुंजयोद्भवम् ॥ अथलोहंप्रदातव्यंसर्वरोगोपशान्तये ॥ कांस्यं
 चयश्मणेदेयंत्रपुचाशौविकारके ॥ अपस्मारेतुसीसंस्थात्ताम्रं कुष्ठेचदारुणे ॥ पित्तलंरक्तपित्ते
 चरूप्यंप्रदरमेहयोः ॥ सुवर्णसर्वरोगेषुप्रदद्यान्मृत्पुनाशनम् ॥ फलोद्भवंतथादेयंग्रहिण्यादीर्वै
 वाहिनि ॥ गौडंभस्मकरोगेचपौगंस्यार्द्रमालके ॥ पौगंपूगीफलम् ॥ काष्ठजंचाग्रिमार्द्येस्या

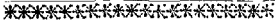
द्रोणोत्पत्तौपैष्टकम् ॥ मधूद्भवंतथादेयंकासश्वासजलोदरे ॥ घृतोद्भवंतथादेयंछर्दिंरोगोपशा-
 तये ॥ क्षीरं पित्तविनाशायदधिस्याद्भगदारणे ॥ लवणं वेपनाशायपैष्टदद्भुविनाशने ॥ धान्यंच सर्वरो-
 गस्यनाशने मुनिभिः स्मृतम् ॥ इति ॥ अत्रायं संक्षेपोदानोद्दयोतेऽपि ॥ रूप्यतुलायां सुवर्णतुला-
 फलमेव पितृवृत्तिप्रदमेहनाशश्च रत्नतुलायां स्वर्णफलमेव ॥ ताम्रेणकुष्ठनाशः ॥
 लोहेन सर्वरोगविनाशः ॥ घृतेन तेजोवृद्धिश्छर्दिनाशश्च ॥ गुडेनारोगित्वं सौभाग्यवृद्धिश्च ॥
 लवणेन लावण्यं सौभाग्यंच ॥ मधुना सौभाग्यं कासश्वासजलोदरनाशश्च ॥ तैलेन प्रजावान्
 भवति ॥ क्षीरेण पित्तनाशः संतापनिवृत्तिश्च ॥ दध्ना भगंदरनाशः ॥ शर्करया सपत्नवाधा-
 निवृत्तिः ॥ अन्नेनारोगित्वम् ॥ पिष्टेन दद्भुनाशः ॥ फलैः संग्रहणीनाशः ॥ क्रमुकैर्गण्डमा-
 लानां शोमुखदुर्गंधिनाशनं दद्भुनाशश्च ॥ क्रमुकं पूगीफलम् ॥ चंदनेन सौंदर्यवान् ॥ गंधेन सौ-
 भाग्यम् ॥ वस्त्रेण दिव्यवस्त्रावाप्तिः ॥ काष्ठैरग्निमांघ्रनाशः ॥ विष्णुप्रीतिर्वासर्वद्रव्यैर-
 पिहति ॥ इति नानारोगनिरासद्रव्यविशेषतुलाः ॥ अथ पूजार्थं तत्तद्द्रव्याधिदेवतामाह ॥
 गारुडे ॥ अधिदेवं तुलोहैव महाभैरव उच्यते ॥ कांस्ये त्रपावश्चिनौ च वायुश्च र्सीसके स्मृतः ॥ ताम्रे स्म-
 र्यस्तथा प्रोक्तः पैत्तले च कुडूस्तथा ॥ रौप्ये च पितरो ज्ञेयाः सौवर्णे सर्वदेवताः ॥ फले सोमो गुडे चाप-

स्तांबूलेचविनायकः ॥ गंधर्वाःकुसुमेचैवजांगलेऽग्निस्तथास्मृतः ॥ जांगलेकाष्ठे ॥ मधौय
 क्षःप्रयत्नेनवृतेमृत्युंजयस्तथा॥क्षीरतारागणाः सर्वेदग्निर्सर्पाः प्रकीर्तिताः ॥ लवणेपार्वतीदेवी
 समुद्दिष्टाधिदेवता ॥ पिष्टेप्रजापतिर्देवोअन्नेसर्वोश्चदेवताः ॥ आर्तिर्येदास्यात्पात्राणांप्राप्नुयात्पु
 ण्यदेशतः ॥ नित्यंमृत्युंजयप्राप्तिर्विधिनायत्प्रदीयते ॥ तदेवसर्वशान्त्यर्थंभवतीतिनसंशयः ॥ नाममंत्रे
 तुलापुरुषदानेनमृत्युंजयतिमानवः ॥ आगमोक्तमृत्युंजयमंत्रेणपूजयित्वेत्यर्थः ॥ नाममंत्रे
 जवायथाधिकारंयोज्यम् ॥ इतिद्रव्याधिदेवताः ॥ अथकालविशेषः ॥ दानोद्द्योति विश्वा
 मित्रः ॥ आदित्येराहुणाग्रस्तेसुवर्णस्तोलयेत्तनुम् ॥ सोमग्रहेतुरौप्येणयद्वादानंतथा
 शृणु ॥ प्रवर्ग्यस्यमुखेजातउत्पन्नःपितृदेहतः ॥ सर्वपापहरंवैतद्दामिप्रीयतांविधुः ॥
 इत्थुचार्यजलंत्वप्सुनिक्षिपेद्विजसत्तमइति ॥ अथतुलापुरुषदानविधिः हेमाद्रौविष्णुधर्मो
 त्तरे ॥ तुलादानंप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशनम् ॥ यद्वौर्याचरितंपूर्वलक्ष्मीनारायणेनतु ॥
 पुण्यंदिनमथासाध्यतृतीयायांविशेषतः ॥ गोमयेनानुलितायांभूमौकृत्वाघटंशुभम् ॥ दारवंशु
 भवृक्षस्यचतुर्दंस्तप्रमाणतः ॥ सुवर्णतत्रवधीयात्स्वशक्त्याघटितंघटे ॥ सौवर्णस्थापयेत्त
 त्रवासुदेवंचतुर्भुजम् ॥ शिष्यद्वयंचवधीयात्स्थापयेत्पीठकेततः ॥ तत्रारोहेत्सवस्त्रास्त्रःसर्वा

लंकारभूषितः ॥ अभीष्टदेवतागृह्यस्नापयित्वाघृतादिभिः ॥ तुलापुरुषदानस्यविधिरेषप्रकर्ष-
र्तितः ॥ अत्रविधिरेषप्रकर्षर्तितइतिष्ठावावत्येवकर्तव्यतेत्युक्तंभवतीतिदामोदरः नान्यदिति ॥
तुलादानमधिकृत्याल्लिङ्गपुराणे ॥ दक्षिणांचशतंसाद्धतर्धेवापिदापयेत् ॥ गुरोरितिशेषः ॥
ऋत्विजचैवसर्वेषांशनिष्कान्प्रदापयेत् ॥ इति । तथायजमानोऽयनग्रहणसंक्रमादिपुण्यका-
लमासाद्यपूर्वेद्युरेकभक्ताचरितप्रायश्चित्तःकृतनित्यक्रियोदभेष्वासीनोदर्भान्धारयमाणः शुचि-
राचम्य देशकालौसंकीर्त्य ममामुककामनासिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं अमुकद्रव्यतुलापु-
रुषदानंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ तथारोगिनिरासार्थेतुममामुकरोगिनिरासेनममास्यशिशोर्वा-
मुकरोगिनिरासेनक्षिप्रारोग्यसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थमिति॥तथा यदातुशिष्टाचारवशात्ता-
म्रादितुलासुअष्टमांशंचतुर्थांशवासुवर्णरजतादिप्रक्षिप्यते तदासुवर्णादितुल्याचतुर्थांशाष्टमां-
शादितुलाविशेषफलप्राप्तिद्वारा इत्युल्लेखःकार्यः॥तदंगतयागणपतिपूजनंपुण्याहवाचनमाचार्य-
वरणमंगदेवतापूजनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य गणपतिसंपूज्यपुण्याहंस्वस्तिऋद्धिः श्रीःकल्या-
णमितिशब्दपंचात्मकंबौधायनोक्तंब्राह्मणास्त्रिस्त्रिर्वांचयित्वा आचार्यंवृत्त्वा आचार्यं तुलायांगौ-
रीविष्णवादितुलांगदेवताश्च पूजयित्वा रोगनिरासार्थेतु महासृत्युंजयमंत्रेणप्रतिमायांमृत्युंजयं

ताम्रादितोलनीयद्रव्यादिदेवताश्च पूजयेदिति ॥ इति तुलापुरुषदानविधिविशेषः ॥ अथ तुलादान
 प्रयोगः ॥ यजमानः शुचिराचम्य प्राणानाम्य देशकालौ संकीर्त्य एकैकमन्त्रं तरकालावच्छिन्नं प्र
 तिलोकपालस्थाननिवासपूर्वकार्कवर्णिकिणीजालमालिविमानाधिकरणकाप्सरः पूजासहित
 शिवपुरगमनपूर्वककल्पकोटिशतावच्छिन्नविष्णुपुराधिकरणकनिवासकामः सुवर्णरत्नरोप्य
 तुलापुरुषमदानमहं करिष्ये ॥ यद्वा ॥ ब्रह्महत्यादिसकलपापक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं
 सुवर्णरत्नरोप्य तुलापुरुषमदानं करिष्ये ॥ तत्त्रादौ गणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृका
 पूजनं नांदीश्राद्धाचार्यवरणादिकुर्यात् ॥ तातादितुलायां तु संकल्पोत्तरं गणपतिपूजनपूर्वं
 कं पुण्याहवाचनमात्रं कृत्वा आचार्यवृत्त्वा यथाविभवं ब्रह्मालंकारादिभिः पूजयेत् ॥ तत आ
 चार्यगोमयोपलितवेद्यादौ सर्पविकिरणपंचगव्यप्रोक्षणे कृत्वा वेद्यां दौघटमावध्य तत्र दक्षिणोदक्
 परिकुंडमंडपे पंचवर्णवितानं फलपुष्पोपशोभितं ध्वजं ध्या वेद्यादौ घटमावध्य तत्र दक्षिणोदक्
 शिख्यां तुलां बध्नीयात् ॥ गौरीप्रीत्यर्थं तुलायां कर्पूरकृतपंचपिंडिकारूपं गौरीकुंकुमेनानु
 पूजयेत् ॥ ततो धर्मराजसूर्यविष्णुप्रतिमाः तिस्रो मापमात्रसुवर्णनिर्मिता अश्रुत्तारणा
 दिपूर्वकं संपूज्य इष्टदेवतांच पंचामृतेनाभिपिच्य अभ्यर्च्य च विष्णुप्रतिमां तुलामध्ये बध्वा त

तः पूर्वोक्ततोलनयिद्रव्यादिदेवतासंपूज्यतुलायै नमश्चित्तुलांतुलाप्रांतकूटयोर्विष्णुमनंतं म
ध्यकूटेवासुकिं फलकद्वयेभूमिचसंपूज्य रक्तवस्त्रेणतुलांसिषेष्ट्य ततः शक्तौसत्यांतुलादं
डेसुवर्णनिर्मितासुचतुर्विंशतिप्रतिमासुचदक्कसंस्थादिवतामावाहयेत्तपूजयेच्च ॥ तदित्थं ॥
ॐ ईशानाय नमः ईशानं आवाहयामि १ ॥ एवं सर्वत्र ॐ शशिने नमः शशिनं आवाहया
मि २ ॐ मारुताय ३ ॐ रुद्राय ४ ॐ सूर्याय ५ ॐ विश्वकर्मेणेन ६ ॐ
गुरवे न ७ ॐ अंगिरोग्निभ्यां ८ ॐ प्रजापतये ९ ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यो न १० ॐ
धात्रे न ११ ॐ पर्जन्यशंभुभ्यां १२ ॐ पितृभ्यो न १३ ॐ सौम्याय १४ ॐ धर्माय १५ ॐ
अमरराजाय १६ ॐ अश्विभ्यां १७ ॐ जले शया १८ ॐ मित्रावरुणाभ्यां १९ ॐ
मरुद्गणेभ्यो २० ॐ धने शया २१ ॐ गंधर्वाय २२ ॐ जले शया २३ ॐ विष्णवे २४
इत्यावाह्य संपूज्य च ततो यजमानो वस्त्राभरणगंधमांल्याद्यलंकृतः कुसुमांजलिं गृह्यत्वा तु
लां त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य प्राङ्मुख उपविश्य प्रार्थयेत् ॥ ॐ नमस्ते सर्वदेवानां शक्तिरूपं सत्यमा
श्रिता ॥ साक्षिभूता जगद्वाची निर्मिता विश्वयोनिना ॥ एकतः सर्वसत्यानि तथा नृतांशानि च ॥
धर्माधर्मकृतां मध्येस्थापिता सिजगद्धिते ॥ त्वंतुलै सर्वभूतानां प्रमाणमिह कीर्तिता ॥ मां तोल

यंतीसंसारदुद्धरस्वनमोस्तुते ॥ योसौतत्त्वाधिपोदेवः पुरूपः पंचविंशकः ॥ स एषोऽधिष्टितो
 देवित्वयितस्मान्नमोनमः ॥ नमोनमस्तेगोविंदतुलापुरूपसंज्ञक ॥ त्वंहरतारयस्वास्मानस्मा
 त्संसारसागरात् ॥ इति पठित्वा तुलोपरिपुष्पांजलिक्षिपेत् ॥ पुनस्तुलां त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य
 वामहस्ते धर्मराजं दक्षिणसूर्यं अकेस्वामीष्टदेवतां पंचामृताभिपित्वा चिंतां चादाय प्राङ्मुखस्तु
 लायामुत्तरफलकमारोहेत् ॥ दक्षिणेन सुवर्णः स्यादुत्तरेण नराधिपः ॥ इति मातस्य वचनात् ॥
 नराधिप इत्युपलक्षणम् ॥ ततः आचार्यो दक्षिणफलके तोलनीयद्रव्यमारोपयेत् ॥ सुवर्णाद्या
 वत्समाधिकं स्यात् ॥ पुष्टिकामेन भूयिष्ठमधिकं कार्यम् ॥ ततो यजमानस्तुलामध्यदंडस्थित
 द्वाष्टिं हरिमुखं पश्यन्मंत्रौ पठेत् ॥ ॐ नमस्ते सर्वभूतानां साक्षिभूते सनातनि ॥ पितामहे न देवित्वं
 निर्मिता परमेष्ठिना ॥ त्वया धृतं जगत्सर्वसहस्रथावरजंगमम् ॥ सर्वभूतात्मभूतस्थेनमस्ते विश्व
 धारिणि ॥ इति गोदोहकालं तत्र स्थित्वा ततस्तुलामवतीर्य तोलितद्रव्येतुलसीपत्रं निधाय देश
 कालौ संकीर्त्य अमुककाम इदममुकद्रव्यमात्मसमतोलितमाचार्याद्यन्येभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सम
 स्तां श्रितवंधुवर्गेभ्यो दीनानाथेभ्यश्च दातुमहमुत्सृजे नममेत्सुसृज्य ततः कृतस्यामुकतुला
 पुरूपदानकर्मणः सांगता सिद्धचर्यमाचार्या य इदं सुवर्णं अग्निदैवतं दक्षिणा त्वेन तुभ्यमहं संप्रददे न

ममेतिदद्यात् ॥ पुनः कृतस्यामुकतुलापुरुपदानकर्मणः इत्यादि सांगतासिद्धयर्थेनानानाम
गोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिभूयसर्दिक्षिणांदातुमहमुत्सृजे ॥ तथा कृतस्यामुकतुलापुरुप
दानकर्मणः सांगतासिद्धयर्थेयथाशक्तिब्राह्मणान् यथाकालं यथोत्पन्नेनान्नेनभोजयिष्ये इति
संकल्प्य ॥ तत आचार्यावाहितदेवताः सर्वाः अर्चनपूर्वकंविमृज्य आचार्यायतुलार्धं पा
दंवा प्रतिमावस्त्राभरणादिसर्वतुभ्यमहंसंप्रददे नममइतिदत्त्वा सदस्यायादावेतदर्थेदत्त्वा
शेषं च सद्य एव यथोद्देशं दत्त्वा प्रमादात्कुर्वतां कर्म० यस्य स्मृत्येतिजपित्वा कर्मश्वरार्प
णंकृत्वासुहृद्यतोभुजति ॥ केचित्तुअत्रतुलापूजोत्तरमग्निं संस्थाप्य ईशानादितुलास्थदे
वताभ्योष्टाष्टाज्याहुतयश्चेच्छंतीति ॥ तुलाप्रतिग्रहप्रायश्चित्तं त्वाचार्यश्चांद्राग्रणमेकंकुर्यात्
प्रतिग्रहानुसारेण इत्युक्तं दानोद्देश्येति रहस्येषु ॥ हेमाद्रौ मात्स्ये ॥ नचिरंधारयेद्देह
सुवर्णतोलितंबुधः ॥ तिष्ठेद्रयावहं यस्य समाच्छोकव्याधिकरं नृणाम् ॥ शीघ्रं परस्वीकरणा
च्छ्रेयः प्राप्नोति पुष्कलम् ॥ इति ॥ सुवर्णादिसर्वद्रव्यतुलास्वेवैकमुतिकन्यायात् ॥
अत्र त्रयः सुवर्णशब्दो रजतादिसर्वद्रव्यतुलोपलक्षको बोध्यः ॥ मीमांसैकधुरंधरः श्रुतिधरो
न्यायेऽपि वागीश्वरः साहित्ये मृतसागरः सुजनतावच्छीरसालद्रुमः ॥ यद्विद्वन्मणिशेखरोदि

नक्रः प्रासूतिविश्वेभ्यश्चरते नकारि घृतादितोलनविधौ स त्प्रीतये पद्धतिः ॥ इति दानोद्दयोतदानर
त्नमयूखाद्यनुसारेण च कालोपनामकभट्टदिवाकरकृतदानसंक्षेपचंद्रिकायां ताम्रघृतादितु
लायुरूपदानप्रयोगः ॥ अथ गोसहस्रमहादानप्रयोगः ॥ हेमाद्रौ मात्स्ये ॥ गोसहस्रदा
नं चिकीर्षुरधिवासनदिनात्प्राक्त्रिरात्रमेकरात्रं वा शक्तिः पयोव्रतोऽधिवासनदिने शुचिर्यजमा
नोद्देशकालौ संकीर्त्य मम समस्तपापक्षयोत्तरसिद्धचारणसेवितार्कवर्णिकिंजीजालमालिषि
मानरोहणोत्तरानेकमन्वंतरावच्छिन्नैर्द्रादिसकललोकपाललोकधिकरणकपुत्रपौत्रसमन्वित
शिवालयागमनैकोत्तरसंख्यासंख्येयपितृमातामहकुलतारणाकल्पशतावच्छिन्नशिषपुरनिवा
सानंतरराजराजीभवनाश्वमेधशतकर्तृत्वशिवध्यानपरत्वविष्णुसाहस्र्यापन्नयोगस्थानकसंसा
रमोचनकामः श्रोगोसहस्रमहादानं प्रतिपादयिष्ये ॥ इति संकल्पयेत् ॥ तत उपवासगुर्वो
द्विनियोगांतुलायुरुपमहादानवत्कुर्यात् ॥ अथाचार्यः एकं लक्षण्यं नंदिकश्रवं वृषं
सवत्सदशोत्तरगोसहस्रात्सवत्संधेतुदशकंच स्वर्णधंटास्वर्णपट्टकौशियवस्त्रमाल्यहेमरत्न
युतशृंगरौघ्यसुरचामरोपशोभितं सताम्रदोहनं पादुकोपानच्छत्राद्यनेकोपस्करयुतं वेदी
परितः स्थापयेत् ॥ मंडपाद्बहिस्तु यथावकाशं गोसहस्रं वस्त्रमाल्यस्वर्णशृंगरौघ्यसुराद्यैर

लङ्कृत्याचित्रासयेत् ॥ अयामादितसगोवृषदशकमध्येचक्रोपस्थापितलवणद्रोणोपरि पूर्वो
कलशं क्रोशेयसंवीतनानाभरणभूषितं माल्येक्षुफलसंयुक्तं नंदिकेश्वरं स्थापयेत् ॥ वेद्युपरि फ
लपुष्पादिशोभितं पंचवर्णवितानं कूटवशीयात् ॥ ततः आचार्यादयः स्वस्वकुंडसन्निधौ सर्वोप
व्यादिशुतकलशचतुष्टयस्थापनादियजमानाभिपेकांतं तुलामहादानवत्कुर्युः ॥ ततः शुक्लमा
ल्यांबरधरः स कुसुमान्जलिनासवृषगोदशकमामंत्रयेत् ॥ तत्र मंत्रः ॥ नमो वो विश्वमूर्तिभ्यो वि
श्वमातृभ्य एव च ॥ लोकाधिवासिनीभ्यश्च रोहिणीभ्यो नमो नमः ॥ गवामंगेषु तिष्ठति भुवनान्ये
कवैशतिः ॥ ब्रह्मादयस्तथा देवो रोहिण्यः पांतु मातरः ॥ गावो मे अग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥
गावो मे हृदये संतु गावामध्ये वसाम्यहम् ॥ यस्मात्त्वं वृषरूपेण धर्म एव सनातनः ॥ अपृष्टमूर्तेर
धिष्ठानमतः पाहिसदामम ॥ इति पुष्पांजलिनां संपूज्य वेदिपश्चिमे प्राङ्मुख उपविश्य पूर्ववेदे
शकालौ स्मृत्वा मम समस्त पापक्षयादिसंसारमोचनकामः इत्यंते इमं वृषं इमाश्च सवत्सधे
नुदशकसंहिताः सहस्रंगाः सांगोपांगाः अमुकामुकगोत्रामुकामुके वेदाध्यापकामुका मुकशर्म
भ्यो गुर्वृत्विगादिभ्यश्च संप्रपेदनमम इति गुर्वादिहस्तेषु जलं दद्यात् ॥ ते च देवस्य त्वेति यजुषा
रुद्राय गामित्युत्तवा पुच्छेऽपु प्रतिगृह्य स्वस्ती प्युत्तवा यथाशाखं कामस्तुतिं कइदं कस्मा अदा

दितिपठेयुः ॥ ततोयजमानः ॥ कृतस्यगोसहस्रमहादानकर्मणःसांगतासिद्धयर्थमभूमिवाद
 त्वासुवर्णदक्षिणात्वेनतुभ्यमहंसंप्रददे नमम इतिप्रत्येकतेभ्योदक्षिणांदद्यात् ॥ ततः कृतस्य
 गोसहस्रमहादानइत्यादि० सांगतासिद्धयर्थे नानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिभूयसां
 दक्षिणांदातुमहमुत्सृजेनममेति ॥ तथा पुनः कृतस्यइ० सांगतासिद्धयर्थेयथाशक्तिब्राह्मणा
 न्यथाकालंयथोपपन्नेनानेनभोजयिष्येइतिसंकल्पयेत् ॥ ततः आचार्यः पुण्याहवा
 चनाद्यावाहितदेवताःसंपूज्य उत्तिष्ठब्रह्मणरूपतइतिदेवान्विस्तृज्य तद्दिनेपयोव्रतमशक्तौयजमा
 नोनक्ताशीब्रह्मचारीभवेत् ॥ ततः प्रमादात्कुर्वतांकर्म० यस्यस्मृत्या० कर्मेश्वरार्पणंकुर्यादि
 ति ॥ इतिदानसंक्षेपचंद्रिकायां गोसहस्रमहादानप्रयोगः ॥ भविष्यपुराणे ॥ शतंगावःसवृषभाधे
 नूपस्करसंयुताः ॥ दत्त्वातुब्राह्मणेभ्यस्त्वुविशुद्धेनांतरात्मना ॥ शिवादिसर्वलोकेशुयथेष्टमोद
 तेतुसः ॥ पुण्यकालेशुचिरात्रम्य देशकालौसंकीर्त्य ममसमस्तपापक्षयपूर्वकसिद्धचारणसेवि
 तार्कवर्णकिंकिणीजालमालिविमानशोहणोत्तरानेकमन्तरावच्छिन्नैर्द्रादिसकललोकपालाधि
 करणकपुत्रपौत्रसमन्वितशिवपुरादिसर्वलोकनिवासानंतरमतेविष्णुसायुज्यावासिकामोवृषा
 धिकसालंकृतगोशतदानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य गणपतिपूजनंसंक्षिप्तपुण्याहवाचनमात्रंकृत्वा

गोभ्योनमइतिसवृषभागाः संपूज्य ब्राह्मणेभ्योनमइतिब्राह्मणांश्चयथाशक्तिवस्त्रालंकारादिभिः
 संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ तत्रमंत्राः गावः सुरभयो नित्यं गावो गुग्गुलुगंधिकाः ॥ गावः प्रतिष्ठाभू-
 तानां गावः स्वस्त्ययनं महत् ॥ अन्नमेव परं गावो देवानां हविरुत्तमम् ॥ पावनं सर्वभूतानां रक्षं-
 ति च वहंति च ॥ हविषामंत्रपूतेन तर्पयंत्यमरानपि ॥ महर्षीणां च होतॄणां गावो होमे प्रतिष्ठिताः ॥
 सर्वेषामेव भूतानां गावः शरणमुत्तमम् ॥ गावः पवित्रं परमं गावो मंगलमुत्तमम् ॥ गावः स-
 र्वस्य लोकेऽस्य गावो धन्याः सवाहनाः ॥ नमो गोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेयीभ्य एव च ॥ नमो
 ब्रह्मसुताभ्यश्च पवित्राभ्योनमोनमः ॥ धृतक्षीरप्रदा गावो धृतयोन्यो धृतोद्भवाः ॥ धृतनद्यो-
 धृतावर्तास्तामे संतु सदा गृहे ॥ इति गाः संप्राथ्यं वृषभं प्रार्थयेत् ॥ धर्मस्त्वं वृषरूपेण जगदा-
 नंदकारक ॥ अष्टमूर्तैरधिष्ठानमतः पाहिसनातन ॥ इति वृषभं प्रार्थयेत् ॥ ततः सलिल-
 तिलकुशानादाय अद्येत्यादि मम समस्तपापक्षयेत्यादिविष्णुसायुज्यावाप्तिकामो वृषाधिक-
 शतंगाः धेनूपस्कराः सहिरण्यदक्षिणायुताः रुद्रदेवतास्तन्मूल्योपकल्पितानिष्क्रय रजतमु-
 द्रावानानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दातुमहमुत्सृजेनममेति तेन भगवान् परमात्मा श्री परमे-
 श्वरः प्रीयताम् तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ कृतस्य सवृषगोशतदानकर्मणः सांगता

सिद्धचर्यब्राह्मणभोजनंभूयसीदक्षिणांचदद्यात् ॥ अथवा अद्येत्यादि० सवृपरुद्रदेवतसहि
 रण्यदक्षिणायथाशस्यलंकृतगोशतमूल्योपकल्पितनिष्क्रयरजतमुद्राः नानानामगोत्रेभ्योब्रा
 ह्मणेभ्योदातुमहसुसृजे नममेति ॥ ततोब्राह्मणभोजनंसंकल्प्य भूयसीदद्यात् ॥ इतिसवृ
 पगोशतदानप्रयोगः ॥ ॥ अथसवृपगोदानप्रयोगः ॥ भविष्ये ॥ दशगावः सवृपभा
 वृपभैकादशाः स्मृताः ॥ दत्त्वातुब्राह्मणेभ्यश्चसयातिपरमांगतिम् ॥ शिवाविसर्वलोकेषुय
 येष्टरमतेनरः ॥ इति ॥ पुण्यकालेशुचिराचम्य प्राणानाम्य देशकालौसंकीर्त्य ममसमस्तपा
 पक्षयपूर्वकशिवाविसर्वलोकनिवासांतेधिष्णुसान्निध्यकामोवृपाधिकदशगोदानंकरिष्ये इतिसं
 कल्प्य गणपतिपूजनंपुण्याहवाचनमात्रंकृत्वा गोभ्योनमइतिसवृपागाःसंपूज्य ब्राह्मणेभ्योनमइ
 त्तिब्राह्मणांश्चयथाशक्तिवस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य गाः प्रार्थयेदैतैर्मन्त्रैः ॥ गावोमासुपतिष्ठंतुहे
 मशृंग्यः पयोसुचः ॥ सुरभ्यः सौरभेद्यश्चसरितः सागरास्तथा ॥ गावः पश्याम्यहंनित्यंगा
 वः पश्यंतुमांसदा ॥ गावोस्माकंवयंतासांयतोगावस्ततोवयम् ॥ गावोममाग्रतो नित्यंगावः
 पृष्ठतएवच ॥ गावोमेसर्वतश्चैवगवांमध्येवसाम्यहम् ॥ इतिगाः संप्रार्थ्य ॥ धर्मेस्त्वंवृपरूपेण
 जगदानंदकारक ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतः पाहिसनातनइति ॥ वृपभंचप्रार्थयेत् ॥ ततः सकु

शतिलजलमादाय ॥ अद्येत्यादि० ममसमस्तपाक्षयपूर्वकशिवविष्णुसान्निध्यावासिकाभोवृषा
 धिकदशगाधेनूपस्कराः सहिरण्यदक्षिणायुतारुद्रदेवतास्तन्मूल्योपकल्पितनिष्क्रयरजतमु
 द्रावानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृजे नममेतिसंकल्पंकुर्यात् ॥ ततोब्राह्मणभो
 जनसंकल्पः ॥ भूयसींचदद्यात् ॥ अथवावृषाधिकधेनूपस्करसहिरण्यदक्षिणायुतदशगारु
 द्रदेवतास्तन्मूल्योपकल्पितरजतमुद्राः नानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृजे नम
 मेत्युत्तवादद्यात् ॥ ब्राह्मणभोजनसंकल्पंकृत्वा भूयसींचदद्यादितिसंक्षेपः ॥ इतिस
 वृषदशगोदानप्रयोगः ॥ ॥ अथदशमहादानानि ॥ कौर्मे ॥ कनकाश्वतिलानागादा
 सीरथमहीगृहाः ॥ कन्याचकपिलाधेनुर्महादानानि वैदश ॥ तत्रप्रथमंतावत्सुवर्णदानम् ॥
 मूले ॥ दत्त्वासुवर्णस्यशतंविप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ब्रह्मलोकमनुप्राप्यब्रह्मणासहमोदते ॥
 गव्येनभूमिशकृताजलेन आलिप्यमध्येसिततंडुलैश्च ॥ सरोरुहकैसरभूपणाढ्यंसकर्णिकंचापृ
 दलंवलिरूप्य ॥ तस्मिन्हिरण्यशतमानमात्रंनिधाय तस्योपरितंविंचित्य ॥ इति ॥ तत्रब्रह्मा
 णंकमलासनस्थंसंपूज्य विप्रंवृत्वा यथाविभवंब्रह्मालंकारादिभिः संपूज्य दद्यात् ॥ हेमाद्रौ दा
 नकाण्डे ॥ देयंतद्योजयेत्पूर्वततोविप्रंचपूजयेत् ॥ तत्तन्मंत्रैः प्रदद्याद्वैसर्वदानेष्वयंविधिः ॥

इति ॥ अथेत्यादि० ममसमस्तपापक्षयपूर्वकमेकदानसमफलावाप्तये देयद्रव्यतृतीयांशदक्षि
 णासहितं इदं सुवर्णं अग्निदेवतं अमुकगोत्राया अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति द
 द्यात् ॥ प्रार्थनामंत्रः ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्य हेमवीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शान्तिं
 प्रयच्छमे ॥ इतिकनकदानम् ॥ अथाश्वदानं महाभारते ॥ सर्वोपकरणोपेतं युवानंदोपवर्जित
 म् ॥ योऽश्वं ददाति विप्राय स्वर्गलोके महीयते ॥ तथा यावन्तिरोमाणि हये भवन्ति हि न रे इव ॥
 तावन्तो वाजिदौ लोकां प्राप्नुवंतीदृष्टुकलात् ॥ इति ॥ वाजिदान् सूर्यलोकात् ॥ कौर्मै ॥ शतैः
 पंचपलैर्यैः सुवर्णालं कृतिं क्रमात् ॥ सदक्षिणं सवस्त्रं च ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ब्राह्मणं वृ
 त्त्वा वस्त्रालंकरणं धपुण्यादिभिरभ्यर्च्य दद्यात् ॥ अथेत्यादि० ममसमस्तपापक्षयपूर्वका
 श्रोमसमं सख्याकाब्दसूर्यलोकनिवासावाप्तिकाम इममश्वं सर्वोपस्करि हिरण्यदक्षिणा युतं य
 मदेवतं गोत्राय शर्मणे तुभ्यमहंसंप्रददेत्वा दद्यानममेति अश्वकर्णधृत् ॥ दानमंत्रस्तु ॥
 उच्चैः श्रवास्त्वमश्वानां राज्ञां विजयकारक ॥ सूर्यवाहनमस्तु भ्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥
 अथश्वेताश्वदानं ॥ गरुडे । अश्वमेधमखं यस्तु कलौ कर्तुं सुनीश्वर ॥ अश्वदानं
 तु तेनेह कर्तव्यं विधिपूर्वकम् ॥ विधिं तस्य प्रवक्ष्यामि ब्रह्मणा निर्मितं पुरा ॥ इवेतमश्वं

शुभंतातहेमपल्याणभूपितम् ॥ रूप्यैस्तुकटकैः शुद्धैः करिदंतोपशोभितम् ॥ वज्रने
 तंबुरैस्ताम्रैः क्षौमपुच्छं सुवाससम् ॥ शुभ्रेणपदकैर्नैवसंयुतंस्वायुधान्वितम् ॥ धान्यर
 त्नोपरिस्थंतुवद्धं पक्षसुपट्टकम् ॥ एवंसुतेजसंचाश्वं ब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ मन्वादिशुगाद्यय
 नविषुवोपरागादिपुण्यकालेदानंकार्यम् ॥ ब्राह्मणंवृत्तावस्त्रालंकारादिभिः संपूज्याश्वंचसंपूज्य
 वेदत् ॥ मार्तंडायसुवेगायकाश्यपायत्रिमूर्तये ॥ जगदीपायसूर्यायत्रिवेदायनमोस्तुते ॥
 एवंतमुच्चरन्मंत्रं कर्णेदद्यात्तिलोदकम् ॥ दानवावयंतु अद्येत्यादि० गोत्रायशर्मणे ब्राह्मणा
 येमंश्चेताश्वं सुवर्णेतिलकालंकारयुतं ललाटेऽथैवैकपूर्वोक्तालंकारैर्युक्तं गंधपुष्पाद्यार्चितं सू
 र्ययमैदवतं सकलब्रह्महत्यादिपापनाशकामीहयरोमसमंख्याकाब्दसूर्यलोकनिवासकामश्च
 सालंकृतायतुभ्यमहंसंप्रददे नमम इति ॥ ततोऽथप्रार्थना ॥ महार्णवसमुत्पन्नउच्चैः श्र
 वसपुत्रक ॥ मयात्वंविप्रमुख्यायदत्तोहयमुखीभव ॥ इति ॥ ततोविप्रप्रार्थना ॥ इमंवि
 प्रनमस्तुभ्यमश्वतेप्रतिपादितम् ॥ प्रतिगृह्णोष्वविप्रद्रमयादत्तं शुशोभनम् ॥ इतिदानमंत्र
 मुच्चार्य कर्णैस्समर्पणं कृत्वा विप्रहस्तेजलंक्षिपेत् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ विप्रोदे
 वस्यत्वेतिगृहीत्वा यथाशाखं कामस्तुतिं पठित्वा स्वस्तीत्युक्त्वाश्वमारुह्यगच्छेत् ॥ दाताचा

श्वपुरोगच्छेत्पदानांसप्तसप्ततिम् ॥ भास्करं मनसि ध्यात्वा आलोक्य स्वगृहं व्रजेत् ॥ इवेतम
 इवंतु यो दद्यात्फलं दशगुणं भवेत् ॥ एवं कृते न रव्याग्रसूर्यलोकं व्रजेन्नरः ॥ इति ॥ इति श्वेताश्व
 दानम् ॥ अथ शिवाया श्वदानम् ॥ गारुडे । शिवाया श्वमलंकृत्य यः पर्वणि निवेदयेत् ॥ सो
 श्वमेधस्य यज्ञस्य फलमष्टगुणं लभेत् ॥ इति शिवधर्मे पि शिवाया श्वदानम् ॥ अथ तिलदान
 म् ॥ आदित्यपुराणे वैशाख्यां पूर्णिमास्यां वा तिलाक्षौद्रेण संयुतान् ॥ यः प्रयच्छेद्विजातिभ्यः
 सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ तथा ॥ ज्येष्ठे मासि तिलान् दद्यात् पूर्णमास्यां विशेषतः ॥ अथ मेघस्य यज्ञ
 स्य फलमाप्नोति मानवः ॥ तथा ॥ माघे मासि तिलान्यस्तु ब्राह्मणेभ्यः प्रयच्छति ॥ सर्वसत्त्वस
 माकीर्णं नरकं न स पश्यति ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ तिलागावो हिरण्यं च अलंकन्या वसुंधरा ॥ दत्ता
 न्येतानि विधिवत्तारयति महाभयात् ॥ तथा ॥ तिलस्नायी तिलोद्भर्ता तिलहोमी तिलोदकी ॥
 तिलमुकृत् तिलदाता च पट्टति लाः पापनाशनाः ॥ इदं तु मावमास परम् ॥ अन्यत्र तु दानमेव ॥
 कौर्मे ॥ कृष्णाजिने तिलान्कृत्वा सुवर्णमधुसर्पिणी ॥ द्रोणैकं वा स साच्छन्नं त्रिधा तद्व्रत्सदक्षिणम् ॥
 ब्राह्मणाय च तदं दत्त्वा सर्वतरति दुष्कृतम् ॥ इति ॥ अद्येत्यादि ० अमुकगोत्राया मुकशर्मेणे ब्रा
 ह्मणाय सुपूजिताय कृष्णाजिनस्थं सुवर्णमधुसर्पियुतं वस्त्राच्छन्नं तिलद्रोणं सोमदैवतं सर्वपाप

क्षयकामस्तुभ्यमहंसंप्रददे नमम इतिदद्यात् ॥ कृतैतत्तिलद्रोणदानस्यसांगतासिद्धय
 र्थइदंसुवर्णमग्निदेवतंदक्षिणात्वेनतुभ्यमहंसंप्रददे नमम इतिदद्यात् ॥ प्रतिग्रहीतातु
 देवस्यत्वेतितांशतिगृह्य यथाशाखंकामस्तुतिपठित्वा समापयेत् ॥ इतितिलद्रोणदानवि
 धिः ॥ ॥ अथतिलपात्रदानम् ॥ ब्राह्मे ॥ ताम्रपात्रंतिलैः पूर्णप्रस्थमात्रंद्विजायच ॥ सहिर
 ण्यंचयोदद्यात्प्रत्यहंश्रद्धयान्वितः ॥ सर्वपापविशुद्धात्मात्मालभतेपरमांगतिम् ॥ इति ॥ अथे
 त्यादि० इदंतिलपूरितताम्रपात्रं सोमदैवतं समुवर्णममुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायशोषपा
 पक्षयकामस्तुभ्यमहंसंप्रददे नमम इति ॥ मंत्रस्तु ॥ तिलाः स्वर्णयुतास्तुभ्यंप्रदत्ताह्यघनाश
 नाः ॥ विष्णुप्रीतिकरानित्यमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ प्रतिग्रहः प्राग्वत् ॥ इतिमाघोनि
 त्यंतिलपात्रदानम् ॥ कौर्मै ॥ ताम्रपात्रेतिलांकृत्वापलपोडशकल्पिते ॥ समुवर्णेनश
 तयावाविप्रायप्रतिपादयेत् ॥ नाशयेन्निविधंपापवाङ्मनः कायसंभवम् ॥ तिलपूर्णताम्र
 पात्रंसहिरण्यंद्विजायवै ॥ प्रातर्दत्त्वातुविधिवहुःस्वर्गविनिहंतिसः ॥ तिलपात्रंत्रिधाप्रोक्तंक
 निष्ठोत्तममध्यमम् ताम्रपात्रंदशपलंजवन्यंपरिकीर्तितम् ॥ द्विगुणमध्यमंप्रोक्तंत्रिगुणंचो
 त्तमंस्मृतम् ॥ स्वर्णमेकंजवन्यंतुद्विगुणमध्यममतम् ॥ त्रिगुणंचोत्तमतंद्वत्सुवर्णपरि

कीर्तितम् ॥ पलसंख्यानिष्कद्रयमिता सपादनिष्कद्रयमितेत्यन्ये ॥ अत्रदेशाचारतोष्य
 वस्था ॥ दानवाक्यंतुनित्यतिलपात्रदानवत् ॥ मंत्रस्तु ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यास
 मानिच ॥ तिलपात्रप्रदानेनतानिनश्यंतुमेसदा ॥ इति ॥ इतिमहातिलपात्रदानम् ॥ कौर्म ॥
 अथमातुरानृण्यकृतिलपूर्णकांस्यपात्रदानम् ॥ आदित्यपुराणे ॥ यज्ञसौत्रार्मणिकर्तुयदिश
 क्तिर्नविद्यते ॥ महासरस्तथावापांक्षूपंकर्तुचदीर्घिकाम् ॥ एवंकृतेमातृऋणान्मुक्तोभवतिमा
 नवः ॥ सदाक्षिणंकांस्यपात्रंदत्वावैवप्रमुच्यते ॥ शुद्धकांस्यपात्रस्यप्रमाणंपंचविंशतिपला
 नि ॥ तिलानामत्रनिर्दिष्टप्रस्थानांसत्कंतथा ॥ सुवर्णमापाश्चत्वारः पात्रस्योपरिधारयेत् ॥ ततो
 वस्त्रेणवेष्टयेत्पात्रंविधायचसुभक्तितः ॥ स्नानंकृत्वानिम्नगायापितृदेवांश्चतर्पयेत् ॥ ततो
 भिपूजयेद्देवंशंकरंहरिमेववा ॥ गोमयेनाथसंलिप्यगृहमध्यंतुसर्वतः ॥ लिखेत्पद्मंद्वादशारंकुंकुमे
 नाथशोभनम् ॥ ततोर्विन्दसुसंस्थाप्यहोमंकुर्याद्यवैस्तिलैः ॥ पद्मेपात्रंप्रतिष्ठाप्यपूजयेद्भक्तिभाव
 तः ॥ ततोब्राह्मणमाहूयबहुपुत्रंसंभृतम् ॥ पादौप्रक्षाल्यविधिवन्मातुःश्राद्धसमाचरे
 त् ॥ अथकृत्यथथाशक्तिमाध्यावाहृतवासरे ॥ ग्रहणेरविसोमभ्यांसंक्रांतिषुयुगादिषु ॥ तथा
 न्यदिषियदत्तमाध्याशुद्दिश्यमातरम् ॥ तदक्षय्यफलंसर्वपुराप्राहमहेश्वरः ॥ जीवंतीभूषयेद्ब्रह्म

माल्यैरपि विभूषणैः ॥ दत्त्वा विप्रस्य तत्पात्रं होमं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ सोपस्करं सतां वृलक्षमा
 प्यच विस्तृज्य च ॥ अन्येषामपि विप्राणां भोजना निप्रदापयेत् ॥ अथास्य प्रयोगः ॥ माध्यापूर्वौ
 क्षुण्ण्य काले वा यजमानः कृतनित्यक्रियः पूर्वोक्तद्वादशारपञ्चेकां स्य पात्रं सप्तप्रस्थतिलैः
 पूरितं स्थापयित्वा हरं हरि वा संपूज्य तत्पूरतो ग्रीविष्णुं विष्णुमंत्रेण शिवं शिवमंत्रेण वाष्टोत्तर
 शतं धृता क्तितिलैर्यैवैश्च हुत्वा ब्राह्मणमाहूय दद्मूखमुपवेश्या दौ पादप्रक्षालनादिमातृश्राद्धं स
 माप्याचम्य प्राणानायम्य अद्येत्यादि० अमुकगोत्राया मुकशर्मणे ब्राह्मणाय उक्तोपस्कर
 संयुतं मम मातुर्गर्भधारणपोषणमलमूत्रादि नानादुःखोद्भवाद्या नृण्यत्वकामः इदं पंचविंशति
 पलात्मकं कांस्यपात्रं सप्तप्रस्थमित तिलैः परिपूरितं मापचतुष्टयसुवर्णयुतं वस्त्रसंवेष्टितं
 सर्वोपस्करयुतं तुभ्यमहं संप्रददे नमम इति दद्यात् ॥ मंत्रास्तु ॥ कांस्यपात्रं मया दत्तं मातुरा
 नृण्यकाम्यया ॥ भगवन्वचनात्तुभ्यं यथाशक्तिस्तथावद ॥ दशमासाश्च उदरे जनन्याः संस्थि
 तस्य मे ॥ क्लेशितावालभावेन स्तनपानाद्विजोत्तम ॥ मलमूत्रादिमल्लेपलिप्ताया च कृता मया ॥
 भवतो विचनादद्य मम मुक्तिर्भवेद्विहात् ॥ तिलसंख्याकृतं दुःखं जनन्याममसेवितम् ॥ कांस्यपा
 त्रप्रदानेन कृतकृत्यो भवाम्यहम् ॥ ततः शक्त्या हिरण्यं दक्षिणां दद्यात् ॥ त्वयैतत्कृत तिलपू

र्णकांस्यपात्रदानेनजननीसंभवाढ्यात्वंमुक्तोभवेतिप्रतिग्रहीतावदेत् ॥ पुनः व्याहृतिभिरा
 ज्यहोमंकृत्वाविमृज्य यथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वा सुहृद्युतोभुंजीतेति ॥ इतिमातुरानु
 ष्यकृत्तिलपूर्णकांस्यपात्रदानप्रयोगः ॥ ॥ अथतिलपूर्णकरकदानम् ॥ वायवीये ॥
 करकं तिलसंपूर्णमंडले वह्निदेवते ॥ शिवंवह्निवदाराध्यं पूजयेत्करवीरकैः ॥ पूजातुरक्तचं
 दनेन ॥ निर्याससर्जरसधूपेन धूपयेत् ॥ वह्निमंडलं त्रिकोणमंडलम् ॥ शिवंवह्निवदितिवह्निस्व
 रूपं शिवम् ॥ ब्रह्मांडपुराणे ॥ आदर्शचतस्रो दद्याद्दीपानां च चतुष्टयम् ॥ वह्निरूपीयतः शंभुर्वे
 ह्निरूपास्ति तलाश्रये ॥ तेजोरूपंकृतं पापं चाक्षुषं च व्यपोहतु ॥ इति दत्ते स्य नश्यति पापान्यग्रे कृ
 तानि च ॥ य एवं कुरुते दानं शिवभक्त्या यतव्रतः ॥ शिवलोके वसेद्भूयः कल्पत्वयमंशकितः ॥
 इति तिलपूर्णकरकदानम् ॥ ॥ अथ गजदानम् ॥ कौर्मै ॥ दद्याद्गजं पुराणे कंभूल्यं पंचशता
 निवा ॥ वित्तानुसारात् तत्त्वापि कनिष्ठोत्तममध्यमम् ॥ तत्रापि स्वस्वरूपतो गजदानमुक्तम् ॥ तन्मू
 ल्यं च हेममापशतं पंचकदानं मध्यमम् ॥ शतत्रये हेममापदानं कनिष्ठम् ॥ इति ॥ ह्यस्य स्थूणालं
 करणं स्वर्णताराविभूषणम् ॥ सदक्षिणं वित्तशतयादत्त्वा शिवपुरं व्रजेत् ॥ स्थूणारज्जुः ॥ तारामौक्ति
 कजाली गजालंकारः ॥ कौर्मै ॥ यथा लाभोपपन्नवायः प्रयच्छति दंतिनम् ॥ ब्राह्मणाय दरिद्राय स्वर्ग

लोकेमहीयते ॥ इति ॥ ततो गजदानांगं शिवं द्विजं च संपूज्य दद्यात् ॥ दानवावयंतु अद्येत्या
 दि० मम सर्वपापक्षयोत्तरसिद्धचारणसेवितार्के किं किं जालमालि विमानारोहणोत्तरानेकमन्वं
 तरावच्छिन्नाक्षय्यदेवराजत्वातिविष्णुपुरावातिकामस्तत्प्रीतिकामश्च सालंकृतायामुकगोत्रा
 यामुकशर्मेण ब्राह्मणायै मंगलं कक्षारज्जुस्थिरासनसहितं कांचनमालादिकीर्णं चामरगंधपु
 ण्णालं कृतं प्रजापतिदेवतं तुभ्यमहंसंप्रददेनमम इति करं धृत्वा दद्यात् ॥ करः शुंडादंडः ॥ कृ
 द्गजदानकर्मणः सांगता सिद्धयर्थं मिदं सुवर्णमग्निदेवतं दक्षिणात्वेन तुभ्यमहंसंप्रददे नमम
 इति दद्यात् ॥ ततो द्विजो गजमारुह्य देवस्य त्वाया शार्खं कामस्तुतिं पठित्वा ॥ प्रतिगृ
 ह्णामीति स्वस्तीति च वेदत् ॥ यजमानो गजं प्रार्थयेदंतमंत्रैः ॥ ऐरावतश्चतुर्देवतोगजानां नाय
 कस्तु यः ॥ दिग्दतिना पूज्यतमः पापं क्षयतु नः प्रभुः ॥ सुप्रतीकगजेन्द्रत्वं सरस्वत्याभिषेच
 कः ॥ इन्द्रस्य वाहनश्चेष्ट सर्वदेवैस्तु पूजितः ॥ गजेन्द्रमत्तमातंगं देवस्यै न्यविनाशकः ॥ तव दा
 नेन मे शांतिः सर्वदास्तु मम हस्तु सुखम् ॥ इति ॥ ब्राह्मणैस्तथास्तु इत्युक्तो भूयसी दद्यादिति ॥ इति
 गजदानप्रयोगः ॥ ॥ अथ दासीदानम् ॥ वह्निपुराणे स्थिरनक्षत्रसंयुक्ते सौम्ये सौम्यग्रहान्वि
 ते ॥ दानकालं प्रशंसति संतः पर्वणि वा पुनः ॥ अलंकृत्य तथा शतत्यावासोभिर्भूषणैस्तथा ॥

ब्राह्मणायप्रदातव्यायजमानेनशक्तिः॥पंचवर्षाधिकासातुचत्वारिंशत्समावधि ॥दासीद्विजाय
 दातव्यादासीदानेत्वयंविधिः इति ॥ दानवाक्यंतु ॥ अद्येत्यादि० गोत्रायशर्मणेशालंकृताय
 सुवर्णालंकारवतीं गंधपुष्पाद्यर्चितां प्रजापतिंदैवत्यां अक्षय्यसुखावाप्तिकामस्तुभ्यमहंसंप्रद
 दे नममेतिशिरसिधृत्वादद्यात् ॥ द्विजप्रार्थनामंत्रस्तु वह्निपुराणे ॥ इयंदासीमयातुभ्यंश्रीव
 त्सप्रतिपादिता ॥ सर्वकामकरीभोग्यायथेष्टंभद्रमस्तुमे ॥ ततः सुवर्णदक्षिणांदत्त्वानमस्तु
 यात् ॥ अनुगत्वातुसीमार्याद्विर्जैवविसर्जयेत् ॥ इति ॥ इतिदासीदानम् ॥ ॥ अथरथदा
 नम् ॥ कौर्मै ॥ रथंचतुर्वलीवद्वैरूढधान्यावृतंतथा ॥ वित्तानुसारात्सर्वैश्चरथोपकरणैर्युतम् ॥
 सदक्षिणंचविप्रायदत्त्वाशिवपुरंजयेत् ॥ धान्यावृतमष्टादशधान्यावृतम् ॥ रथोपकरणानियुग
 योऽक्रतोऽत्रवरत्रादीनि ॥ दक्षिणाचत्रिशतमाषमितसुवर्णमुत्तमा द्वैशतेमध्यमा अधमाशतै
 कमितित्रैविध्यमाह हेमाद्रिः ॥ दानवाक्यंतु । अद्येत्यादिगोत्रायशर्मणेशालंकृताय चतु
 र्वलीवद्वैरुक्तं सोपस्करंधान्यैरष्टादशभिर्युतं विश्वकर्मदेवतं अक्षय्यस्वर्गादिसुखावाप्तिकाम
 स्तुभ्यमहं संप्रदेदे नममेति ॥ मंत्रस्तु । रथायरथनाथायनमस्तेविश्वकर्मणे ॥ विश्वरू
 पायदेवायअरुणायनमोस्तुते ॥ सुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ इतिरथदानम् ॥ ॥ अथगंगत्री

रथदानम् ॥ गारुडे । गंत्रोत्तरंगसंयुक्तायोददातिद्विजातये ॥ सर्वकामसमृद्धात्मासराजा
 जायतेभुवीति ॥ गंत्रोरथविशेषः साचतुर्भिर्गजैरश्वैर्वृषैर्वपेता ॥ दानवा
 क्यंतु पूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु । गंत्रोमिमां प्रयच्छामि विश्वकर्माधिदैवताम् ॥ दानेनानेन भग
 वान्प्रीयतां मे परः पुमानिति ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ इति गंत्रोसहितरथदानम् ॥ ॥ अथ प्र
 संगच्छिद्विकीर्तनम् ॥ हेमाद्रौ मात्स्ये ॥ मार्गशुक्लैकादश्यां माघफाल्गुनयोर्वैशाखे वा हि
 रण्यं हरिमभ्यर्च्य रात्रौ जागरणं कृत्वा प्रातः कृतान्तर्यामिक्रियः अद्येत्यादि गोत्राय शर्मणे
 सुपूजिताय इमां शिविकामुक्तोपस्करां अगिरो देवतां इष्टलोकैकविपुलभोगानंतरं ते विष्णुसायुज्या
 ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ तत्रैव वह्निपुराणे । देवलोकैकविपुलभोगानंतरं ते विष्णुसायुज्या
 वासिकागोविप्रस्य वर्षाशनं शिविकावाहकानां च वर्षर्पयात्तमन्नं दद्यात् इति ॥ द्विजप्रार्थना मंत्र
 स्तु । शिविक्रते मया दत्तायथाशक्त्या विभूषिता ॥ द्विजत्वं प्रतिगृह्णांष्वर्वाच्छित्तं ते न मे भवेत्
 इति ॥ इति शिविकादानम् ॥ ॥ अथ महीदानम् ॥ कौर्मै । गोचर्ममात्रभूखंडमधिकं वा
 स्वशक्तितः ॥ विधिं सदक्षिणं कृत्वा दत्त्वा शिवपुरं व्रजेत् इति ॥ त्रिद्व्येकसुवर्णदक्षिणेत्यर्थः ॥
 अपि गोचर्ममात्रेण सम्यक् दत्तेन मानवः ॥ धौतपापो विशुद्धात्मा स्वर्गलोके महीयते इति ॥

तथा । दशहस्तेन दंडेन त्रिशङ्खेन विभगहीनं गोचर्म मानमाह प्रजापतिः ॥ तथा । गवां
 शतं वृषश्चैकोन त्रिदयं व्रितः ॥ तद्विगोचर्ममात्रं तु ग्राहुर्वेदविदो जनाः ॥ तथा । पट्टिवर्पसह
 स्नाणि स्वर्गैव सति भूमिदः ॥ आच्छेत्तावानुमं ता च तावन्ति न केवसेत् ॥ भूमियः प्रतिगृह्णा
 ति भूमियश्च प्रयच्छति ॥ तावुभौ पुरुषौ लोके सुर्यमंडलभेदिनौ ॥ तथा । भूमिप्रदानपुण्यस्य
 कलां नार्हेति षोडशीम् ॥ दानान्यन्यानि मे शांतिर्भूमिदानाद्भवत्विति ॥ दानवाक्यं तु । अ
 धेत्यादि गोत्राय शर्मणे सार्लंकृताय पट्टिवर्पसहस्रमिति स्वर्गेशिवपुरनिवासकामः सर्वपापक्षय
 कामोवा इमां भूमिं सस्योद्भवां सवृषफलपुष्पाद्युपेतां विष्णुदेवतां तुभ्यमहं संप्रददे नममेति
 साक्षतकुशति लोदकं द्विजहस्ते दद्यात् ॥ ब्राह्मणस्तु भूमिप्रदक्षिणां कुर्वन् प्रतिगृह्णीयात् ॥
 देवस्य त्वेतियथाशाखं कामस्तु तं पठित्वा स्वस्तीति वदेच्च ॥ मांडव्यवचनादत्र सुवर्णदक्षिणा
 मता ॥ मंत्रस्तु । सर्वपासाश्रया भूमिर्वरहिणसमुद्धृता ॥ अनंतसस्यफलदा अतः शांतिप्रयच्छ
 मे ॥ यस्यारोहंति बीजानि वर्षाकाले महीतले ॥ भूमेः प्रदानात्स कलामम संतु मनोरथाः इति ॥ शिव
 धर्मे विश्वामित्रः । आर्मवानगरं वापि विभ्रेभ्यो यः प्रयच्छति ॥ क्षेत्रं वा सस्यं संपन्नं सर्वपापैः प्र
 मुच्यत इति ॥ भूमिहरणे तु विश्वामित्रः । स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेच्च वसुधरां ॥ पट्टिवर्पस

हस्त्राणिविष्टायां जायते कृमिरिति ॥ सविष्टायां कृमिर्भूत्वा पितृभिः सह मज्जतीति वा ॥ इति शिव
 धर्मोक्तं भूदानम् ॥ अथ गृहदानम् ॥ कौर्मै । शक्तिः सर्ववित्तेन पूर्णं गृहमपि त्रिधा ॥ सदाक्षिणं
 द्विजेदत्वा ब्रह्मलोकं व्रजेन्नरः इति ॥ गारुडे । ऐष्टिकं दारुकरं वापि मृन्मयं वापि शक्तिः ॥ सर्वोप
 करणोपेतं यो दद्याद् द्विपुलं गृहम् ॥ ब्राह्मणाय दरिद्राय विदुषे च कुटुम्बिने ॥ सर्वकामसमायुक्तो ब्रह्म
 सायुज्यमाप्नुयात् इति ॥ ब्रह्मवैवर्ते । नगार्हस्थ्यात्परोधर्मो नैवदानं परं गृहात् ॥ नानृतादधि
 कं पापं न पूज्यो ब्राह्मणात्परः इति ॥ गृहनिर्माणप्रकारमाह नारदः । स्नानागारं दिशि प्राच्या
 मामेयां पचनालयम् ॥ याम्यां शयनगेहं च नैऋत्यां शस्त्रमंदिरम् ॥ प्रतीच्यां भोजनागारं वायव्यां
 पशुमंदिरम् ॥ भांडागारं तृत्तरस्यामं शान्यां देवमंदिरम् इति ॥ कुर्यादिति शेषः ॥ तत्र कूपे दिग्भिः शेष
 फलं देवीपुराणे ॥ पूर्वामाश्रित्य कर्तव्यः कूपः स्याद निलेपि वा ॥ न पूर्वव्यत्ययं कुर्यान्मध्ये देवा
 लयाद्गृहात् ॥ कुतं भयप्रदं लोके तथा चास्याग्निजं भयम् ॥ वायव्यां चापि देवस्य भयं दं जायते कृ
 तमिति ॥ वराहमिहिरः ॥ पुष्टिभूतिपुत्रहानिपुरं धीनां शंभुस्तु संपदं शस्त्रवाधाम् ॥ किञ्चित्तौ
 ख्यं दिशु पूर्वो दिशु पूर्वो मध्ये गेहमर्थं क्षयं चेत्यादि ॥ मत्स्यपुराणे । देवतापंचकं तत्र चत्वारिंश
 त्समावृतम् ॥ पूजयित्वा यथान्यायं ततो दद्याद्गृहम् ॥ पूजयित्वा स्वयं वास्तुशान्तिं कृत्वा दद्या

देश
दित्यर्थः ॥ अथप्रसंगात्संक्षेपेणवास्तुशक्तिप्रयोगः ॥ कर्ताशुभदिने आचम्यप्राणानाम्य देश
कालौसंकीर्त्य अस्यवास्तोः शुभतासिद्धयर्थेवास्तुशक्तिकरिष्ये इतिसंकल्प्य तदंगतयाग्ने
शपूजास्वस्तिवाचनमातृकापूजाभ्युदयिकश्राद्धाचार्यब्रह्मर्त्विग्वरणानिकृत्वा यथाविभवं
स्वालंकारादिभिः पूजयेत् ॥ ततआचार्यः यदन्नसंस्थितंभू० ॥ अपक्रामंतु० ॥ भूतंप्रेतपि
शाचाद्याअपक्रामंतुराक्षताः ॥ स्थानादस्माद्रजंत्वन्यत्स्वीकरोमिभुवंत्वमामित्यनेनसर्पपा
न्विकीर्य पंचगव्येन शुचीवोहव्येतितृचेन पुनंतुमादेवजनाइतितृचेन गृहमाविर्भितएतोन्वि
द्रमितितृचेनचगृहंसंप्रोक्ष्य गृहमध्येप्राच्यमैशान्यांवा चतुरस्रचतुरंगुलोच्चंहस्तमितस्थंडिलं
कृत्वा तस्यऐशानादिकोणचतुष्टयेचतुरंगुलोहकीलानारोपयेत् ॥ तत्रमंत्रः ॥ विशंतुभूतलेना
गालोकपालाश्चसर्वशः ॥ अस्मिन्गृहेवतिष्ठंतुआयुर्वलकराःसदेतिमंत्रेणनिखनेत् ॥ प्रतीकी
लंभंत्रावृत्तिः ॥ ततः ईशानकोणादिक्रमेणचतुर्गुणेषु अग्निभ्योप्यथसर्पैभ्योयेचान्येतत्समा
थ्रिताः ॥ तेभ्योबलिप्रयच्छामिपुण्यमोदनमुत्तममितिमंत्रेणमंत्रावृत्यामापभक्तबलीन्दत्त्वा
स्थंडिलोपरिकुंकुमादिनोहेमरूप्यशलकयावा प्राक्पश्चायताः प्रागंताददक्कसंस्थाब्जगुलांत
राः प्रणवादिनमैतदंशभिर्नामभिर्देशरेखाःकुर्यात् ॥ ॐ ईशानायै नमः ॐ यशोवत्यै ॐ कान्ता

यै० ॐ विशालायै० ॐ प्राणवाहिन्यै० ॐ सत्यै० ॐ सुमत्यै० ॐ नंदायै० ॐ सुभद्रायै० ॐ सुर
 थायै० १० इति दशरेखाः कृत्वा ॥ तथा ॐ हिरण्यायै० ॐ सुव्रतायै० ॐ लक्ष्म्यै० ॐ विभूत्यै०
 ॐ विमलयै० ॐ प्रियायै० ॐ विजयायै० ॐ आलायै० ॐ विशोकायै० ॐ इडायै० १० इति द
 क्षिणोत्तरायताः उदगंताः प्राक्संस्था दशरेखाः कुर्यात् ॥ एवमेकाशीतिपदं मंडलं संपद्यते तत्र
 मध्यस्थ नवकोष्ठा निरेखामार्जनैः कुर्यात् ॥ एतन्नवपदं ब्रह्मस्थानं तस्य चतुर्दिक्षु चत्वारिप
 दानि विदिक्षुं खलाकाराणि द्वादशकोणचतुष्टयो भयतश्चाष्टाविनिविशत्येकपदानि ॥ अव
 शिष्टानि प्रतिदिशं पंचपंचेति विंशति द्विपदानि ॥ तेषु प्रणवाद्यैश्चतुर्थ्यैर्तेनैर्मातैर्विध्यमाणानाम
 भिर्देवता आवाह्यं स्थापयेत् ॥ तत्रैकानकोणपदे वास्तोः शिरसि ॐ शिखिने नमः शिखि नमा
 वाहयामि ॥ १ ॥ तदक्षिणैकपदे दक्षिणनेत्रे ॐ पर्जन्याय नमः ॥ २ ॥ आवाहयामीति सर्वत्र ॥
 तदक्षिणे ततोऽपि पश्चिमत इति पदद्वये दक्षिणश्रोत्रे ॐ जयंताय नमः ॥ ३ ॥ तदक्षिणपदद्वये दक्षिणां
 से ॐ कुलिशायुधाय नमः ॥ ४ ॥ तदक्षिणपदद्वये दक्षिणबाहौ ॐ सूर्याय नमः ॥ ५ ॥ तदक्षिणपदद्व
 ये दक्षिणबाहौ ॐ सत्याय नमः ॥ ६ ॥ तदक्षिणपदद्वये दक्षिणकूर्परे ॐ भृशाय नमः ॥ ७ ॥ तदक्षि

ने अंसपंक्तिगतैकपदे दक्षिणप्रवाहौ ॐ आकाशायायन० ॥ ८ ॥ आग्नेयकोणपदे दक्षिणवाहौ
 ॐ वायेवेनमः ॥ ९ ॥ तत्पश्चिमैकपदे दक्षिणमणिबंधे ॐ पूष्णेन० ॥ १० ॥ तत्पश्चिमेततोप्युत्त
 रइतिपदद्वये दक्षिणपार्श्वे ॐ चित्ताय० ॥ ११ ॥ तत्पश्चिमपदद्वये दक्षिणपार्श्वेष्व ॐ गृ
 हक्षताय० ॥ १२ ॥ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणोरी ॐ यमाय० ॥ १३ ॥ तत्पश्चिमपदद्वये द
 क्षिणजानी ॐ गंधर्वाय० ॥ १४ ॥ तत्पश्चिमपदद्वये दक्षिणजंवायां ॐ भृंगराजाय० ॥ १५ ॥
 तत्पश्चिमेवाह्यपंक्तिगतैकपदेदक्षिणस्तिफ्रिचि ॐ मृगाय० ॥ १६ ॥ नैऋत्यकोणपदैकपदे पा
 दयोः ॐ पितृभ्यो० ॥ १७ ॥ तदुत्तैरैकपदे वामस्तिफ्रिचि ॐ दीवारिकाय० ॥ १८ ॥ तदुत्तैरे
 ततोपिप्रागितिपदद्वयेवामजंवायां ॐ सुग्रीवाय० ॥ १९ ॥ तदुत्तैरेपदद्वये वामजानी ॐ
 पुष्पदंताय० ॥ २० ॥ तदुत्तैरेपदद्वये वामोरी ॐ जलाधिपाय० ॥ २१ ॥ तदुत्त
 रैपदद्वयेवामपार्श्वे ॐ असुराय० ॥ २२ ॥ तदुत्तैरेपदद्वये वामपार्श्वेष्व ॐ शेषाय० ॥ २३ ॥
 तदुत्तैरेवाह्यपंक्तिगतैकपदे वाममणिबंधे ॐ पापाय० ॥ २४ ॥ वायव्यकोणपदे वामवाहौ
 ॐ रोगाय० ॥ २५ ॥ तत्प्रागेकपदे वामप्रवाहौ ॐ अहिर्बुध्याय० ॥ २६ ॥ तत्प्रा
 क्ततोपिदक्षिणेचेतिपदद्वये वामकूर्परे ॐ मुख्याय० ॥ २७ ॥ तत्प्राक्पदद्वये वामवाहौ

ॐ भ्रष्टाटाय० ॥ २८ ॥ तत्प्राक्पदद्वये वामबाहौ ॐ सोमाय० ॥ २९ ॥ तत्प्राक्पदद्वये वा
 मांसे ॐ संपेभ्योन० ॥ ३० ॥ तत्प्राक्पदद्वये वामश्रोत्रे ॐ दितयेन० ॥ ३१ ॥ तत्प्रा
 क्वाह्यपंक्तिगतैकपदेवामनेत्रे ॐ अदितयेन० ॥ ३२ ॥ ततःअग्निग्न्यकोणपदादधःकोणपदे
 वामहस्ते ॐ आपायन० ॥ ३३ ॥ नैऋत्यपदादधः कोणपदैकपदे ॐ सावित्राय० ॥ ३४ ॥
 वायव्यकोणाधःकोणपदेवामहस्ते ॐ जयाय० ॥ ३५ ॥ ईशानकोणपदाधःकोणपदेमेह ॐ
 रुद्राय० ॥ ३६ ॥ मध्यगतनवकोष्ठकब्रह्मपदसंलग्नप्रागादिपदत्रये दक्षिणस्तने ॐ अर्यम्णे०
 ॥ ३७ ॥ तदक्षिणैकपदे दक्षिणहस्ते ॐ सवित्रेन० ॥ ३८ ॥ तत्पश्चिमैब्रह्मसंलग्नपदत्रयेजठर
 दक्षिणभागे ॐ विवस्वतेन० ॥ ३९ ॥ तत्पश्चिमैकपदेवृषणयोः ॐ विबुधाधिपाय० ॥ ४० ॥
 तदुत्तरब्रह्मसंलग्नपदत्रये वामजठरभागे ॐ मित्राय० ॥ ४१ ॥ तदुत्तरैकपदे वामहस्ते ॐ राज
 यक्ष्मणे० ॥ ४२ ॥ तत्प्राक्पदत्रये वायस्तने ॐ पृथ्वीधरायन० ॥ ४३ ॥ तत्प्रागेकपदे उर
 सि ॐ आवत्साय० ॥ ४४ ॥ ततोमध्यनवपदेहृन्नाभ्योः ॐ ब्रह्मणेन० ॥ ४५ ॥ तदुत्तरे
 वास्तोष्पतेवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिदुपवृषवास्तुप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ ॐ वास्तोष्पतेप्रतिजा
 नी० ॥ इतिमुखर्गादिप्रतिमामश्रुत्तारणपूर्वकंसंस्थाप्य ॥ मंडलाद्रहिराशानादिकोणचतुष्टये

पु ॥ ॐ चरक्यै ॥ ४६ ॥ ॐ विदार्यै ॥ ४७ ॥ ॐ पूतनार्थेन ॥ ४८ ॥ ॐ पापराक्षस्यै न ॥
 ४९ ॥ ततःपूर्वादिचतुर्दिक्षु ॐ स्कंदाय न ॥ ५० ॥ ॐ अर्थम्णेन ॥ ५१ ॥ ॐ जंभकाय न ॥
 ५२ ॥ ॐ पिलिपिच्छाय न ॥ ५३ ॥ ततःपूर्वाद्यष्टादिक्षु ॐ इंद्राय ॥ ५४ ॥ ॐ अग्नये न ॥ ५५ ॥ ॐ यमा
 य ॥ ५६ ॥ ॐ निऋतये ॥ ५७ ॥ ॐ वरुणाय न ॥ ५८ ॥ ॐ वायवे न ॥ ५९ ॥ ॐ कुबेराय न ॥ ६० ॥
 ६१ ॥ इत्यावाह्य वास्तुपीठे देवताभ्यो नम इति संपूज्य षंडलादीशान्यार्कलशं
 ॐ ईशानाय ॥ ६२ ॥ इति वरुणं संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ यथा मे रुगिरेः शृंगं देवो नामालयः सदा
 संस्थाप्य तत्र वरुणाय ॥ इति वरुणं संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ ततः स्वतंत्रं षंडले ग्निस्थापनादिव
 ॥ तथा ब्रह्मादिदेवानां गृहे मरिचिरो भव इति संप्राथ्यं ॥ ततः स्वतंत्रं षंडले देवताभ्यो नम इति वास्तु पृच्छदा
 शुभ्यंते उदुंबरादिसमितिलाज्यैर्वास्तुं षंडले देवताभ्यः शिखिने एष पायसवलिर्नम इत्यादिवली न्दत्त्वा
 दिपूर्णाहुत्यंतं कुर्यात् ॥ ततो षंडले देवताभ्यः त्रिसूत्र्यावेद्यित्वा कलशोदकेन यजमानमभिषिच्य पुनः
 कृणुष्वपाज इति सूक्तादिनामं षंडलं त्रिसूत्र्यावेद्यित्वा कलशोदकेन यजमानमभिषिच्य पुनः
 संपूज्य यथा शक्तिदक्षिणां दत्त्वा ब्राह्मणान् भोजयेदितिकेचित् ॥ शारदातिलके तु होमो नेक्तः ॥
 तिलादिद्रव्याणां विकल्प इति मयूखकारः ॥ इदानीं तु नवग्रहसंकलितमेव प्रयोगं कुर्वीत सांप्रदा
 यिकाः ॥ तद्यथा ॥ यथा मे रुगिरेः शृंगं भितिप्रार्थनोत्तरं वास्तुं षंडलं त्रैऋत्यां पञ्चिमायां वा कुंडे

स्थंडिलेवावरदनामानमग्निप्रतिष्ठाप्याग्नेरीशान्याग्रहानग्रहकलशंचसंस्थाप्य तत्रवरुणंसंपूज्य
देवदानवसंवादइत्याद्यैः संप्राथार्यान्वादध्यात् ॥ अस्मिन्वास्तुशान्तिकर्मण्यन्वाधानंकरिष्ये ॥
अस्मिन्नन्वाहितेग्रावित्यादि चक्षुष्यंतमुक्त्वात्रप्रधानम् ॥ आदित्यं सोमं भौमं बुधं बृहस्पतिं
शुक्रं शानिं राहुं केतुं एताः नवग्रहदेवताः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाभिरष्टाविंशतिसंख्या
काभिरष्टाष्टसंख्याकाभिर्वा अर्कादिसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ तथा ईश्वरं उमां स्कंदं विष्णुं
ब्रह्माणं इंद्रं यमं कालं चित्रगुप्तं अग्निं अपः भूमिं विष्णुं इंद्रं इंद्राणीं प्रजापतिं सर्पान् ब्रह्माणं
विनायकं दुर्गां वायुं आकाशं अश्विनौ वास्तोष्पतिं क्षेत्रपालं इंद्रं अग्निं यमं निर्ऋतिं वरु
णं वायुं कुबेरं ईशानं एताः प्रधानदशंशेन तत्तत्समिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ तथा शि
खिनं पर्जन्यं जयंतं कुलिशायुधं सूर्यं सत्यं भृशं आकाशं वायुं पूषणं वित
थं ग्रहक्षतं यमं, गंधर्वं भृंगराजं मृगं पितृन् दौवारिकं सुग्रीवं पुष्पदंतं
जलाधिपं असुरं शेषं पापं रोगं अहिबुध्न्यं मुख्यं भछाटं सोमं सर्पं दितिं अदितिं आपं सा
वित्रं जयं रुद्रं अर्यमणं सवितारं विवस्वतं विबुधाधिपं मित्रं राजयक्ष्माणं पृथ्वीधरं आपव
त्सं ब्रह्माणं चरकों विदारीं पूतनां पापराक्षसीं स्कंदं अर्यमणंजुभकं पिलिपिच्छं एताः प्रधा

वाद्यादिद्वयवोपपूर्वकमाचार्यऋत्विग्भिः सहसकुटुंबोयजमानः रक्षोघ्नपावमानमंत्रै
यित्वा समंताद्ग्राहियवमतीभिरद्भिर्हिरण्यमवधाय शंतातीयेनशनंशंनइन्द्राग्रातिपं
तेनारायणवृत्तिः ॥ शंतातीयेन इलेद्यावापृथिवीइतिपंचविंशतिऋग्भिः
ने ॥ तेननवाशंकानचोत्तरं ॥ त्रिः प्रदक्षिणंपरिव्रजन्प्रोक्षत्यविच्छि
पोहिष्ठामयोभुवइतितृचेन ॥ ततोविच्छिन्नक्षीरधारांचपरितोदत्वा वास्तु
सुरूपांपृथ्वींध्यात्वा पृथिव्यैनमः इतिसंपूज्य सर्वदेवमयंवास्तु सर्वदेवमयंपर
ठत्वा ततोगृहस्याग्नेयकोणेआकाशपदे यजमानपदेनजानुमात्रंगतंस्वात्वा मध्ये
लेप्य शुभ्रचंदनपुष्पाक्षतैरलंकृत्य सर्वधान्यबीजानिदध्योदनंचक्षित्वा नवजलपूर्ण
तंकपुष्पयुतंगंधाद्यर्चितमादाय जानुभ्यामवनिंगत्वा तज्जलगते उन्नमोवरुणायै
नक्षिपेत् ॥ जलेप्रदक्षिणावर्तेपुष्पेचोर्ध्वमुखेशुभम् ॥ ततोऽपक्वमृत्पेटिकायांशाल्यादि
सप्तधान्यबीजानिदध्योदनंशैवालंफलपुष्पाणिचक्षित्वा तूर्ययोपेणपूर्वस्थापितवृषवास्तुप्रति
मामानीय पेटिकायांसंस्थाप्य पेटिकांपिधाय पठेत् ॥ पूजितोसिमयावास्तोहोमाद्यैरर्चनैः शु
भैः ॥ प्रसीदपाहिविश्वेशदेहिमेगृहजंसुखम् ॥ वास्तुमूर्तेनमस्तेस्तुभृशशय्याभिरतप्रभो ॥ म

दृढधनधान्यादिसमृद्धं कुरु सर्वदा ॥ इति ॥ ततो मृत्पेटिकां गते स्थापयित्वा ॥ सौलसागरां पृथ्वीं
 यथावद्वसि मूर्धनि ॥ तथामां वहकल्याणसंपत्संततिभिः सह ॥ इतिसंप्राप्त्यै तथैव मृदागतं पूरये
 त् ॥ मृदाधिक्येऽधिकं फलम् साम्ये समम् न्यूनत्वे न्यूनम् ॥ गतोपरि गोमयेनोपलिप्य गंधपु
 ष्पाक्षतादिनिक्षिपेत् ॥ ततः ॥ आचार्यै ब्रह्माणं ऋत्विजश्च संपूज्यते भ्योदक्षिणां हत्वा ग्रहपीठदेव
 तावास्तुपीठदेवताश्च संपूज्य उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते ० अभ्यारमिदद्रयो ० यांतु देवगणाः ० इति विस्त
 रं ग्रहपीठवास्तुपीठाद्याचार्याय दद्यात् ॥ ततः आचार्यः प्रणीता विमोकादिशेषं कर्म समाप्या
 त्रिविसर्जयेत् ॥ ततो यजमानो ब्रह्मसिंस्थाद्युद्देशेन शतं शतयावा ब्राह्मणान् भोजयिष्ये इतिसं
 कल्प्य विग्रान्संपूज्य भूयसीदत्वा प्रमादात् कुर्वतां कर्म ० यस्य रमृत्पेटिकां चित्वा कर्मैव
 रार्पणं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयित्वा तेभ्यः शिवं वास्ति त्विति चित्वा शिवं वास्तु इति विप्र्रास्त्रि
 मुः ॥ ततो यथासुखं सुहृद्वृत्तो भुंजीतेति ॥ एवं विधिना प्रतिसंवत्सरां वास्तु पूजनं कार्य
 म् ॥ तेन गृहसंवर्धितुः खनामुयादित्युक्तं दानविवेके ॥ महोदेव तन्नृजेन श्रीदिवा
 करसूरिणा ॥ रचितवास्तुशतं पद्धतिर्बुधतोपदा ॥ इति पौराणवास्तुशतं प्रयोगः ॥
 इदानीं सूत्रोक्ता शान्तिरभिधीयते ॥ साचद्विजातीनां पूर्वां कृत्या समुचीयते ॥ पूर्वां कृत्यां त्वं

क्षिणादत्त्वा वाद्यादिदूर्यधोपपूर्वकमाचार्यऋत्विग्भिः सहसकुटुंबोयजमानः रक्षोघ्नपावमानमंत्रै
 र्गृहं निमूत्र्य विप्रयित्वा समंताद्ग्रीहियवमतीभिरद्भिर्हिरण्यमवधाय शंतातीयेन शनं शनं द्वाग्रातीति पं
 चदशऋग्भिरितिनारायणवृत्तिः ॥ शंतातीयेन ईलेद्यावापृथिवी इति पंचविंशतिऋग्भिः
 समुच्चये इति वेत्यन्ये ॥ तेन नवाशं कानचोत्तरं ॥ त्रिः प्रदक्षिणं परिव्रजन् प्रोक्षत्यविच्छि
 न्नयाचोदकधारया पोहिष्ठामयो भुव इति नृचेन ॥ ततो विच्छिन्नक्षीरधारां च परितोदत्वा वास्तु
 पीठमध्यमवपदे सुहृपां पृथ्वीं ध्यात्वा पृथिव्यैनमः इति संपूज्य सर्वदेवमयं वास्तु सर्वदेवमयं पर
 म् ॥ इति पठित्वा ततो गृहस्यग्नेयकोणे आकाशपदे यजमानपदेन जानुमात्रं गतं स्वात्वा मध्ये
 गोमयेनोपलिप्य शुभ्रचंदनपुष्पाक्षतैरलंकृत्य सर्वधान्यवीजानि दध्योदनं च क्षिप्त्वा नवजलपूर्णं
 कलशं शतैकपुष्पयुतं गंधाद्यार्चितमादाय जानुभ्यामवनिगत्या तज्जलगतैर्ऋतमोवरुणायै
 तिमंत्रेण क्षिपेत् ॥ जले प्रदक्षिणावर्ते पुष्पैर्चोर्ध्वमुखे शुभम् ॥ ततोऽपक्कमृत्पेटिकायां शाल्यादि
 सप्तधान्यवीजानि दध्योदनं शैवालं फलपुष्पाणि च क्षिप्त्वा तूर्यवोपेण पूर्वस्थापितं दृषवास्तु प्राति
 मामानीय पेटिकायां संस्थाप्य पेटिकां पिधाय पठेत् ॥ पूजितो सिमया वास्तो होमाद्यै रर्चनैः शु
 भैः ॥ प्रसीद पाहि विभु श देहि मे गृहं सुखम् ॥ वास्तुमूर्ते नमस्तेस्तु भूशय्याभिरतप्रभो ॥ म

बृहन्धनधान्यादिसमृद्धं कुरु सर्वदा । इति ॥ ततो मृत्पेटिकागते स्थापयित्वा ॥ सकलसागरापृथ्वीं
 यथा वहसि मूर्धनि ॥ तथा मां वह कलयाणसंपत्संततिभिः सह ॥ इतिसंप्राप्त्यर्थं तथैव मृदागते पूरये
 त् ॥ मृदाधिविवेऽधिकं फलम् साम्ये समम् न्यूनत्वे न्यूनम् ॥ गतौ परि, गोप्तयेनोपलिप्य गंधपु
 ष्पाक्षतादिनिक्षिपेत् ॥ ततः ॥ आचार्यब्रह्माणं ऋत्विजश्च संपूज्यते भ्योऽक्षिणाद्भुत्वा ग्रहपीठदेव
 तावास्तुपीठदेवताश्च संपूज्य उत्तिष्ठन्नक्षत्ररूपते ० अभ्यारमिदद्रयो ० यांतु देवगणाः ० इति विसृ
 ज्य ग्रहपीठवास्तुपीठाद्याचार्याय दद्यात् ॥ ततः आचार्यः प्रणीताविमोकादिशेषं कर्म समाध्या
 त्मिविसर्जयेत् ॥ ततो यजमानो ब्रह्मशिरुयाद्युद्देशेन शतं शतं यावा ब्राह्मणान् भोजयिष्ये इतिसं
 कल्प्य विप्रान् संपूज्य भूयसीं दत्वा प्रमादात् कुर्वेतां कर्म ० यस्य स्मृत्येति चोक्त्वा कर्मैव
 रार्पणं कृत्वा ब्राह्मणाश्च भोजयित्वा तेभ्यः शिवं वास्त्विति त्रिरुक्त्वा शिवं वास्तु इति विप्रान् स्त्रिं
 युः ॥ ततो यथासुखं सुहृद्युतो भुंजीतेति ॥ एवं विधिन प्रतिसंवत्सरं वास्तुपूजनं कार्य
 म् ॥ तेन गृहसंबन्धिदुःखं नापुयादित्युक्तं दानविवेके ॥ महो देवत नृजेन श्रीदिवा
 करसूरिणा ॥ रचिता वास्तुशास्त्रेस्तु पद्धतिर्बुधतोपदा ॥ इति पौराणवास्तुशास्त्रप्रयोगः ॥
 इदानीं सूत्रोक्ताशांतिरभिधीयते ॥ साच द्विजातीनां पूर्वोक्तया समुचीयते ॥ पूर्वोक्तायां त्वदा

क्षिणादत्त्वावाद्यादिदूर्यधोपपूर्वकमाचार्यऋत्विग्भिः सहसकुटुंबोयजमानः रक्षोघ्नपावमानमंत्रै
 र्गृहं त्रिसूत्र्यवेष्टयित्वा समं तद्ग्रीहियवमतीभिरद्भिर्हिरण्यमवधाय शंतातीयेन शनं शनं द्वाग्रीतिपं
 चदशऋग्भिरितिनारायणवृत्तिः ॥ शंतातीयेन ईळेद्यावापृथिवी इति पंचविंशतिऋग्भिः
 समुच्चये इति वेत्यन्ये ॥ तेन नवाशंकानचोत्तरं ॥ त्रिः प्रदक्षिणं परिव्रजन् प्रोक्षत्यविच्छि
 न्नयाचोदकधारयापोहिष्ठामयोभुव इति तृचेन ॥ ततो विच्छिन्नक्षीरधारां च परितोदत्वा वास्तु
 पीठमध्यनवपदे सुरूपां पृथ्वीं ध्यात्वा पृथिव्यैनमः इति संपूज्य सर्वदेवमयं वास्तु सर्वदेवमयं पर
 म् ॥ इति पठित्वा ततो गृहस्यग्नेयकोणे आकाशपदे यजमानपदेन जानुमात्रं गतं खात्वा मध्ये
 गोमयेनोपलिप्य शुभ्रचंदनपुष्पक्षतैरलंकृत्य सर्वधान्यवीजानि दध्योदने च क्षित्वा नवजलपूर्णं
 कलशं शतैकपुष्पयुतं गंधाद्यर्चितमादाय जानुभ्यामवनिंगत्वा तज्जलगते अन्नमोवरुणायै
 तिमंत्रेण क्षिपेत् ॥ जले प्रदक्षिणावर्ते पुष्पे चोर्ध्वमुखे शुभम् ॥ ततोऽपक्कमृत्पेटिकायां शाल्यादि
 सप्तधान्यवीजानि दध्योदने शैवालं फलपुष्पाणि च क्षित्वा तूर्यधोपेण पूर्वस्थापितवृषवास्तुप्रति
 मामानीय पेटिकायां संस्थाप्य पेटिकां पिधाय पठेत् ॥ पूजितोसिमया वास्तोहो माद्यैरर्चनैः शु
 भैः ॥ प्रक्षीदपाहि विश्वेश देहि मे गृहं सुखम् ॥ वास्तुमूर्ते नमस्तेस्तु भूशय्याभिरतप्रभो ॥ म

इति । ततस्तज्जलं पात्रांतरे आदाय तस्मिन्दूर्वाशमीशाखाउदुम्बरशाखात्रोदियवान्फलं हिरण्यं
 चक्षिन्वा दूर्वाभिः शाखाभ्यांचसर्वैर्गृहंप्रागादितः प्रदक्षिणंपरिव्रजन्प्रोक्षेदनेन सूतेन । झनं हं
 द्राग्नीतिपंचदशार्चस्यसूक्तस्य वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् गृहप्रोक्षणेवि० ॥ ॐ झनं हं द्राग्नी० स
 कृत्सूक्तपाठः ॥ इति नारायणवृत्त्यनुरोधात् ॥ वस्तुतस्तु शंतातीयेनेति ईळेद्यावेति वर्गपंच
 कैरित्यन्ये ॥ एवं सतिसमुच्चये नकोपिविरोधः ॥ तद्यथा । ईळेद्यावेति पंचविंशत्सूक्तस्यासुत
 आश्वीनमाद्यौ पादौ लिङ्गोक्तदेवताजगत्स्योत्ये त्रिष्टुभौ गृहप्रोक्षणेविनि० ॐ ईळेद्यावापृथि
 वी० वर्गाः ॥ ५ ॥ अत्रापिसकृदेवसूक्तपाठः ॥ ततः प्रागादितस्त्रिरविच्छिन्नामुदकधारांदद्या
 दनेन आपोहिष्टेति तृचस्यांबरीपः सिधुद्वीपआपोगायत्री गृहस्य समंताद्धारयां विनि० ॐ आ
 पोहिष्टामयोभुवः० ॥ ३ ॥ अत्रापिसकृदेवमंत्रपाठः ॥ ततोवास्तुपीठान्नैर्ऋत्यापश्चिमायां
 वाकुण्डेस्थं डिलेवा गृह्याग्निं वरदनामकं संस्थाप्य चत्वारिंशृगेति ध्यात्वाऽस्मिन्वास्तोष्पति
 स्यात्पीपाकेऽन्वाधानं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेनावित्यादिचक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्र
 प्रधानं वास्तोष्पतिं चतुर्वारंचरुणा शोपेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योक्ष्ये इत्यंतमुक्त्वा न्वाधा
 य इध्मावर्हिपीसन्नद्यपरिसमूहनादि पूर्णपात्रनिधानं तिकृत्वा वास्तोष्पतये चतुःकृत्वा तूर्णानि

कौस्वगृह्योक्तैवकर्तव्या तयापिसिद्धेः ॥ बह्वल्पवास्वगृह्योक्तयस्यकर्मप्रकीर्तितम् ॥ तस्य
 तावतिशास्त्रार्थकृतेसर्वकृतंभवेत् । इति वचनात् ॥ येषांगृह्यंनस्तितेपांशूद्राणांचपूर्वोक्तिव ॥
 तस्याःसर्वसाधारण्येनविधानात् ॥ अतश्चनशूद्रमात्रविषयत्वम् । तस्मात्गृह्योक्तापूर्वयासमु
 चीयतेसांप्रदायिकैः ॥ अथाश्वलायनगृह्योक्तवास्तुशांतिप्रयोगः ॥ तद्यथा ॥ काष्ठादिनि
 मितंसंपन्नधान्यादिसर्वोपस्करयुतंशोभनेमुहूर्तैर्ब्राह्मणैः सह तूर्यवोपेणगृहंप्रविश्यअगारमध्ये
 प्राङ्मुखरुपविश्यदर्भपुद्गर्भान्धारयमाणः पत्न्यासहआचम्य प्राणानायम्य देशकालौसं
 कीर्त्य ममास्यवास्तोः शुभतासिद्धयर्थं वास्तुशांतिकरिष्ये इतिसंकल्प्य तदंगत्वेनगण
 पतिपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनंदिश्राद्धंचकृत्वा पूर्वोक्तवास्तुपीठदेवतास्थापनार्च
 नहोमवल्लिदानादित्रिसूत्र्यागृहवेष्टनाभिषेचनब्राह्मणभोजनसंकल्पान्तंकृत्वा आश्वलायनगृह्यो
 क्तांवास्तुशांतिकुर्यात् ॥ शुचिदेशेचतप्तः शिलाः संस्थाप्य तासु दूर्वानिधाय तत्रमणि
 कसंज्ञंमृद्भांडंसंस्थाप्य एतैर्मंत्रैः पृथिव्याअधिसंभवेति अरंगरोवावदीति त्रेधाबद्धोवरत्रया ।
 इरामुहप्रशंसति अनिरामपवाधतामितिवा ॥ ततोमणिकेजलमांसिचंदेनेनमंत्रेण । ऐतुराजा
 वरुणोरिवतीभिरस्मिस्थानेतिष्टुतुमोदमानः ॥ इरांवंहतोष्टुतमुक्षमाणाभिन्नेणसांकंसहसंविशंतु

इति । ततस्तज्जलं पात्रांतरे आदाय तस्मिन्दूर्वाशमीशाखाउदुम्बरशाखात्रोहियवान्फलं हिरण्यं
चक्षित्वा दूर्वाभिः शाखाभ्यांचसर्वगृहं प्रागादितः प्रदक्षिणं परिब्रजन् प्रोक्षेदनेन सूक्तेन । शंनइ
द्रात्रीति पंचदशार्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठो विधेदेवास्त्रिष्टुप् गृहप्रोक्षणे वि० ॥ ॐ शंनइद्रात्री० स
कृत्सूक्तपाठः ॥ इति नारायणवृत्त्यनुरोधात् ॥ वस्तुतस्तु शंतातीयेनेति ईळेद्यावेति वर्गपंच
कैरित्यन्ये ॥ एवं सन्ति समुच्चये न कोपि विरोधः ॥ तद्यथा । ईळेद्यावेति पंचविंशर्चस्य सूक्तस्याप्तमुत
आइवीनमाद्यौ पादौ लिलोक्तदेवताजगत्योत्ये त्रिष्टुभौ गृहप्रोक्षणे विनि० ॐ ईळेद्यावापृथि
वी० वर्गोः ॥ ५ ॥ अत्रापि सकृदेव सूक्तपाठः ॥ ततः प्रागादितस्त्रिरविच्छिन्नामुदकधारां दद्या
दनेन आपोहिष्टेति तृचस्यां वरीपः सिधुर्द्राप आपो गायत्री गृहस्य समंताद्धारयां विनि० ॐ आ
पोहिष्टामयोक्षुवः० ॥ ३ ॥ अत्रापि सकृदेव मंत्रपाठः ॥ ततो वास्तुपीठान्नैर्ऋत्यां पश्चिमायां
वाकुंडे स्थंडिले वा गृह्याग्निं वरदनामकं संस्थाप्य चत्वारिभ्युंगेति ध्यात्वाऽस्मिन्वास्तोष्पति
स्थाळीपाके अन्वाधानं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ग्रावित्पादित्पादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्र
प्रधानं वास्तोष्पतिं चतुर्वारं चरुणा क्षेपेण स्विष्टकृतमित्यादिसद्योक्ष्ये इत्यंतमुक्त्वा न्वाधा
य इध्मावर्हिपीसन्नद्यपरिसमूहनादि पूर्णं पात्रनिधानं तैकृत्वा वास्तोष्पतये चतुःकृत्वा तूष्णीं नि

रूप्य तत्संख्यया तथैव प्रोक्ष्य अवघाताद्याज्यभागांतं कृत्वा अवदानधर्मेण च रुमवदाय वास्तोष्प
 त इति च तमृणं विसिष्टो वास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् अंत्यागायत्री वास्तोष्पतिप्रधानचरुहोमे वि० ॐ वा
 स्तोष्पते प्रतिजा० षपदे स्वा० ॥ अन्नऋगतिस्वाहाकारं पठन्नुदुयात् न स्वाहाकारं तिहोमः ॥ गृ
 ह्येतु प्रत्यृचं हुत्वेत्युक्तेः ॥ एवं सर्वत्र वास्तोष्पतय इदं नमम ॥ पुनश्च रुमवदाय ॐ वास्तोष्पते प्र
 तरणेन० वास्तोष्पतय इदं ॥ २॥ ॐ वास्तोष्पते शमया० वास्तोष्पतय इदं ॥ ३॥ ॐ अमी
 वहा वास्तोष्पते० वास्तोष्पतय इ० ॥ ४ ॥ सर्वत्र त्यागः ॥ ततः स्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य
 शिष्टेन चरुणान्येन स्वादुर्व्यंजनपायसादियुतेन शतंतर्द्धवाशस्तया वा ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥
 होमात्पूर्वमन्यः पाको न कार्यः ॥ ततः शिवं वास्तु शिवं वास्तु शिवं वास्तु ति त्रिः प्रत्युक्तः सुहृद्भु
 तो भुंजतीति ॥ विशीर्णगृहसंजीकरणे पीष्यते वास्तोष्पतिस्थालीपाकः ॥ साधारणशांतिवत् ॥
 इत्याश्च वलायनगृह्योक्तं वास्तुशांतिः ॥ ॥ अथ गृहदानप्रयोगः ॥ यजमानः कृतं नित्यक्रियः पु
 ण्यकाले गृहमध्ये दक्षिणभागे चंदनेनाष्टदलं पद्मं विलिख्य तदुपरि प्रस्थमात्रं तिलां निक्षिप्य तदुप
 रि शय्यां सोपस्करं स्थापयित्वा शय्योपरि सौवर्णे मर्यालक्ष्मीनारायणप्रतिमां अश्रुत्तारणपूर्वं
 कं पंचामृतादिना अभिषिच्य संपूज्य प्रतिग्रहीतारं च सपत्नीकंवृत्वा तं करे गृहीत्वा मंगलतुर्ये

धोपेणमैत्रैर्गृहंप्रवेशयेत् ॥ तेचमंत्राः ॥ एत्वेहिनारायणदिव्यरूपसर्वमिरेवैदितपादपद्म ॥ शु
 भाशुभानंदशुचामर्षिशलक्ष्मीयुतस्त्वंचगृहं गृहाण ॥ नमः कौस्तुभनाथायहिरण्यकवचाय
 च ॥ क्षीरोदारणवसुसायजगद्धात्रेनमोस्तुते ॥ नमोहिरण्यगर्भायविश्वगर्भायवैनमः ॥ चराच
 रस्यजगतोगृहभूतायैवनमः ॥ भूर्लोकप्रमुखालोकास्तवेदेहेव्यवस्थिताः ॥ नंदंतियावत्कल्पा
 तंतथास्मिन्भवनेगृही ॥ त्वत्प्रसादिनदेवेशपुत्रपौत्रावृतो गृहे ॥ पंचयज्ञक्रियायुक्तोवसेदाचंद्रतार
 कम् ॥ इति ॥ ततस्तत्पूर्वस्थापितशय्यायामुदङ्मुखमुपवेश्य सपत्नीकंयथाविभवंवस्त्रालं
 कारादिभिः संपूज्य स्वयमासनेप्राङ्मुखोदभैष्वासीनोदर्भान्धारयमाणः पत्न्यासहप्राणानाय
 म्य देशकालौसंकीर्त्य ममसमस्तपापक्षयपूर्वककल्पकोटिशतावधिब्रह्मलोकमहीयमानका
 मः शिलाकाष्ठक्रेष्टिकादिनिर्मितंयथोपपत्तिसंपादितं ताम्रादिभाजनसर्वधान्यलवणघृतैतै
 लगुडशर्करागोमहिषीवलीवर्ददासदासीमंचकतूलिकाद्रयवितानादर्शतांबूलायतनैलालवंगा
 दिवर्पंपयोत्सर्वोपकरणान्वितं सदीपिकाप्रद्योतितं विश्वकर्मेदेवतंशक्रैदेवतंवेदंगृहं गोत्रायश
 र्मणेअमुकशाखाध्यायिनेसपत्नीकायसालंकृतायमुपूजितायलक्ष्मीनारायणप्रतिमासहितं तु
 भ्यमहंसंप्रददे नममेतितत्त्वा पठेत् ॥ मंत्रौतु ॥ इदंगृहं गृहाण त्वंसर्वोपस्करसंयुतम् ॥ तवविप्र

प्रसादेनममसंतुमनोरथाः ॥ गृहममविभूत्यर्थं गृहाण त्वं द्विजोत्तम ॥ प्रीयतां मे जगद्योनिर्वास्तु
 रूपीजनार्दनः ॥ ततः प्रतिग्रहीता गृहमध्यस्तं भवहि द्वारं देह लोवा संस्पृश्य देवस्य त्वेति यजुषा
 प्रतिगृह्य स्वस्तीत्युक्त्वा याज्ञाशंखं कामस्तुतिं पठेत् ॥ ततः सुवर्णसहस्रमारभ्य एकमुवर्णपर्य
 तं यथाशक्त्या वित्तशाय विविजितां दक्षिणां दद्यात् ॥ ततः पादुकोपानच्छत्रचामरादिकं दत्त्वा
 संपन्नं गृहोपस्करादुत्पुक्त्वा सर्वसुसंपन्नं संपूर्णमेवास्ति त्वतिप्रतिवचनं दद्यात् ॥ ततो ब्राह्मणान्सं
 पूज्य भूयसो दक्षिणां दत्त्वा शिष्यो गृणहीयात् ॥ प्रमादात् कुर्वतां यस्य स्मृत्येतिकर्मैश्वर्यार्पणं
 कुर्यात् ॥ गृहदानफलमुक्तं मात्स्ये ॥ य एवं सर्वसंपन्नं पक्षेष्टं विनिवेदयेत् ॥ कल्पकोटिशतं
 यावद्ब्रह्मलोकं महीयते ॥ शैलजं दारुजं वापि यो दद्याद् द्विधिपूर्वकम् ॥ वसेत्क्षीराणैर्वैरम्येनारा
 यणसमीपतः ॥ मृन्मयं वापि यो दद्याद्दृहं सुपस्करान्वितम् ॥ पुरेषु लोकपालानां प्रतिमन्वंत
 रं वसेत् इति ॥ अत्र प्रविश्य संस्पृश्य वा प्रतिगृह्णीयादित्युक्तेः प्रविश्य गृहद्वारं देह लो देह ल्यां प्र
 तिग्रहः कर्तव्यः ॥ तथैव संस्पृश्य स्थूणां द्वारं देह लोवा संस्पृश्य प्रतिगृह्णीयादिति सांप्रदायिकाः
 इति गृहदानप्रयोगः ॥ अथ मठदानं स्कांदे ॥ कृत्वा मठं प्रयत्नेन शयनासनसंयुतम् ॥ तृणैराच्छा
 दितं चैव वैदिकाभिः सुशोभितम् ॥ पुण्यकाले द्विजेभ्यो थयतिभ्यो वानिवेदयेत् ॥ सर्वान्कामा

नचाप्रोतिनिष्कामोक्षमाप्नुयात् ॥ इति ॥ इतिमठदानम् ॥ अथधर्मशालादानम् ॥ मार्क
डेयपुराणे कुर्यात्प्रतिश्रयगृहंपथिकानांहितावहम् ॥ निजगेहेकदेशवासधूनांयेनिवेदयेत् ॥
प्रतिश्रयोधर्मशाला ॥ तथाअक्षय्यपुण्यमुद्दिष्टतस्यस्वर्गोपवर्गदम् ॥ सर्वकामसमृद्धोऽसौदेववर्हि
विमोदते ॥ भविष्ये प्रतिश्रयेसुविस्तोर्णेकारितेसजलधने ॥ दीनानायजलार्थायवदार्किन
कृतंभवेत् ॥ इतिधर्मशालादानम् ॥ अथकन्यादानम् ॥ हेमाद्रौ सहस्रमेवधेनूनांशतंवा
नडुद्वांसमम् ॥ दशानडुत्समंयानंदशयानसमोदयः ॥ दशवाजिसमाकन्याभूमिदानंचतत्सम
म् ॥ तस्मात्सर्वेषुदानेषुकन्यादानंविशिष्यते इति ॥ अभिपुराणे श्रुत्वाकन्याप्रदानंचपितर
श्चपितामहाः ॥ विमुक्ताः सर्वपापेभ्योब्रह्मलोकंव्रजंति ते इति ॥ देवलः ॥ तिस्रःकन्यायथान्या
यंपालयित्वानिवेद्यच ॥ नपितानरकंयातिनारीवास्त्रीप्रसूयिनी इति ॥ वसिष्ठः ॥ हाटकक्षिति
श्रीरीणांसतजन्मानुगंफलम् ॥ धर्मेणविधिनानादातुमसगोत्रेणयुज्यते इति ॥ ऋष्यशृंगः ॥ वरगो
त्रंसमुच्चार्यप्रपितामहपूर्वकम् ॥ नामसंकीर्तयेद्विद्वान्कन्यायाश्चैवमेवहि ॥ तिष्ठेदुदङ्मुखोदाता
तिष्ठेत्पूर्वमुखोवरः ॥ मधुपर्कार्चित्वायेनांतस्मैदद्यात्सदक्षिणाम् ॥ उदपात्रंतदादायमंत्रेणानेन
दापयेत् इति ॥ तिष्ठेदिति अनुपविष्टइत्यर्थः ॥ गौरीकन्यामिमामित्यादिपुत्रपौत्रप्रवर्धिनीमित्यं

तं प्रयोगे वक्ष्यामः ॥ भूमिधेनूश्च दासैश्च वासांसि च स्वशक्तितः ॥ महिषीर्वाजिनश्चैव दद्यात्स्व
 र्णमर्जनिपि इति ॥ ततः स्वगृह्यविधिना होमाद्यं कर्म कारयेत् ॥ यथाचारं विधेया निमांगल्य
 कुतुकानि च इति ॥ अथ कन्यादानप्रयोगः ॥ तत्रादौ यथाशास्त्रं धूपकं संपूज्य वरं प्रादुर्मु
 र्गं प्रत्यङ्मुखोऽसुपवेष्ट्य पित्रादिको वधूवरदक्षिणतः स्वदक्षिणस्थपत्नी सहित उदङ्मुखो
 दर्भेणासीनो दर्भान्धारयमाणो दिशः कालो संकर्तव्यं मम समस्तपितृणां निरतिशयसानंदब्रह्मलो
 कावाप्त्यादिकन्यादानकल्पोक्तफलावाप्तये अनेन वरेणास्यां कन्यायामुत्पादयिष्यमाणं सतं
 त्याद्वादशावरान् द्वादशपरान् पुरुषान् पवित्रीकर्तुं आत्मनश्च लक्ष्मीनारायणप्रीतये ब्राह्मविवाह
 विधिना कन्यादानमहं करिष्ये ॥ इति सकुशाक्षतजलेन संकल्प्य सपत्नीक उत्थायोदङ्मुख
 एव कन्यां संप्रगृह्य पठेत् ॥ कन्यां कनकसंपन्नां कनकाभरणेषुताम् ॥ दास्यामि विष्णुवतुभ्यं
 ब्रह्मलोकं जगोपया ॥ विश्वं भरः सर्वभूताः साक्षिण्यः सर्वदेवताः ॥ इमां कन्यां प्रदास्यामि पि
 तृणां तारणाय च ॥ इति मंत्रोपठित्वा स्वदक्षिणस्थभार्योदत्तपूर्वकल्पितजलधारामविच्छिन्नां
 नवकस्य पात्रोपरि धृतकन्यां नित्युपरि स्थवरां जलं दिक्षिणहस्ते क्षिपन्वदेत् ॥ कन्या तारयतु ।
 पुण्यं वंभताम् । शिवा आपः संतु । सोमनस्य मस्तु । अक्षतं चारिष्टं चास्तु । दीर्घमायुः श्रेयः

ज्ञातिः पुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु । यच्छ्रेयस्तदस्तु । यत्पापंतत्रातिहतमस्तु ॥ पुण्याहं भवंतो
 ब्रुवंतु । स्वस्ति भवंतो ब्रुवंतु । ऋद्धि भवंतो ब्रुवंतु । श्रीरस्ति त्वति भवंतो ब्रुवंतु ॥ अस्तु श्रीरि
 ति प्रतिवचनं सर्वत्र ज्ञेयम् ॥ अमुका मुकप्रवरोपेता मुकगोत्रोत्पन्नो मुकशर्माहं मम समस्तपितृ
 णामित्यादि श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये इत्यंतं पूर्वोक्तमुक्त्वा अमुकप्रवरोपेता या मुकगोत्राया
 मुकप्रपौत्राया मुकपौत्राया मुकपुत्राया मुकशर्मेणेवराय श्रीधररूपिणे कन्याार्थिने अमुका मुक
 प्रवरोपेता मुकगोत्राया मुकप्रपौत्राया मुकपौत्राया मुकस्य मम पुत्री ममुकदेवी नाम्ना कन्या श्रीरूपिणी ।
 वरार्थिनी यथाशक्त्यलंकृतां प्रजापतिं देवत्यां धर्मप्रजासहस्रकर्मभ्यस्तुभ्यमहंसंप्रदेदक
 न्यां प्रतिगृह्णातु भवान्तिवरहस्ते सकुशाक्षतजलं क्षिपेत् ॥ प्रजापतिः प्रीयताम् इति मनसा स्म
 रेत् ॥ नमस्तेति नवदोदितिके चित् ॥ ततो दाता । गौरिकन्यामिमां विप्रयथाशक्तिं विभूषिताम् ॥
 गोत्राय शर्मेणे तुभ्यं दत्तां विप्रसमाश्रय ॥ कन्येममाग्रतोभूयाः कन्ये मे देवि पाश्र्वयोः ॥ कन्ये मे पृष्ठ
 तोभूयास्त्वद्दानान्मोक्षमाप्नुयाम् ॥ मम वंशकुले जाता पाणिता वत्सराष्टकम् ॥ तुभ्यं विप्रमया द
 ता पुत्रपौत्रप्रवर्धिनी ॥ धर्मे च अर्थे च कामे च नाति चरितव्या त्वये यम् ॥ नाति चरामीति वरः ॥ ए
 वं समस्तेत्यादिनाति चरामीत्यंतं कन्यादानं त्रिवारं कार्यमिति शौनकः ॥ ततो वरः । देवस्य त्वा०

भ्यां प्रतिगृह्णामि ॥ ॐ स्वस्तीत्युक्ता कन्याया दक्षिणां समभिमुख्य ॥ कइदं कस्मा अदादित्य
 थाशाखं कामस्तुतिं पठित्वा पृथ्वीं प्रतिगृह्णाति त्विति जपित्वा गृहस्थाश्रमांतर्गतश्रीतस्मार्तकर्म
 नुष्ठानसिद्धये धर्मप्रजासहत्वकर्मसिद्धयर्थं च कन्यां प्रतिगृह्णामीति वदेत् ॥ ततो दाता दशकालौ स
 कीर्त्यकृतस्य कन्यादानकर्मणः सांगता सिद्धयर्थं हृदं सुवर्णं अग्निदेवतं दक्षिणात्वेन तुभ्यमहंसं प्रददे
 नममेति वरहस्ते दद्यात् ॥ ॐ स्वस्तीति वरः ॥ ततो दाता एवमेव जलपात्रभोजनभाजनानि
 गोमहिष्यज्वगजदासीदासभूवाहनालंकारादियथाविभवं संकल्प्य दद्यात् ॥ ततो ब्राह्मणभोज
 नं संकल्प्य भूयसीं च दद्यात् ॥ कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ अन्यदपि यथाचारं कार्यं ॥ विस्तरस्तु प्र
 योगरत्नादौ ज्ञेयः ॥ कन्यागृहे भोजननिषेधो मदरत्नेनैव ह्यिदं पुराणं ॥ अप्रजायां तु कन्यायां न भुञ्जी
 त कदाचन ॥ दौहित्रस्य मुखं दृष्ट्वा किमर्थं मनुशो चिति ॥ इति कन्यादानप्रयोगः ॥ अथ कपिला
 दानम् ॥ सा च दशधोक्ता वारहे ॥ सुवर्णकपिला पूर्वा द्वितीया गौरपिंगला ॥ तृतीया चैव रक्ताक्षी
 चतुर्थी गुडपिंगला ॥ पंचमी बहुवर्णस्यात्पट्टी च श्वेतापिंगला ॥ सप्तमी श्वेतापिंगाक्षी अष्टमी कृ
 ण्णपिंगला ॥ नवमी पाटला प्रोक्ता दशमी पुच्छपिंगला ॥ एता दशविधाः ख्याताः कपिलास्ते
 महामुने ॥ सर्वा ह्येता महाभागास्तारयंति न संशय इति ॥ आदित्यपुराणे ॥ सहस्रयोगवां दद्यात् कपिलां

त्वेकदैवहि॥सममेवपुराप्राहब्रह्माविदावरःइति॥तथा । स्वर्णशृंग्योरौप्यसुराःसवत्सायाभ
 वतिहि ॥ सुरभीलोकमासाध्यरमेतेतावतीः समाः इति ॥ महाभारते ॥ समानवत्सांकपिलां
 धेनुं दद्यात्पयस्विनीम् ॥ सुश्वेतवस्त्रसंवीतांब्रह्मलोकैर्महीयते इति ॥ अथकपिलादानप्रयो
 गः ॥ पुण्यकालेकृतनित्यक्रियः अद्येत्यादि० ममगोसहस्रदानफलावाप्तयेसवत्सकपिलायाः
 रोमपरिमितवत्सरपर्यंतं कामधेनुलोकनिवाससिद्धयेच इमांसवत्सांकपिलांसुवर्णशृंगौरोप्यसु
 रांताम्रपृष्ठोकांस्त्रयोपदोहांपंटाभरणांश्चेतवस्त्रयुगच्छन्नां चंदनस्रग्विभूषितां सोपस्करां रुद्रदे
 वतयां गोत्रायशर्मणेसुपूजितायब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रदेदे नमभेतिदद्यात् ॥ मंत्रस्तु मात्स्ये ॥
 कपिलेसर्वदेवानांपूजनीयांसिरोहिणी ॥ तीर्थदेवमयीयस्मादतः शान्तिप्रयच्छमे इतिमंत्रातिप्र
 दक्षिणांकुर्यात् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ उक्तोपस्करकपिलादानफलं मात्स्ये ॥ वस्त्रंच
 तुगुणंदत्त्वादक्षिणांचचतुर्युगम् ॥ एतेरलंकृतांधेनुंपंटाभरणभूषिताम् ॥ कपिलांविप्रमुख्या
 यदत्त्वामोक्षमवाप्नुयात् ॥ इति ॥ तथा ॥ द्विगुणोपस्करोपेतामहतीकपिलास्मृता ॥ उप
 स्कराः सुवर्णशृंगवस्त्रदोहनपात्राद्याः सामान्यगोदानेवक्ष्यमाणाः ॥ दत्तासाविप्रमुख्यायस्वर्ग
 मोक्षफलप्रदा ॥ सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः॥यान्यानर्थयेतेकामांस्तांस्तान्प्रामो

तिमानव इति ॥ महाकपिलादानप्रयोगस्तु अद्येत्यादि ममसमस्तजन्मकृतपापनाशपूर्वकं
महाकपिलादानकल्पोक्तफलावाप्त्यर्थं पुत्रपौत्रादिसहितायशर्मणे सालंकृतां इमांमहाकपिलां
द्विगुणोपस्करोपेतांरुद्रदेवत्यां तुभ्यमहंसंप्रददे नममेतिदद्यात् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणादत्त्वास
मापयेत् ॥ मंत्रस्तु पूर्वमेवोक्तः ॥ ॥ इतिमहाकपिलादानप्रयोगः ॥ ॥ इतिमहादशदा
नानि ॥ ॥ अथदशधेनुदानानि ॥ यास्तुपापविनाशिन्यः कथितादशधेनवः ॥ तासांस्व
रूपबंध्यामिनामानिचनराधिप ॥ प्रथमागुडधेनुः स्याद्बृहत्तधेनुस्तथापरा ॥ तिलधेनुस्तु
तीयातुचतुर्थीजलधेनुका ॥ क्षीरधेनुस्तुविल्यातामधुधेनुस्तथापरा ॥ सप्तमीशर्करा
धेनुर्दधिधेनुस्तथाष्टमी ॥ रसधेनुस्तुनवमीदशमीस्यात्स्वरूपतः ॥ कुंभान्नघृतादिधा
तूनामितरासांतुराशयः ॥ सुवर्णधेनुमप्यत्रकेचिदिच्छंतिमानवाः ॥ नवमीतिलतेलेनतथान्ये
पिमहर्षयः ॥ रसधेनुस्थानेसुवर्णधेनुंजलधेनुवत्पूजयेत् ॥ एतद्विधानमपिमात्स्ये ॥ अजिनं
तुचतुर्हस्तंप्राग्ग्रीवंविन्यसेद्भुवि ॥ गोमयेनोपलितायांदर्भानास्तीर्यसर्वतः ॥ तत्रैणवाजिनंतद्
द्वत्सस्यपरिकल्पयेत् ॥ लघुकृष्णाजिनम् ॥ प्राङ्मुखीकल्पयेद्धेनुमुदक्पादांसवत्सकाम् ॥
प्राङ्मुखींप्राक्शिरसम् ॥ सवत्सांततरभागस्थितवत्ससहिताम् ॥ उत्तमागुडधेनुः स्यात्सदा

भारचतुष्टया ॥ वत्संभारेणकुर्वीतभारार्भ्यामध्यमास्मृता ॥ अर्धभारेणवत्सः स्यात्कनिष्ठा
 भारकेणतु ॥ चतुर्थीशेनवत्सःस्याद्द्वहवित्तानुसारतः ॥ तुलापलशतंप्राहुर्भारः स्याद्विशति
 स्तुलाः इति ॥ भारः पलसहस्रात्मकोभवतीत्युक्तंपरिभाषायाम् ॥ धेनुवत्सौधृतस्येतौसित
 सूक्ष्मांवरावृत्तौ ॥ शुक्तिकर्णाविधुपादौशुचिमुक्ताफलेक्ष्णौ ॥ सितमूत्रशिरालौतौसितकंवल
 कंवळौ ॥ ताम्रगुडकपृष्ठीतौसितचामररौमकौ ॥ ककुत्प्रदेशोगुडकः ॥ विद्रुमसूयुगोपेतौन
 वनतिस्तनान्वितौ ॥ क्षौमपुच्छौकांस्यदेहाविद्रनीलकतालुकौ ॥ सुवर्णशृंगाभरणौराज
 तक्षुरसंयुतौ ॥ नानाफलमयैर्देतैर्प्राणगंधकरंडकौ ॥ गंधकरंडकः कर्पूरादिपात्रविशेषः ॥
 एवंचित्वाधूपादिभिरभ्यर्चयेत् ॥ वस्त्रमुक्तादीनिभारतीमानाधिक्येफलाधिक्यम् ॥ ॥
 अथास्यप्रयोगः ॥ यजमानः कृतनित्यक्रियः पुण्यकालेशुचिरद्येत्यादिममसमस्तपापक्षय
 द्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं गुडधेनुदानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ विप्रंवस्त्राभरणादिभिः संपू
 ज्यप्रदक्षिणीकृत्यसर्वपापक्षयकामइमांगुडधेनुंगोत्रायशर्मणेब्राह्मणायसुपूजितायतुभ्यमहंसंप्र
 ददे नममइतितद्धस्तेसकुशतिलजलंगोपुच्छंदद्यात् ॥ विप्रस्तुदेवस्यत्वेतिप्रतिगृह्यस्वस्ती
 त्तुल्लायथाशालंकामस्तुतिंपठेत् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ प्रार्थनामंत्रास्तु ॥ याल

क्ष्मीः सर्वभूतानां याचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुहूपेण सा देवी विधिं छितं मे प्रयच्छतु ॥ देहस्थाया च रु
 द्राणी शंकरस्य सदा प्रिया ॥ धेनुहूपेण सा देवी मम पापं ह्यपोहतु ॥ विष्णोर्वक्षसि याल
 क्ष्मीः स्वाहायाच विभावसोः ॥ चंद्रार्कशक्रशक्तियधि नुहूपास्तु सा त्रिये ॥ चतुर्मुखस्य याल
 क्ष्मीर्यो लक्ष्मीर्धनदस्य च ॥ यालक्ष्मोर्लोकपालानां सा धेनुर्वरदास्तु मे ॥ स्वधात्वं पितृमुख्यानां
 स्वाहायज्ञमुजां तथा ॥ सर्वपापहरा धेनुस्तस्माच्छांतिं प्रयच्छ मे इति ॥ एवमामंत्र्य ब्राह्मणाय
 तां धेनुं निवेदयेत् ॥ एतदेव विधानं सर्वधेनूनाम् ॥ प्रत्यक्षधेनुव्यतिरिक्तानामित्यर्थः ॥ उत्तर
 चनायास्तत्रानुपयोगात् ॥ ततोभूयसीदक्षिणां दत्त्वा ब्राह्मणान् भोजयेदिति ॥ एतदेव वि
 धानं स्यात्त एवोपस्कराः स्मृताः ॥ अयने विषुवे पुण्ये व्यतीपते तथा पुनः ॥ गुडधेन्वादयः स
 वां च परागादि पर्वसु ॥ यथाशक्ति प्रदातव्या भुक्तिमुक्तिफलप्रदाः इति ॥ अत्र द्रोण परिमाणा
 तिलधेनु रक्ता कल्पतरौ ॥ तत्प्रकारस्तु विष्णुधर्मोत्तरे ॥ अनुलिप्ते महीपृष्ठे वस्त्राजिनकुशावृ
 ते ॥ धेनुं तिलमयीं कृत्वा सर्वस्वैरलंकृताम् ॥ धेनुं द्रोणेन कुर्वीत आढकेन तु वत्सकम् ॥ स्वर्णं शृं
 गीरीष्यसुरांगंधघ्राणवतीं तथा ॥ कुर्याच्च शंकराजिह्वां गुडस्यामाविकंचलाम् ॥ इक्षुपादांताम्रपृ
 ष्ठीं शुचिमुक्ताफलक्षणाम् ॥ प्रशस्तपात्रश्रवणं फलदं तमयीं शुभाम् ॥ स्रग्दामपुच्छां कुर्वीत न

वनीतरुतनान्विताम् ॥ सितवस्त्रयुगच्छन्नाघंटाभरणभूषिताम् ॥ इदृक्स्थानसंपन्नाकृत्वा
 श्रद्धासमन्वितः ॥ कांस्योपदोहनादद्यात्केशवः प्रीयतामिति ॥ इतिकर्तव्यता ॥ मंत्रास्तु
 गुडधेनूक्ताएव ॥ गार्थनामंत्रास्तु वह्निपुराणे । तिलाश्चपितृदेवत्यानिर्मिताश्चेहगोसेवे ॥ ब्रह्म
 पातन्मयीधेनुदत्ताप्रीणातुकेशवः इतिमंत्रांतरमुक्तम् ॥ धेनूनामपिधेनुत्वंश्रुत्युक्तंदान
 हेमाद्रौ ब्रह्मवैवर्ते । दानकालेतुदेवत्वंप्रतिमानांप्रीतिर्तितम् ॥ विप्रस्यव्ययकालेतुद्रव्यंतदितिनिश्चयः
 योगतः ॥ दातुर्वदानकालेतुधेनवः परिकीर्तिताः ॥ विप्रस्यव्ययकालेतुद्रव्यंतदितिनिश्चयः
 दानसंबंधिविप्रेणद्रव्यमागच्छतागृहम् ॥ तत्सर्वविदुपातेनविक्रयंस्वेच्छयाविभो ॥ कुटुंबभर
 णंकार्थधर्मकार्यचसर्वशः ॥ अन्यथानरकंयातीत्येवमाहपितामहः इति ॥ इतितिलधेनुदानम्
 ॥ ॥ अथघृतधेनुदानं विष्णुधर्मोत्तरे ॥ तिलाभावेतथादद्यात्घृतधेनुं प्रयत्नतः ॥ वासुदेवंजगन्ना
 थंघृतक्षीरामिपाचितम् ॥ संपूज्यपूर्ववत्पुष्पैर्घृतपदीपादिभिर्नैः ॥ तत्रैव विधानमाह ॥ गव्य
 स्यसर्पिषःकुंभंपुष्पमालादिभूषितम् ॥ कांस्यापिधानसंयुक्तंसितवस्त्रयुगेनच ॥ हिरण्यसहितं
 तद्वन्मणिविद्रुममौक्तिकैः ॥ अत्रपलसहस्रपरिमाणंकुंभः ॥ द्वादशपलाधिकपंचशतपलाधि
 कोवा ॥ इक्षुयष्टिमयान्पादान्खुरान्नरौप्यमयांस्तथा ॥ सौवर्णेचाक्षिणीकुर्वाच्छृंगेवागुरुका

पुजे ॥ सप्तधान्यमथेपाइवै पत्रोर्णैतकौशेयम् ॥ कर्पूरघ्राणम् फलमयां
 स्तनान् शर्करयाजिह्वा गुडक्षीरमयंमुखम् क्षौमं पुच्छम् रोमाणि सितसर्पपैः ताम्रपृष्ठम् एता
 दशोक्तत्वा विधिना संपूज्य तथा ब्राह्मणं यथाविभववस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य दद्यात् ॥ विधि
 स्तुप्राग्वत् ॥ मंत्रस्तु स्कांदि । धृतंगावः प्रसूर्यते घृतं भूम्यां प्रतिष्ठितं ॥ घृतमग्निश्च देवाश्च घृतं
 मे संप्रदीयतां इति दानफलमपि तत्रैव । घृतक्षीरवद्दानद्योयत्र पायसकर्दमाः ॥ तेषु लोकेषु सर्वे
 पुसु पुण्येषु प्रजायते ॥ सकामानामिदं व्युष्टिः कथितानृपसत्तम ॥ व्युष्टिः फलम् ॥ विष्णु
 लोकं नरायांति निष्कामाधेनुदानत इति ॥ दक्षिणा तु हिरण्यमेव हेमाद्रिः सुवर्णप्रभृतिशतया
 वैत्युक्तं मदनरत्ने ॥ इति घृतधेनुदानम् ॥ ॥ अथ जलधेनुदानम् ॥ ॥ स्कांदि । जलकुम्भं नर
 व्याघ्रसुवर्णरजतान्वितम् ॥ सुवर्णशृंगरजतखुरान्वितमिति स्मृतम् ॥ रत्नगर्भमशेषैस्तु ग्राम्यै
 र्धान्यैः समन्वितम् ॥ सितवस्त्रगुग्गुच्छं दूर्वापल्लवशोभितम् ॥ कुष्ठमांसीसुरोशीरवालकामल
 कैर्युतम् ॥ प्रियंगुपत्रसहितं सितवस्त्रोपवीतेनम् ॥ सच्छत्रं सदुपानत्कंदर्भविष्टरसंस्थितम् ॥
 चतुर्भिः संभृतं भूयस्ति लपात्रैश्चतुर्दिशम् ॥ न्यगितं दधिपात्रेण घृतक्षीरवतामुखे ॥ तिलपात्रा
 णिताम्रमयानि दधिपात्रांकांस्यमयम् ॥ उपोषितो वासुदेवं जलेशयमभ्यर्च्य संकल्प्य जलधेनुं वि

प्रंचवस्त्रादिभिः संपूज्य सवत्सांजलधेनुं शुद्धधेनुं मिदद्यात् ॥ ततोयालक्ष्मीरित्यादिपूर्वोक्तं
 त्रैप्रार्थयेत् ॥ इति जलधेनुदानम् ॥ अथ क्षीरधेनुदानम् ॥ ॥ स्कन्दि ॥ क्षीरधेनुं प्रवक्ष्या
 मितानि बोधनराधिप ॥ अनुल्लिप्ते महीपृष्ठे गोमये न नराधिप ॥ गोचर्ममानमात्रेण कुशानां
 स्तीर्यैः सर्वतः ॥ तस्योपरि महाराजन्यसेत्कृष्णाजिनं ततः ॥ तत्र गोमये नकुण्डलिकां कृत्वा त
 त्रक्षीरकुंभं चतुर्थीक्षे न वत्सकं च संस्थाप्य चंदनागुरुशृंगी प्रशस्तपत्रश्रवणातिलपात्रोपरिन्य
 स्ता हेमयुक्तगुडमुखी शर्कराजिह्वाफलदंती मुक्ताफलक्षणा इक्षुपादा दर्भरोमा सितकंवला
 एतादृशीं सवत्सामभ्यर्च्य द्विजं च वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य अद्येत्यादि गोत्राय शर्मणे सालं
 कृताय इमां क्षीरधेनुं पूर्वोक्तसोपस्करोयुतां समस्तपापक्षयकामस्तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति वदे
 त् ॥ देवस्य त्वा० स्वस्तीत्युक्ता यथाशाखं कामस्तुतिं पठेत् ॥ ततोयालक्ष्मीरित्यादि मंत्रैः
 प्रार्थयेत् ॥ इति क्षीरधेनुदानम् ॥ अथ मधुधेनुदानम् ॥ ॥ स्कन्दि ॥ मधुधेनुं
 प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ अनुल्लिप्ते महीपृष्ठे कृष्णाजिनकुशोत्तरे ॥ मधुकुंभं संस्थाप्य
 सवत्सां मधुधेनुं प्रकल्पयेत् ॥ ततस्तच्चतुर्दिक्षु चत्वारि पात्राणि विन्यस्य तां च वस्त्रयुग्मेनाच्छाद्य
 मधुवाताऋताय तदतिमंत्रमुक्त्वा तंधेनुं द्विजं च पूर्ववदभ्यर्च्य अद्येत्यादि गोत्राय शर्मणे सालंकृता

य सौवर्णमुखीं अगुरुचंदनशृंगीताम्रपृष्ठां सूत्रपुच्छां इक्षुपादांसितकंचलकंचलांगुडमुखीं शर्कराजिह्वां मौक्तिकनेत्रां फलदतीं दर्भरोमां प्रशस्तपत्रश्रवणां नवनीतस्तनीं सप्तधान्यां पेतांधटाभरणभूषितां कांस्यदोहां सुपूजितां इमां मधुधेनुं सर्वपापक्षयकामः पुच्छदेशोपविधाय तु भ्यमहंसं प्रददेनममेति ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा ॥ यालक्ष्मीरित्यादि पूर्वोक्तमंत्रैः प्रार्थयेत् ॥ इति मधुधेनुदानम् ॥ ॥ अथ शर्कराधेनुदानम् ॥ ॥ स्कादि ॥ तद्वच्च शर्कराधेनुं शृणुराजन्यार्थतः ॥ अनुलिप्ते महीपृष्ठकृष्णाजिनकुशोत्तरे ॥ भारचतुष्टयपरिमिताधेनुस्तच्चतुर्थ्यां शोवत्सः ॥ भारद्वये अष्टमांश इति स्वशक्त्या वा कार्या सर्वधान्यानि चतुर्दिक्षु संस्थाप्य अबेत्यादि ॥ गोत्राय शर्मणे सालंकृताय इमां शर्कराधेनुं सुवर्णशृंगीं मौक्तिकनयनांगुडमुखीं पिष्टमयजिह्वां कंचलपट्टसूत्रेण वेष्टितां कंठभरणभूषितां इक्षुपादां रौप्यसुरां नवनीतस्तनीं प्रशस्तपर्णश्रवणां सितचामरभूषितां पंचरत्नसमायुक्तां दर्भरोमां कांस्यदोहनां गंधपुष्पाद्यर्चितां समस्तपापक्षयकामस्तु भ्यमहंसं प्रददे नममेति सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ ततो यालक्ष्मीरित्यादि मंत्रैः संप्राश्र्य भूयसीं दद्यात् ॥ विप्रमुखं नेक्षेदिति ॥ पंचरत्नानि तु अपरार्कं । कनकं हारकं नीलं पद्मरागं च मौक्तिकम् ॥ पंचरत्नमिदं प्रोक्तमृषिभिः पूर्वदर्शितमिति ॥ इति शर्कराधेनुदानम् ॥ अथ दधि

धेनुदानम् ॥ स्कादि । तत्र उपलिप्तायांभूमौ आम्तीर्णे कुशकृष्णाजिनेसप्तधान्योपरिदधि
 कुंभसंस्थाप्य चतुर्थीशेनवत्संकृत्वागोत्रायशर्मणिसालंकृताय सुवर्णमुखीं प्रशस्तपत्रश्रव
 णामुक्ताफलेश्चक्षणांचंदनागरुशृंगीं सुखेविशेषगंधद्रव्यैर्युक्तां शर्करयाकृतजिह्वां श्रीखंडेन
 कृतत्राणां फलमयदंतां सितकंवलयच्छत्रां दर्भरोमां सूत्रमयपुच्छां रौप्यमुखीं वा
 नवनीतस्तनीमिश्रुपादां सर्वाभरणभूषितां वस्त्रयुग्मेनाच्छादितां गंधपुष्पाद्यर्चितां इमां
 दधिधेनुं सर्वपापक्षयकामो दधिक्राव्णइतिमंत्रंपठित्वा तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति गुडधे
 नूक्तमंत्रेणवादद्यात् ॥ ततःसुवर्णदक्षिणांदत्वा यालक्ष्मीरित्यादिमंत्रैः प्रार्थयेत् ॥ इतिदधिधेनु
 दानम् ॥ ॥ अथरसधेनुदानम् ॥ स्कादि । रसधेनुंमहाराजकथयामिसमासतः ॥ अनुलि
 पेमहीपृष्ठेकृष्णाजिनकुशोत्तरे ॥ इक्षुरसस्यवटंपूरयित्वा तच्चतुर्थीशेनवत्संपाद्य अद्येत्या
 दि० गोत्रायशर्मणिसालंकृताय इमांरसधेनुं सुवर्णशृंगाभरणयुतांरौप्यसुरां वस्त्रपुच्छां इक्षु
 पादां पुष्पकंवलां ताम्रपृष्ठो पुष्परोमां व्रीहियुतां चतुर्दिक्षुदीपसमायुक्तां सर्वगंधविभूषि
 तां पूर्वोदिदिक्षुतिलपात्रचतुष्टयावृतां सुपूजितायसर्वपापक्षयपूर्वकैर्विशतिकुलोद्धरणकाम
 स्तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति सुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ मंत्रास्तु गुडधेनुक्ताएवशेषोपस्कराश्च ॥

एवमुच्चारयित्वातुदीयतेवैद्विजन्मने ॥ दशपूर्वान्परांश्चैवआत्मानंचकविंशतिः इति ॥ ३ ॥
 तिरसधेनुदानम् ॥ ॥ अथस्वरूपतो गोदानम् ॥ अंगिराः । गौरेकस्यैवदातव्याश्रोत्रिया
 यकुटुंविने ॥ साहितारयतेपूर्वान्सप्तसप्तच इति ॥ देवलः । सुशीलंलक्षणवतीयुवतीं
 वत्ससंयुताम् ॥ बहुदुग्धवतींस्निग्धांधिनुंदद्याद्विचक्षणे ॥ ॥ अथगोदानप्रयोगः ॥ ॥ कर्ता
 कृतनित्यक्रियः पुण्यकाले अद्येत्यादि ० ॥ यथाशक्तियथाज्ञानंगोदानमहंकरिष्ये इतिसंक
 ल्प्य सवत्संधिनुंद्विजं च यथाविभवंस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य गोशृंगमूलादिस्तनान्तस्थाना
 दिषु देवताः पूजयेत् ॥ तद्यथा । शृंगमूलेन्रह्मविष्णुभ्यां नमः ब्रह्मविष्णुपूजया ० ॥ शृंगग्रे सर्व
 तीर्थेभ्यो नमः सर्वतीर्थानि पूजयामि ॥ एवं सर्वत्र । शिरोमध्ये शिवाय ० ॥ ललाटे देव्यै नमः ० ॥
 नासिकायां पण्मुखाय ० ॥ नासापुटयोः कंचलाश्चतरनागाभ्यां ० ॥ कर्णयोः अश्विभ्यां ० ॥
 चक्षुषोः शशिभास्कराभ्यां ० ॥ दंतेषु वायवे ० ॥ जिह्वायां वरुणाय ० ॥ हुंकारे सरस्वत्यै ० ॥
 गंडयोः पक्षमासाभ्यां ० ॥ ओष्ठयोः संध्याद्वयाय ० ॥ ग्रीवायां इंद्राय ० ॥ कुक्षिदेशे रक्षोभ्यो ०
 ॥ उरसि साध्येभ्यो ० ॥ पादेषु धर्माय ० ॥ जंवासु अधर्माय ० ॥ सुरमध्यगंधर्वेभ्यो ० ॥
 सुराग्रे पन्नगेभ्यो ० ॥ सुरपश्चिमाग्रे अप्सरोभ्यो ० ॥ पृष्ठे एकादशरुद्रेभ्यो ० ॥ सर्वसंधिषु वसु

फलमुक्तं पाद्रे ॥ श्वेतासुतप्रदाप्रोक्ताचंद्रलोकप्रदायिनी ॥ कृष्णास्वर्गप्रदाज्ञेयागौरस्यात्कु
 न्निनी ॥ कपिलासर्वपापघ्नानावर्णचमोक्षदाइति ॥ अथसमानवर्णगोवत्सदानफलम् ॥ महा
 भारते ॥ रोहिणीतुल्यवर्णतुसवत्सांचपयस्विनीम् ॥ प्रदत्वावस्त्रसंवीतांसूर्यलोकैकमहीयते ॥ समा
 नवत्सांकृष्णांतुधेनुंसर्वायनाशिनीम् ॥ सुव्रतांवस्त्रसंवीतामस्मिच्छोकैकमहीयते ॥ वातरेणुसवर्णा
 तुसवत्सांकांस्यदोहनीम् ॥ प्रदायवस्त्रसंवीतांवारुणलोकमश्नुते ॥ हिरण्यवर्णांपिंगाक्षीसवत्सां
 दक्षिणायुताम् ॥ प्रदद्याद्बस्त्रसंवीतांकैविरलोकमाप्नुयात् ॥ पलाशधूम्रवर्णांतुपितृलोकैकमही
 ते ॥ संवत्सांगौरौतुधेनुंसर्वोधनाशिनीम् ॥ वैश्वदेवमसंवाधंस्यानंश्रेष्ठप्रपद्यते ॥ समा
 नवत्सांगौरौतुधेनुंसर्वोधनाशिनीम् ॥ सवत्सांकांस्यदोहांतुवसूनांलोकमाप्नुयात् ॥ वत्सोपप
 द्वांनीलांगौसर्वरत्नसमन्विताम् ॥ गंधर्वाप्सरसांलोकान्दत्त्वाप्नाप्नोतिमानवः इति ॥ संकल्पेत्तु
 तत्फलंसंकीर्त्यदद्यात् ॥ इतिसमानवर्णगोवत्सदानफलम् ॥ ॥ अथकृष्णधेनुदानम् ॥
 मात्स्ये । अथेत्यादि संकल्पादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु । कृष्णधेनो नमस्तुभ्यं ब्रह्मविष्णुशिवात्म
 के ॥ त्रिजन्मान्तपापानि ध्रुवं दानात्प्रणाशय इति ॥ ॥ अथहेमशृंगीदानम् ॥ मात्स्ये ।
 दशसौवर्गिकशृंगे गुराः पंचपलान्विताः ॥ पंचाशत्पलं कांस्यं ताम्रं चापितैश्च च ॥ वस्त्रंच त्रि

गुणधेन्वादिक्षिणाचचतुर्गुणेति ॥ एवंविधिवद्दातुःफलंमुक्तंनदिपुराणे ॥ विधिनातुप्यदादत्ता
 पात्रेधेनुःसदक्षिणा ॥ दातातारयतेजन्तूकुलानामयुतंशतम् । इति महाभारतेपि । प्रासादा
 यत्रसौवर्णाः शय्यारत्नोज्ज्वलास्तथा ॥ वराश्चाप्ससोयत्रतत्रगच्छन्तिगोप्रदाः ॥ तथा ।
 यावन्तिरोमाणिभवन्तिधेन्वास्तावन्तिवर्पाणिमहीयतेसः ॥ स्वर्गाद्भ्युतश्चापिततोत्रलोकेकुलेस
 मुत्पत्स्यतिगोमतांतथा ॥ सालंकृतांसवत्सांचधेनुंसंपूज्यभक्तितः ॥ सरत्नपूर्णपृथिवीतिनद
 तानसंशय इति ॥ इतिस्वरूपतोगोदानम् ॥ अथकार्पासधेनुदानम् ॥ मात्स्ये । अतःपरं
 प्रवक्ष्यामिधेनुंकार्पासिकींभुवि ॥ सर्वविश्वस्यगुह्यमर्थव्रह्मणाचांशुकंकृतम् ॥ साचकार्पासभा
 रेणश्रेष्ठाधेनुः प्रकीर्तिता ॥ मध्यमाचतुर्धनतर्धनकनीयसी ॥ पूर्ववस्त्रं चधान्यं तद्विहिरण्यं चतथै
 वच ॥ वत्सकंतुचतुर्थीशान्मानमत्राभिधीयते ॥ कुर्वीतपूर्ववद्धस्तवस्त्रधान्याद्युपस्कृतं इति ॥
 ततोवाराहोक्ततिलपेनुदानवत्क्रियाकल्पदिसंकल्पादारभ्यदानंकृत्वा प्रार्थयेत् ॥ मन्त्रास्तु ॥
 हेमुकुंददुसदृशेक्षीरार्णवसमुद्भवे ॥ सोमप्रियेसुधन्वाख्येसौरभेयिनमोस्तुते ॥ दत्तेयमिदुना
 थायशशांकायामृतायच ॥ अत्रिनेत्रप्रजातायसोमराजायवैनमः ॥ यस्त्वेवंपरयाभक्त्याब्राह्म
 णायप्रयच्छति ॥ सयातिचन्द्रलोकंतुसोमेनसहमोदते इतिकार्पासधेनुदानम् ॥ ॥ अथल

वणधेनुदानम् ॥ भविष्ये ॥ तत्रयुधिष्ठिरं प्रतिकृष्णः ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि लवणस्येह कल्पि-
 तम् ॥ गोमयेनानुलिप्ते तु दग्धं संस्तरं संस्थितम् ॥ आविकंचर्म विन्यस्य पूर्वांशं अभिमुखस्थित-
 म् ॥ वस्त्रेणाच्छादितं कृत्वा धेनुं कुर्वीत बुद्धिमान् ॥ आढकेनैव कुर्वीत बहु वित्तोपकल्पिताम् ॥
 गविप्रंचयथा विभवं वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य ॥ अद्येत्यादि० गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय इमां
 लवणधेनुं फलस्तनीं सिंधुशुक्लिवर्णां सक्तुपिंडकपोलां यवास्यां कंबलपट्टसूत्रं त्रैवेयकां ताम्र-
 पृष्ठां गुडपानां सर्वाभरणभूषितां सर्वपापक्षयकामो विष्णुप्रीतिकामो वा तुभ्यमहं संप्रददे नम-
 मेति पुत्रभार्यादियुतः प्रदक्षिणीकृत्य दद्यात् ॥ शेषं मधुधेनुवत् ॥ मंत्रस्तु ॥ लवणैर्वैरसाः सर्वे
 सर्वास्तिष्ठन्ति देवताः ॥ सर्वदेवमये देवि लवणारुख्येन मोस्तु ते इति ॥ पुराणांतरेषु षोडशप्रस्थमिता
 चतुर्थी शेनवत् स इत्युक्तम् ॥ इति लवणधेनुदानं ॥ अथ सुवर्णधेनुदानम् ॥ वह्निपुराणे ॥ सुवर्णधेनुश्चा-
 प्यत्र सुवर्णश्च चतुर्दश ॥ सुनिर्णिक्तसुवर्णैश्च रातभिर्मध्यमा मता ॥ चतुर्भिश्च कनिष्ठा स्याच्चतुर्थी
 शेनवत् सक्रः ॥ गुडधेनुविधानेन दत्ता सर्वफलप्रदा ॥ अत्र विंशे पोरौ प्येणवत्स इति केचित् ॥ तथा ।
 अद्येत्यादि० प्रवालशृंगीं घृतपात्रस्तनवतीं पद्मरोमां कर्पूरागरुनासिका मिष्टान्नरसवासितां
 शंसशृंगांतरां शुक्लिलाटस्थां नारीकिलश्रवणां गुडजानुकां पंचगव्यापानवतीं कांस्यपुष्टां

नवे अन्याभ्यः पतिपुत्रवतीभ्योब्राह्मणीभ्यः षडष्टौवादद्यात् ॥ ततोविदपारगमलोलुपं ब्राह्मणं
त्रङ्गणग्रस्तंदरिद्रकुटुंबिनमाहूयवृत्त्वा यथाविभवं वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य ततो धेनुं सोमो धे
नुमिति मंत्रेण सवत्सांच संपूज्य अग्निमुपसमाधाय समिदाज्यचरुद्रव्यैः सोमो धेनुमिति मं
त्रेण प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्यया हुत्वा स्वयमुदङ्गमुखः प्राङ्मुखोऽपि विष्टाय गोपुच्छं तद्द्र
स्ते निधाय दद्यात् ॥ अद्येत्यादि इमां सवत्सां रौप्यसुरां रत्नपुच्छां घंटायुतकंठां
रत्नतिलकां वायनोपेतां वस्त्रयुगच्छन्नां मुक्तालांगूलां यथाशक्तिसोपस्करां रुद्रदेवत्यां वं
ध्यात्वहारां मम जीवत्पुत्रसंतानप्रतिबंधकीभूतसकलदुरितनिरसनपूर्वकं आयुष्मत्सुपुत्रावा
प्तिं सिद्धिचर्यगोत्राय शर्मण सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रददे नममेति सकुशतिलोदकं दद्यात् ॥ ॥
मंत्रस्तु वायवीये । धेनुरंगिरसः सत्रे वासिष्ठे सुरभिस्तथा ॥ दुहिता च सुता भानो रग्नेश्च वरु
णस्य च ॥ याश्च गावः प्रवर्तते वेनेषूपवनेषु च ॥ प्रीणंतु तामभसदापुत्रपौत्रप्रवर्धनाः ॥ प्रय
च्छंतु दिवारात्रमविच्छेदं च संततेः ॥ ततो देवस्य त्वा० स्वस्तीत्युक्ता यथाशाखं कामस्तुतिं पठे
त् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा प्रार्थयेत् । मंत्रस्तु ॥ बंध्यात्वं काकं बंध्यात्वं कन्याप्रसव एव च ॥
तथैव मृतबंध्यात्वं दोषं मम चतुर्विधम् ॥ दानेनानेन हरतु यासां कामदुघामम इति ॥ इति गां प्रा

धीयत्वाप्रदक्षिणीकृत्यविसृज्यभूयसीदक्षिणादत्वायथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वा जीवत्पुंसं
 तानावाप्तिरस्त्वितितानसंप्राप्त्यं जीवत्पुंसं तानावाप्तिरस्त्वितिते ब्रूयुः । ततः सुहृद्युतो भुञ्जी
 तेति ॥ इति वंध्यात्वहरं सुवर्णं धेनुदानं ॥ ॥ अथोभयतोमुखीदानं ॥ ॥ मात्स्ये ॥ रुक्म
 भृंगौरोप्यपुंरां मुक्तालांगूलभृपिताम् ॥ कांस्योपदोहनां राजन्नावस्त्राद्विजपुंगवे ॥ प्रसूयमा
 नां योदद्याद्धेनुं द्रविणसंयुतां ॥ यावद्रत्नसोयोनिरगतो यावद्भर्भनमुंचति ॥ तावद्दोः पृथिवीज्ञेया
 सशैलवनकानना ॥ देवलः ॥ अलंकृत्योक्तविधिनो सुवर्णं त्रिपलान्विता ॥ देयाचद्विपलाम
 व्यापलेकादक्षिणाधमा ॥ वारोहेतु सुवर्णसाहस्रं तदर्धं मुखयमुक्तं ॥ सुवर्णस्य सहस्रेण त
 दंभनापि वा पुनः ॥ तस्याप्यर्धं शतं वापि पंचाशच्च ततोऽर्धकं ॥ यथाशक्त्यापि दातव्या वित्तशा
 ल्यनिवर्जिता इति ॥ हेमाद्रौ उभयतो मुखोऽस्वर्णनिष्क्रेण दत्त्वा सद्यः शुद्ध्येत्पाते केभ्यश्चम
 त्यः ॥ इति । सुवर्णनिष्कदक्षिणायुतेनापि । अत्र निष्कश्चत्वारिंशन्मापक एव ग्राह्यः ॥ अ
 त्यशक्तोदरिद्रेण विंशतिमापकं वा दद्यादित्यर्थः ॥ अथ दानप्रयोगः शुचिरद्येत्यादि ०
 उभयतो मुखीदानं कर्तुं गोब्राह्मणपूजां च करिष्ये ॥ इति मं कल्प्य ॥ द्विजं कुडुं चिंनं द
 रिद्रेनेदपागं मुशीलं वृत्वा यथाविभवं वस्त्रालंकारादिभिः तयागमपि संपूज्य ॥ ॐ त्वं

महीमर्वा निविश्वधेना तुर्वीतयेवैय्यायक्षरंती ॥ अरमयो नमसै च दर्णः सुतरणौ अकृणोरिंद्र
सिंधून् इति गामनुमं ग्यप्रदक्षिणीकृत्य अद्येत्यादि० धेनुवत्सरोमसं ख्ययुगे देवलो कर्महिमत्व
पितृपितामहप्रपितामहकुलशतनरकोत्तारणपूर्वकघृतक्षीरवहवदुकुल्याकदधिपायसकर्मदे
शधिकरणकोत्तारकेप्सितकामो ब्रह्मलोकातिकामः समुद्रशैलवनेपतपृथ्वीदानसमफलावाप्त
ये सोपस्करामुभयतोमुखी रुद्रदेवत्यां इमां धिनुंगोत्राय शर्मणे असुकशाखाध्यायिने तुभ्यमहं
संप्रददेनममेति सवृततिलपूर्णकांस्यपात्रयुतगोपुच्छंतद्धस्ते सकुशजलंदत्वाप्रार्थयेत् ॥ मंत्र
स्तु । इमां गृहाणोभयमुखीं भवात्राताममास्तुवै ॥ ममवंशविशुद्धेश्वसदास्वस्तिकरोभव इति ॥
विप्रो देवस्य त्वेति प्रतिगृह्य स्वस्तीत्युत्कायथाशाखंकामस्तुतिपठेत् । ततः सुवर्णसहस्रमारभ्य
पंचविंशतिचतुर्दशसुवर्णमित्तां दक्षिणां दद्यात् ततो नन्यूनामिति ॥ ततो विप्रस्तु ॥ ॐ इरावती
धेनुमती हि भूतंसूयवसिनीमनुपेदशस्या ॥ व्यस्तभ्नारोदसी विष्णवे ते दाधर्थं पृथिवीमभितोम
यूतैः ॥ १ ॥ ॐ स्योनापृथिवि भवानृक्षानिवेशनी ॥ यच्छानः शर्मसप्रथः ॥ २ ॥ इति मंत्रद्व
यंपठित्वा वदेत् । प्रत्यगृह्णामि मां धिनुं कुटुंबायै विशेषतः ॥ स्वस्तिर्भवतु मे नित्यं रुद्रमातनमो
स्तुते ॥ इति नत्वा गृहीतायाः दक्षिणेन पाणिना वत्समाकृष्य पठेत् ॥ ॐ गर्भेनुसत्रन्वेपामवेदम्

हं देवानां जनिमानिविधा ॥ शतं मापुर आयसोरक्षन्नघश्येनो जवसानिरदीयम् ॥ इति मंत्रेण व
 रसमाकृष्येत् ॥ निष्कासिते सति कृत्यांतरमाह ॥ ततो यजमानः प्राणानायेभ्य अद्येत्यादि ०
 कृतस्योभयतो सुखी दानकर्मणः सांगता सिद्धयर्थं देवादि मंत्रैस्तर्पणं होमं च करिष्ये इति संकल्प्य
 स्थंडिले ओं मंत्रं प्रतिष्ठाप्यान्वाध्यात् ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ग्राविन्यादि चक्षुषी आज्येनेत्यंतमुक्त्वाऽ
 जप्रधानं पृथिवीं त्रिगोरीं सक्कुदाज्येन प्रजापतिं चतुरशीत्या आज्येन शोषेण स्विष्टकृतमित्यादिस
 द्योयद्वये इत्यंतमुक्त्वा सभिद्वयमन्वावाधाय इध्मावर्हिणीं परिसन्नह्यपरिसमूहनादि चक्षुष्यंतं कृत्वा
 कुशास्तृतभूमौ अग्नेः पश्चादेव साक्षतभि रद्भिर्वक्ष्यमाणमंत्रैर्देवादींस्तर्पयेत् ॥ तेचमं
 त्राः ॥ ॐ ये देवासो दिव्येकादशस्थपृथिव्यामध्येकादशस्थ ॥ अप्सु क्षितो महिर्नैकादशस्थ
 ते देवासो यज्ञमिषं जुष्यं देवांस्तर्पयामि ॥ ॐ उशंतस्त्वानिधीमह्युशंतः समिधीमहि ॥ उ
 शउशत आवदपितृन् द्रविष्ये अत्तवे ॥ पितृस्तर्पयामि ॥ ॐ इमं मे गंगेयमुने सरस्वति शुद्रिस्तो
 षंस च तपारुण्यया ॥ असि कन्यामरुद्रं धवितस्तयार्जो कीये शृणु ह्यसुषोमया ॥ सरितस्तर्प
 यामि ॥ ॐ अद्भिभिः सुतो मतिभिश्च नो हितः प्ररोचयन्नरो देसीमा तराशुचिः ॥ रोमाण्य
 व्यासपया विधावतिमयो रारापि च माना दिवे दिवे ॥ पर्वतांस्तर्पयामि ॥ ॐ वनस्पते ज्ञतव

लोविरोहसहस्रवल्शाविवयंरुहेम ॥ यंत्वामयंस्वधितिस्तेजमानः प्रणिनायमहतेसौभगाय ॥
 वनस्पतींस्तर्पयामि ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिविशमानाः ॥ इं
 द्रोयावज्जीवृषभोररादता आपोदेवीरिहमामवन्तु ॥ समुद्रांस्तर्पयामि ॥ ॐ अहिरवभोगैः पर्यै
 तिबाहुंज्यायाहेतिपरिबाधमानः ॥ हस्तघ्नोविश्वावयुनानिविद्वान्पुमान्पुमांसं परिपातु विश्वतः ॥
 ॥ नागांस्तर्पयामि ॥ ॐ मधुवाताऋतायतेमधुक्षरन्तिसिंधवः ॥ माध्वीर्नः संत्वोषधीः ॥
 ओषधीस्तर्पयामि ॥ इत्यष्टाभिस्तर्पयित्वाचतस्र आज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ ॐ इळेद्यावापृथि
 वीपूर्वांचित्तयेग्निवर्मसुरुचंयामन्निष्टये ॥ याभिर्भरेकारमंशायजिन्वथस्ताभिरुषुऊतिभिरथि
 नागतंस्वाहा ॥ पृथिव्याइदंनमम ॥ १ ॥ ॐ महीद्यौः पृथिवीचनइमंयज्ञमिमिक्षतां ॥ पिष्ट
 तान्नोभरीमभिः स्वाहा पृथिव्याइदंनमम ॥ २ ॥ ॐ सर्वापृथ्वीबहुलेदूरेअन्तेउपब्रुवेनमसाय
 ज्ञेअस्मिन् ॥ दधातेयेसुभगेसुप्रतूर्तीद्यावारक्षतंपृथिवीनोअभ्वात्स्वाहा ॥ पृथिव्याइदंनम
 म ॥ ३ ॥ ॐ गौरीर्भिमायसलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीव
 भ्रुवुपीसहस्राक्षरापरमेव्योमन्त्स्वाहा ॥ गौर्याइदंन० ॥ ४ ॥ इतिचतस्र आज्याहुतीर्हुत्वाततः
 समस्तव्याहृतिभिश्चतुरशीत्याज्याहुतीर्हुत्वाप्रजापतयइदंनममेतित्यजेत् ॥ ततःस्त्रिषष्टकृदादि

होमशेषसमाप्यभूयसीदक्षिणादित्वागामनुव्रज्यगोमर्तोजपेत् ॥ महाभारते ॥ गावोमामुपतिष्ठतु हे
 मशृंग्यः पयोसुचः ॥ सुरभ्यः सौरभेय्याश्चरितः सागरं यथा ॥ गाश्च पश्याम्यहं नित्यं गावः पश्ये
 तुमांसिदा ॥ गावोस्माकं वयं तासां यतो गावस्ततो वयं ॥ घृतक्षीरप्रदा गावो घृतयोन्यो घृतावहाः ॥
 घृतनद्यो घृतावर्तास्तामे संतु सदा गृहे ॥ घृतं मे हृदये नित्यं घृतं नाभ्यां प्रतिष्ठितं ॥ घृतं मे सर्वतश्च
 च घृतमध्ये वसाम्यहं ॥ गावो मे अग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥ गावो मे हृदये संतु गवांमध्ये व
 साम्यहं ॥ गावः सुरभयो नित्यं गावो गुग्गुलुसन्निभाः ॥ गावः प्रतिष्ठाभूतानां गावः स्वस्त्य
 यनं महत् ॥ अन्नमेव परं गावो देवानां हविरुत्तमं ॥ पावनं सर्वभूतानां रक्षति च वहति च ॥ हविषा
 मंत्रपूतेन तर्पयन्त्यमरा न्दिवि ॥ ऋषीणामपि होतृणां गावो होमे प्रतिष्ठिताः ॥ सर्वेषामेव भूतानां
 गावः शरणमुत्तमं ॥ गावः पवित्रं परमं गावो मंगलमुत्तमं ॥ गावः सर्वस्य लोकस्य गावो धन्याः
 सनातनाः ॥ नमो गोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेयीभ्य एव च ॥ नमो ब्रह्मसुताभ्यश्च पवित्राभ्यो नमो
 नमः ॥ इति जपित्वा पुनः तपि नु तं द्विजवरं च प्रदक्षिणां कृत्वा नमस्कृत्य विसृज्य पायसादिना
 सम्यक् द्वादशब्राह्मणान्नभोजयित्वा तेभ्यो दक्षिणां दत्त्वा स्वस्त्ययनं वाचयित्वा सुहृद्भुतो भुंजीते
 ति ॥ ॥ इत्युभयतो सुखीदानप्रयोगः ॥ ॥ अथ प्रसंगादुभयतो सुखी प्रतिग्रहप्रायश्चित्तम् ॥

ममोभयतोमुखीप्रतिग्रहदोषपरिहारार्थकृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तं यथाप्रत्याम्नायेनकारिण्ये इति संक
ल्प्यकृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तं कुर्यादित्युक्तं दानोद्योतेऽरुणस्मृतौ रहस्यप्रायश्चित्तेष्वशक्तस्य ॥ इ
त्युभयतोमुखीप्रतिग्रहप्रायश्चित्तं ॥ इत्युभयतोमुखीगोदाननिरूपणं ॥ अथ दशदा
नानि ॥ मदनरत्नेजातूकर्ण्यः ॥ उत्क्रांत्यादीनि दानानि दशदद्यान्मृतस्य तु ॥ गोभूति
लहिरण्याज्यवासोधान्यगुडानि च ॥ रौप्यं लवणमित्याहुर्दशदानान्यनुक्रममिति ॥ एतानि द
शदानानि नराणां मृत्युजन्मनोः ॥ कुर्यादभ्युदयार्थं च प्रेतैऽपि हि परत्र च ॥ इति हेमाद्रिः ॥ त
त्रादौ गोदानम् । दानविधिस्तु पूर्वोक्त एव । मम सर्वपापक्षयार्थं इमां गंधेनू पस्करां रुद्रदेवत्यां सुवर्णा
दिदक्षिणायुतां गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रददन्ममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ यज्ञसाधन
भूताया विश्वस्यान्नप्रदायिनी ॥ विश्वरूपधरो देवः प्रीयतामनया गवा ॥ गवामंगेष्वत्यादिना
प्रार्थयेत् ॥ इति गोदानं ॥ अथ भूमिदानं ॥ मात्स्ये ॥ निवर्तनमिता भूमिर्देया ॥ दशहस्तेन
दंडेन त्रिशङ्खेन निवर्तनम् इति स्मरणात् । दानान्यन्यानि सर्वाणि कनकादीनि यानि च ॥ तानि
भूमिप्रदानस्य कलानर्हतिपोडशीम् इति ॥ अथेत्यादि । पटिवर्पसहस्रपरिमितस्वर्गेशिवपुर
निवासकामः सर्वपापक्षयकाम इमां भूमिं च द्रुप्तस्य प्रदां विष्णुदेवत्यां गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तु

भ्यमहंसंप्रददे नममेतिदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ सर्वेषामाश्रयाभूमिर्वैराहेणसमुद्भूता ॥ अनंतसस्य
 फलदाअतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ यस्यारोहंतिबीजानिकालेचैवमहीतले ॥ त्वत्प्रसादाच्चस
 कलाममसंतुमनोरथाः इति ॥ इतिभूमिदानं ॥ अथतिलदानं ॥ तिलास्तुद्रोणत्रय
 मितोदेयाः ॥ पंचमणपरिमिताभवंति । अद्येत्यादि० इमांस्तिलान्सोमदैवतान्विष्णुदेव
 तान्वासर्वपापक्षयकामोगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ महर्षेर्गोत्रसंभूताः
 कश्यपस्यतिलाः स्मृताः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनममपापंव्यपोहतु ॥ इतितिलदानं ॥ अथहि
 रण्यदानं ॥ तच्चनिष्कत्रयमितंकनिष्ठं ॥ द्वादशमापकोनिष्कः ॥ अद्येत्यादि० समस्तपाप
 क्षयकामइदंहिरण्यअग्निदैवतंगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ हिरण्यगर्भ
 गर्भस्थेदमवीजंविभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ इतिहिरण्यदानं ॥ अथा
 ज्यदानं ॥ घृतंतुप्रस्थमितंदद्यात् ॥ विंशतिशेरकमितंभवति ॥ अद्येत्यादि० इदमाल्यंविष्णु
 देवतं गोत्रायशर्मणे समस्तपापक्षयकामस्तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ कामधेनोः
 समुद्भूतंसर्वकतुषुसंस्थितं ॥ देवानामाज्यमाहारअतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ इत्याज्यदानं ॥ अ
 थवस्त्रदानं ॥ सूक्ष्मवस्त्रद्वयंबहुमूल्यमष्टहस्तमितंदद्यात् ॥ अद्येत्या० समस्तपापक्षयकामद

मेवाहस्पत्येवाससीगोत्रायशर्मणे तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ शीतवातोष्णसंत्राणं
 लज्जायारक्षणंपरं ॥ देहालंकरणं वस्त्रमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति वस्त्रदानं ॥ अथ धान्यदा-
 नं ॥ सार्द्धं खारीद्वयं ब्रीहयोदेयाः ॥ तच्च सार्द्धं शतद्वयमणपरिमितं मणषट्कं चेति ॥ समस्तपा-
 पक्षयपूर्वकैः हि क्रामुष्मिकशिक्वाफलावाप्तिकामः प्रजापतिदेवतयं इदममुकसंख्यं धान्यं गोत्राय श-
 र्मणे तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं महत् ॥ प्राणिनां जीव-
 नोपायमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति धान्यदानं ॥ अथ गुडदानं ॥ गुडं पलपष्टिमितं दद्यात् ॥
 अद्येत्यादि० मम समस्तपापक्षयपूर्वकं गृहे लक्ष्म्याः स्थैर्यं सिद्धये इमं गुडं सरस्वत्यै सोमदैवतं स द-
 क्षिणं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ गुडमिधुरसोद्भूतं मंत्रा-
 नांप्रणवो यथा ॥ दानेनानेन मेतस्य परालक्ष्मीः स्थिरा गृहे ॥ इति गुडदानं ॥ अथ रजतदानं ॥
 पलत्रयमितरैरप्यंदद्यात् ॥ अद्येत्यादि० मम समस्तपापक्षयपूर्वकं शिवविष्णुपितृप्रीतिसिद्धये
 इदं रजतं विष्णुदैवतं स दक्षिणं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥
 प्रीतिर्यतः पितृणां च विष्णुशंकरयोः सदा । शिवेनेत्रोद्भवं रूप्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति र-
 जतदानं ॥ अथ लवणदानं ॥ लवणं सार्द्धं खारिकंदं दद्यात् ॥ अद्येत्यादि० मम समस्तपापक्षयपूर्व-

कश्चिद्वर्गसिद्धयेदं लवणं सर्वरसोत्कृष्टं सोमदेवं त्यसदं त्रिणं गोत्राय शर्मणे ० अहं संप्रददेन ममे
 ति ॥ मंत्रस्तु ॥ यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना ॥ शंभोः प्रीतिकरं यस्मादतः शान्ति
 प्रयच्छमे ॥ इति लवणदानं ॥ ॥ इति दशदानानि ॥ ॥ अथ पंचधेनुदानानि ॥ ॥ त
 त्रान्नोपापापनोदधेनुदानं ॥ ब्राह्मे । दानोपस्करास्तु गोदानोक्ता एव । अबेत्यादि ० ममात्मनो म
 नोवाक्कायकर्मभिराजन्मोपाजितपापापनोदार्थं इमां कृष्णां पापापनोदधेनुं यथाशक्तिसोपस्करां
 रुद्रदेवत्यां गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तु भ्यमहं संप्रददेन ममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ आजन्मोपाजितं
 पापं मनोवाक्कायकर्मभिः ॥ तत्सर्वनाशमायातु पापधेनुप्रदानतः ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां द
 द्यात् ॥ इति पापापनोदधेनुदानं ॥ अथ कृष्णापनोदधेनुदानं ॥ ब्राह्मे । अबेत्या ० मम
 आजन्मोपाजितैरिदिका मुष्मिकसमस्तऋणपातकच्छेदसिद्धये इमां समस्तऋणापनोदरक्तधेनुं
 यथाशक्तिसोपस्करां रुद्रदेवत्यां गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तु भ्यमहं संप्रददेन ममेति ॥ ततः सुवर्ण
 दक्षिणां दद्यात् ॥ इति कृष्णापनोदधेनुदानं ॥ अथ प्रायश्चित्तधेनुदानं ॥ ब्राह्मे । अबेत्या ०
 मया जन्मग्रभृति अद्य यावदाचरितसमस्तपातकस्याकृतप्रायश्चित्तस्यामरणात् पापापनोद
 सिद्धये प्रायश्चित्तत्वेन इमां किंपि लोधिनुं यथाशक्तिसोपस्करां रुद्रदेवत्यां गोत्राय शर्मणे सुपूजि

तायतुभ्यमहंसंप्रदेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ प्रायश्चित्तसमुत्पन्नेनिष्कृतिर्नकृताकचिवत् ॥ तस्य
 पापस्यशुद्धयर्थधेनुमेताददामिते ॥ ततः सुवर्णदक्षिणादद्यात् ॥ इतिप्रायश्चित्तधेनुदानं ॥ अं
 थवैतरणीधेनुदानं ॥ ब्रह्मवैवर्ते । यासवैतरणीनामयमद्भरिमहानदी ॥ शतयोजनविस्तीर्णा
 पृथुत्वेसामहासरित् ॥ अगाधानंतरूपाचहृष्टमात्राभयप्रदा ॥ पतंतितत्रैवमर्त्याः क्रंदमानाः
 सुदारुणं ॥ लण्णैर्वर्षसुशोचिचमारुतेचातितीक्ष्णके ॥ दातारंतारयेद्यस्मात्तस्माद्वैतरणी
 स्मृता ॥ दानकालोपितत्रैवमदनरत्ने ॥ अयनेविषुवेपुण्येव्यतीपात्तेदिनक्षये ॥ अन्येषु
 पुण्यकालेषुदीयतेदानमादरात् ॥ पाटलमथवाकृष्णादद्याद्वैतरणीतुंगां ॥ स्वर्णशृंगैरो
 प्यश्वराकंस्यपात्रोपदोहनम् ॥ कृष्णवस्त्रयुगच्छन्नांसप्तधान्यसमन्वितां ॥ कार्पासद्रोणशि
 खरेआसिनिर्हर्मीयमप्रतिमालोहदंडयुतामिहिपारूढांपाशहस्तांकृत्वाइक्षुदंडमयमुडुपंपट्टसू
 त्रेण बध्वाउडुपेधेपुंकृत्वाछत्रोपानत्समायुक्तवैतरणीगांमृत्युकालेवादद्यात् ॥ तद्यथा ॥ म
 मयमद्भारास्थितवैतरण्याख्यनद्युत्तारणार्थं इमांकृष्णांगांसवत्सांयमप्रतिमायुक्तां कृष्णवस्त्रयुग
 च्छन्नांसप्तधान्ययुतां रक्तमाल्याद्यलंकृतांस्वर्णशृंगाद्युपस्फुरोपेतांकार्पासद्रोणशिखरांसच्छ
 त्रोपानत्कां रुद्रदेवत्यांगोत्रायशर्मणेषुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रदेनमम इतितिलजलधृतयुतंगो

पुच्छं द्विजहस्ते दद्यात् ॥ मंत्रस्तु । यमद्वारपथे घोरे घोरवैतरणी नदी ॥ तां तर्तुं कामो यच्छामि
कृष्णवैतरणी तु गाम् इति ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा प्रार्थयेत् ॥ विष्णुरूपद्विजश्रेष्ठ भूदे
वगतिपावन ॥ तर्तुवैतरणमिनां कृष्णां गाम् प्रदाम्यहं ॥ ततः पुच्छं स्वकर्धृत्वा नुव्रजे तप्त
पदानि ॥ धेनुप्रार्थना मंत्रस्तु धेनुके त्वंप्रतीक्षस्व यमद्वारमहापथे ॥ उत्तिती पुंरहं देवि वैतरण्यै
नमोऽस्तुते ॥ इति प्रणम्य भूयसीं दक्षिणां दद्यात् ॥ कृष्णाया अभवि अन्यवर्णां पिदिया गोरभवि द्र
व्यंदेयं । पित्रादिरशक्तौ पुत्रादि दद्यात् । तत्रांत्यमंत्रे उत्तिती पुंरयमिति पठेत् ॥ मध्यमे तर्तुवैत
रणी मस्येति । प्रथमे तां तर्तुं मस्येति ॥ इति वैतरणीदानम् ॥ अथ वत्सकांति धेनुदानम् ॥ ब्रा
ह्मे । वत्सकांति वैतरण्यौ च दशदानानि चैव हि ॥ प्रते पिकृत्वा तेषां तं शवधर्मणं दाहयेत् इति ॥ मम
यथा । यो सुमृष्टुः पुरुषः स्वयंचेतनवेलायां श्रोत्रियवेदपारंगं ब्राह्मणमाहूय अद्येत्यादि० मम
सुखेन प्राणोत्क्रमणप्रतिबंधकोक्तानि प्लुत्य नुक्तानि प्लुतिजनितसकलपापक्षयद्वारा सुखेन प्राणो
त्क्रमणसिद्ध्यर्थमिमांशुत्कांतिं संज्ञिकं धेनुं यथाशक्तिसोपस्करं रुद्रदेवत्यां गोत्राय शर्मणे सुपू
जिताय तुभ्यमहं संप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु । असूकंती प्रवृत्तस्य सुखोत्क्रमणसिद्ध्ये ॥ तु
भ्यमेनं संप्रदधे तु मुत्कांतिं संज्ञिकाम् इति ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ गोरभवि तु तत्स्व

रूपभूतंगोमूल्यंवादद्यात् ॥ पित्रादेरशक्तौतु पुत्रादिदद्यात् ॥ तत्रममेतिपदस्थानेपित्रादेरिति
वदेत् ॥ इत्युत्क्रांतिधेनुदानम् ॥ इयमेवमोक्षधेनु रितिकेचित् ॥ तद्यथा ॥ मोक्षदोवासुदेव
स्तुवेदशस्त्रिपुगीयते ॥ तत्प्रीतयेद्विजाय्यायमोक्षधेनुददाम्यहम् ॥ इत्युक्त्वा अद्येत्यादिप
ठित्वा ममसमस्तपापक्षयपूर्वकसंसारमोक्षावाप्तिकामः श्रोपापापहमहाविष्णुप्रीतयेचइमामो
क्षधेनुंयथाशक्तिसोपस्करारुद्रदेवत्यांगोत्रायशर्मणेषुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मं
त्रस्तु । मोक्षदेहिहृषीकेशमोक्षदेहिजनार्दन ॥ मोक्षधेनुप्रदानेनमममोक्षस्तुवेगतः इति ॥
ततःसुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ गोरभावेतुपूर्वोक्तमनुसंधेयम् ॥ इतिमोक्षधेनुदानं ॥ अथमहि
पीदानं ॥ हेमाद्रौभविष्ये ॥ महिपीदानमाहात्म्यंकथयामिश्रुधिष्टिर ॥ पुण्यंपवित्रमायुष्यं
सर्वकामप्रदंतथा ॥ दानकालोपितत्रैव ॥ चंद्रसूर्यग्रहेकार्तिभ्यांअयनेसितचतुर्दश्यांसंक्रांतौ
सर्वारिष्टनाशायचित्प्राशस्त्यायदेया ॥ प्रथमप्रसूतांदोषवर्जितांदद्यात् ॥ तत्रादौय
मस्वरूपैयमहिष्येनमइतिनत्वाप्रार्थयेत् ॥ महिपीब्रह्मपुत्रीचलक्ष्मीरूपेणसंस्थिता ॥ प्रा
र्थितासिमयादेवियममार्गनिवारयेति ॥ तथा । महिपीयमरूपत्वंविश्वामित्रविनिर्मिते ॥ पू
जिताहरमेपापंसर्वदानफलप्रदे ॥ यथाशक्त्याप्तरसोरूपेणमहिपीतथा ॥ सर्वभाग्यप्रदेदे

विदीर्घं गृणिनमोस्तुते इति ॥ अद्येत्यादि० गमदीर्घाद्युप्यैहिकामुष्मिकयज्ञयाजित्वपितृता
रणार्थं तनुभविंशतिधेनुदानसमफलावाप्तिस्त्वदोत्तमफलपुत्रपौत्रवृद्धत्वसूयलोकनिवासमहा
राज्यावाप्तिकामश्च ममसर्वारिष्टनिवारणार्थं शनैश्चरजनितापीडाशांत्यर्थे इमां महिषीं सा
लंकृतारक्तमाल्यवस्त्रावृत्तां स्वर्णशृंगीं रौप्यसुरां ताम्रदोहं हिमतिलकांसतधान्ययुतांपंटाभर
णधेनूपस्करायमदैवत्यांगोत्रायशर्मणैः सुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेतिसकुशतिलजलंतद्ध
स्तेदद्यात् ॥ विप्रोदैवस्यत्वेति पठन् पृष्टदेशं स्पृष्ट्वा स्वस्तीति प्रतिगृह्यथाशाखंकामस्तुति
पठेत् ॥ दातातु इंद्रादिलोकपालानां याराज्यमहिषीशुभा ॥ महिषीदानमाहात्म्यात्सा
स्तुमे सर्वकामदा ॥ धर्मराजस्य साहाय्येयस्याः पुत्रः प्रतिष्ठितः ॥ महिषासुरस्य ज
ननीयासास्तु वरदामम इति ॥ दत्त्वा प्रदक्षिणीकृत्य ब्रह्मणे तांपयस्विनीम् इति । दक्षिणा
स्तु दशपंचत्रयः सुवर्णाः एकोवासुवर्णः अतिनिकृष्टो ज्ञेयः ॥ ततोभूयसीं दक्षिणां दत्त्वा कर्म
श्वरार्पणं कुर्यात् ॥ हेमाद्रौ भविष्यपुराणे ॥ अनेन विधिना दत्त्वा महिषीं द्विजपुंगवे ॥ सर्वा
न्कामानवाप्नोति हल्लोके परत्र च इति ॥ ब्राह्मणः सर्वकामस्तु क्षत्रियोजयकाम्यया ॥ धनका
मस्तु वैश्यो वैशूद्रो भिलपितानियात् ॥ महिषदानमप्येवमेव ज्ञेयम् ॥ इति महिषीदानम् ॥

अथमेपीदानं ॥ भविष्ये शृणुपार्थपरदानं सर्वकल्मषनाशनम् ॥ यद्वत्त्वाविधिपंपसद्योवि
 लयमृच्छति ॥ अयनेविपुवेग्रहणद्वयेदुःस्वप्नदर्शने चित्तवित्तानुसारेकालेतीर्थेगृहेवाकार्य
 म् ॥ शंकरं ब्रह्माणं विष्णुं गौरीं गायत्रीं श्रीसहितां याथाशक्तिसुवर्णप्रतिमां कृत्वा शच्यास
 हं द्रं ब्रह्मन्लोकपालांश्च कृत्वा संपूज्य तत्पश्चिमतः स्वगृह्येणाग्निप्रतिष्ठाप्यस्थापितदेवतामंत्रै
 स्तिलालज्यैरष्टोत्तरशतमष्टाभिंशतिरष्टाष्टसंख्याकादुतीर्वाहुत्वा ततो मेपीद्विजं च वस्त्रालंकारादि
 भिर्यथाविभवं संपूज्य ॥ अद्येत्यादि० सर्वपापक्षयदुःस्वप्नमृचितारिष्टविनाशपुत्रपौत्रधनकी
 र्तिशशः कामइममिपीसुवर्णतिलकाद्यं किं तां कौशेयपरिधानां सप्तधान्यसमायुक्तां पुष्प्योपहारां
 संभुतरस्थापितलवणां ब्रह्मविष्णुशिवादिप्रतिमायुक्तामुक्तोपस्करांगोत्रायशर्मणे सुपूजिता
 यतुभ्यमहंसंप्रदेनममेतिदत्त्वासुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ वाङ्मनःकायजनितं यत्कि
 चिन्नममुद्भूतं ॥ तत्सर्वं विलयं यातु त्वद्दानेनोपसंचितम् इति ॥ प्रतिमास्थापनं तिलकुंभे ॥
 मेपीप्रत्यक्षां सुवर्णनिर्मितां वा ॥ विप्रो देवस्य त्वेति शृंगे प्रतिगृह्य याशाखं कामस्तुतिपठेत् ॥
 प्रतिप्रदीपं विप्रसंभापणं मुखावलोकां न च जयेत् ॥ भविष्ये ॥ श्वेतनकारयेत्तांतु सुवर्णस्य प्र
 यत्नतः ॥ यथाशक्त्याथवा क्रूर्याद्विस्तृताऽथ न कारयेत् ॥ इति मेपीदानं ॥ अथ अजादानं ॥

इवेतगंधमधुत्कटं धूपं दद्यात् ॥ द्रोणद्रव्यतंडुलराशौ स्थितं पूजयेत् ॥ मेपादाग्नेय्यादिशिसमि
 दाज्यतिलैर्होमः कार्यः ॥ अथास्यप्रयोगः ॥ पुण्यकाले अद्येत्यादि ० मम पूर्वकर्म विपाकोत्थेत्रेता
 ग्रिनाशजनितानि मां ध्यानिरासक्षिप्रजाठराग्निप्रबलत्वसिद्ध्या गुरुरोग्यतासिद्धयर्थमेव पदानं करि
 ष्ये ॥ इति संकल्प्य मेव प्रतिमामिपं वा प्रत्यक्षं संस्थाप्य आग्नेय्यां स्वगृह्यां क्तविधिनान्निप्रतिष्ठा
 प्यान्वाधाय निरग्निप्रक्रमेण समिदाज्यतिलैरष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टाष्टसंख्यया वा जुहुयात् ॥
 एतैर्मंत्रैः समिदाज्यघृततिलालुतिभिः ॐ अग्निमूर्धादि ० तिस्वाहा अग्नय इ ॥ १ ॥ ॐ
 अग्नेन यमुपथा ० स्वाहा अग्नय इ ॥ २ ॥ ॐ ॥ अग्निनाग्निः ० स्यः स्वाहा अग्नय ॥ ३ ॥ इति
 त्रिभिर्मंत्रैर्विवक्षितसंख्यया समिदाज्यतिलैर्हुत्वा स्विष्टकृदादिप्रणीता विमोकांतं कृत्वा कुंभो
 दकैर्यजमानोभिर्पिपेचे दैर्मंत्रैः ॥ बौधायनः ॥ आपो हिष्टेत्यपि तृचाहिरण्येति तृचेन च ॥ पव
 मानानुवाकेन मार्जयेद्द्रोगिणं ततः ॥ शन्नो वातानुवाकेन शांतिं चापि प्रकल्पयेत् ॥ तस्मै हुतवते
 रोगी प्राङ्मुखाय ह्युदङ्मुखः ॥ सदक्षिणं पूजिताय दत्त्वा वाहनमुत्तमम् इति ॥ इमं सोपस्करमेव
 प्रत्यक्षं राजतं वा वरुणदैवतं संकल्पोक्तफलसिद्धयर्थं तुभ्यमहं संप्रददेन ममेति दत्त्वा प्रार्थयेत् ॥
 बौधायनः ॥ देवानां पोषु संहव्यवाहनः सर्वपूजितः ॥ तस्य त्वं वाहनं पूज्यं देवेशेन्द्रैर्महर्षिभिः ॥

अग्निमांद्यं पूर्वकर्म विपाकोत्थं तु न्यमम् ॥ तत्सर्वनाशयक्षिप्रं जाठराग्निप्रवर्द्धय इति ॥ विप्रस्तु
 शृंगे देवस्य त्वेति प्रतिगृह्यथाशाखं कामस्तुतिपठेत् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा यथाशक्ति भू
 यसो दक्षिणां दत्त्वा ब्राह्मणांश्च भोजयित्वा सुहृद्वृत्तं मुञ्जीतेति ॥ इति मंदाग्निहरमेषदानं ॥ अथ
 दशाचलदानानि ॥ मात्स्ये ॥ प्रथमो धान्यशैलः स्याद्वितीयो लवणाचलः ॥ गुडाचल
 दशाचलमाह स्तृतीयः स्याच्चतुर्थो हेमपर्वतः ॥ तिलशैलः पंचमः स्यात्पट्टः कार्पासपर्वतः ॥ सप्तमो
 घृतशैलः स्यादष्टमो रत्नपर्वतः ॥ नवमो राजतः शैलो दशमः शर्कराचल इति ॥ कालमाह
 मात्स्ये ॥ अयने विपुर्वै चैव व्यतीपाते दिनक्षये ॥ शुक्लपक्षे तृतीयाया मुपरागे शशिक्षये ॥ वि
 वाहे तत्सवयज्ञे पुद्गादंश्यामथ वा पुनः ॥ शुक्लायां पंचदश्यां वा पुण्यक्षे वा विधानतः ॥ धान्यशै
 लादयो देया यथाश्रद्धं विधानतः ॥ तौथैवायतने वा पि गोष्ठे वाथ गवांगणे ॥ तत्र चतुरस्रं द्वादशह
 स्तं मंडपमुदङ्मुखं प्राङ्मुखं वा प्राच्यामुदीच्यां वा एकमेव द्वा रं न चत्वारि तोरणमप्येकमेव ॥ मं
 डलं गोमये नोपलिप्य कुशानास्तीर्य तन्मध्ये पर्वतं कुर्याद्विष्कंभैः पर्वतैर्गुतं ॥ धान्यद्रोणसह
 स्रेण भवेद्विरिहोत्तमः ॥ मध्यमः पंचशतिकः कनिष्ठः स्यात्त्रिभिः शतैः ॥ मेरुर्वाहिमयो महान्
 मध्येतदुपरि मंदारपारिजातककल्पवृक्षादयो हेममया स्रयः मध्येकल्पतरुर्मंदारपारिजातौ द

क्षिणोत्तरयोः पूर्वपश्चिमयोर्हिरचंदनसंतानौ मुक्ताफलवज्रगोमेदकपुष्परगगरुतमतीलरत्न
 वैडूर्यसरोजरागरत्नानिद्रंद्रशःपूर्वादिदिगवस्थितरजतशृंगेषुचतुर्षुनिवेश्यानि ॥ मंदारः श्री
 खंडखंडेरभितः प्रवाललतान्वितः शुक्तिशिलातलः स्यात् ॥ शर्कराचलेतुहरिचंदनसंतानौ
 आवश्यकौ । तत्रपूर्वादिदिक्षुब्रह्मविष्णुरुद्रसूर्यप्रतिमाः ॥ पक्षिसंघान्मुनिसंघांश्चैहमान्प्रागा
 दिदिक्चतुष्टयेक्रमेण पूर्वोक्तमुक्ताफलहरीरैर्गोमेदपुष्परगैर्भरकतनीलैर्वह्ण्यपद्मरगैः समसं
 ख्याकैर्भूपितरौप्यशृंगचतुष्कंतद्वहिर्दिगष्टकैरौप्यमिन्द्रादिलोकपालप्रतिमाष्टकंसमंताच्छ्रीखं
 डैर्लतानांस्थानेप्रवालशिलानांशक्तीः प्रागादिषुमेधानांश्वेतपीतकर्बुररक्तवस्त्राणि वंशानामिक्षू
 न् जलस्यघृतगंधपुष्पनानाफलानिचपरितः संस्थाप्यपंचवर्णवितानकंचोपरिव्रीयात् ॥ ततो
 यैवेमैरोः षोडशांशेनप्राच्यांमंदारंतदुपरिनररूपंगणत्रयंकदंबचसौवर्णकदंबसूलेहमः कामदेवः
 अरुणोदसरःस्थानेदुग्धपूर्णरौप्यपात्रे रौप्यचैत्रथारुख्यवंगंधपुष्पफलवस्त्राणिचस्थापयेत् ॥
 याम्येमेरुषोडशांशेनगोधूममयंगंधमादनंतदुपरिसौवर्णजंबूवृक्षतन्मूलेसौवर्णमुदङ्मुखंधनदंमा
 नससरःस्थानेसधृतंरौप्यपात्रंरौप्यगंधवार्ख्यवंगंधनानाफलवस्त्रमाल्यानिचस्थापयेत् । पश्चिमेमेरु
 षोडशांशतिलमयंविपुलारुख्यपर्वतंतदुपरिसौवर्णपिप्पलं तन्मूलेप्राङ्मुखीसौवर्णहंसप्रतिमांसि

तोदसरः स्थानेदधिपूर्णैरौघ्यपात्रैरौघ्यवैभ्राजंनवंस्त्रफलमाल्यानिचस्थापयेत् ॥ उत्तरेमेरु
 पोडशांशमितमापैः सुपार्श्वपर्वतंतदुपरिसौवर्णवटंतन्मूलेदक्षिणाभिमुखीसवत्सांसुवर्णधेनुंभ
 द्रसरः स्थाने मधुपूर्णैरौघ्यपात्रै रौघ्यंसावित्रंनवंस्त्रफलमाल्यानिचस्थापयेत् ॥ एवंवक्ष्यमाण
 पर्वतेष्वपिमेरुद्रव्यचतुर्थांशेनलवणादिद्रव्येणप्रागादिषुविष्कंभपर्वताज्ञेयाः ॥ तत्राचार्यस्तत्वे
 कऋत्विजश्चत्वारः ॥ प्राच्यमेकमेवकुंडमितितत्रैवजुहुयुः ॥ अथयजमानः कृतनित्यक्रियः पु
 ण्यकालेऽध्वेत्यादि० अग्नरोगंधर्वयुतविमानकरणकस्वर्गलोकगमनसाग्रमन्वंतरकालदेवलौ
 कनिवासोत्तरभूलोकराजराजत्वकामईश्वरप्रीतिकामोवाधोधान्यपर्वतदानंकरिष्ये इतिसंक
 ल्प्यतदंगत्वेनगणेशपूजननांदांश्राद्धानिचकृत्वाआचार्यमृत्विजश्चवृत्वामधुपकांदिनासंपूज्य
 मंडपपूजनाद्याचार्यनियोगांतंकुर्यात् ॥ ततआचार्योनवग्रहस्थापनादिकुंडसमीपस्थितकल
 शस्थापनांतंकुर्यात् ॥ अथऋत्विजः प्राक्कुण्डेग्रहादिद्रात्रिशदेवताभ्यस्तत्तन्मंत्रैर्धृतत्तत्तिलैः
 पृथक्पवधृताभ्यांकुशैश्चेतित्रिभिः साधनैः प्रत्येकमष्टवारंहुत्वादशलोकपालेभ्योऽष्टवसुभ्यः
 एकादशरुद्रेभ्यो द्वादशादित्येभ्यश्च प्रत्येकमष्टाष्टसंख्ययासमिच्चर्वाज्याहुतिभिर्जुहुयुः ॥ ततः
 पुरुषसूक्तेनब्रह्मविष्णुरुद्रेभ्यः समित्तिलैर्वासूर्यकामदेवधनदहंसकामधेनुभ्यस्तिलैर्धृतैर्नवाअ

शोचरशतंजुहुयुः ॥ ततश्चतुःपंचाशदेवताभ्यस्तिलैर्घृतैर्नचा॥ततोयजमानोमेरुमवरुह्यपूजयेत्
 ॥ तत्रमंत्रः ॥ त्वंसर्वदेवगणधामनिधिर्विरुद्धमस्मद्देवमरुपर्वतनाशयाशु ॥ क्षेमंविधत्स्वकुरु
 शांतिमनुत्तमानं संपूजितः परमपाहिसनातनस्त्वं ॥ त्वमेवभगवानीशोब्रह्माविष्णुर्दिवाकरः
 ॥ मूर्तामूर्तिपरंवीजमतः शांतिं कुरु प्रभो ॥ यस्मात्त्वं लोकपालानां विश्वमूर्तेः श्वमंदिंरं ॥ रुद्रा
 दित्यवसूनांचततः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ यस्मादशून्यमसैरनारीभिश्च शिरस्तव ॥ तस्मान्मामु
 द्धराशेषदुःखसंसारसागरात् ॥ मंदरस्यतु ॥ यस्माच्चैत्ररथेनत्वं भद्राश्वप्रमुखेन
 च ॥ शोभसंमंदराक्षिप्रमलंपुष्टिकरोभव ॥ गंधमादनस्यतु ॥ यस्माच्चूडामणिर्गुवुद्धीपत्वं
 गंधमादन ॥ गंधर्ववनशोभावानतः कीर्तिर्दृढास्तु मे ॥ विपुलस्यतु ॥ यस्मात्त्वं केतुमालेन वै
 भ्राजेन वनेन च ॥ हिरण्ययाश्वत्थशिरास्तथापुष्टिर्दृढास्तु मे ॥ सुपाश्वस्यस्तु ॥ उत्तरैः
 कुरुभिर्यस्मात्सावित्रेण वनेन च ॥ सुपाश्वशोभसे नित्यमतः श्रौरक्षयास्तु मे ॥ ततः सर्वजां
 रणे कृते प्रातः स्नात्वा कृतनित्यक्रियाः कुंडसमीपस्थकलशजलेन सर्पारं यजमानमभिर्पिच
 युः ॥ ततोयजमानो गृहीतकुसुमो मेरुं प्रदक्षिणीकृत्योपतिष्ठेत् ॥ अन्नं ब्रह्मरसः प्रोक्तमन्ने प्राणाः
 प्रतिष्ठिताः ॥ अन्नाद्भवंतिभूतानि जगदन्नमेव वर्द्धते ॥ अन्नेमवयतो लक्ष्मीरन्नमेव जनार्दनः धा ॥

न्यपर्वतरूपेण पाहितस्मान्नमोनमः ॥ इत्थुपस्थापुष्पांजलिप्रक्षिप्यनमस्कृत्यप्राङ्मुख उप
विश्योदङ्मुखेभ्यो गुर्वोद्दिभ्यः क्रमेण गिरिन्दद्यात् ॥ अद्येत्यादि० अप्सरोगंधर्वयुतविमानकर
णकस्वर्गलोकगमनानंतरं साग्रमन्वतरशतावधिसमये देवलोकनिवासोत्तरभूलोकराजराजत्व
प्राप्तिकाम इमं धान्यमयमेरुं सौवर्णमंदरादिवृक्षपंचकसौवर्णब्रह्मविष्णुरुद्राकारादिप्रतिमायुक्तं मु
क्ताहीरकादिभूषितरौप्यमयशृंगचतुष्कोपशोभितं रूप्यमयैन्द्रादिदशलोकपालप्रतिमायुतं रौ
प्यमयनित्तवान्वितं इक्षुवंशमितकंदरदिक्चतुष्टयस्थापितरौप्यपात्रस्थितं द्यूतोदकप्रस्रवण
दिक्चतुष्टयस्थापितकर्पूररक्तवस्त्रांबुदधरं नानाफलमाल्यवितानाद्युपकरणसहितं गोत्रायशर्म
णे सारलंकृताय गुरवे तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति दद्यात् चतुर्विंशतिधेनुपक्षे गावोऽष्टौ गुरवे चतस्रश्चतु
र्ऋत्विग्भ्यः ॥ दशपक्षे तु गुरवे पदऋत्विग्भ्यः एकैका ॥ एकधेनुपक्षे गुरवे एकामेव कपिलां ॥
ऋत्विग्भ्यः सुवर्णदक्षिणां दद्यादिति मदनरत्नादयः ॥ एवं पूर्वैः स्थितं मंदराख्यं विष्कंभं संप्रति मे
सोपस्कं रंगोत्रायशर्मणे ऋत्विजे तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति दद्यात् ॥ एवमेव दक्षिणस्थं गोधूममयं गं
धमादनपर्वतं तथा पश्चिमस्थं तिलमयं विष्णुलाख्यं पर्वतं ॥ तत उत्तरदिक्स्थं मापमयं सुपाश्वर्य्य
पर्वतं ऋत्विग्भ्यो दद्यात् ॥ लवणाचलादिदानप्रयोगेषु धान्यपदस्थाने लवणादिपदं प्रक्षेप्यम् ॥

तत्तत्फलानितुतत्रतत्रवक्ष्यामः । ततोग्रहवेद्यायजमानोदेवताः संपूज्याहितदेवताश्चसंपूज्य
नमस्कुर्यात् ॥ गुरुस्तासां देवतानां विसर्जनं कुर्यात् ॥ ततोयजमानो मंडपग्रहपीठं प्रति मो
पस्करादिसर्वगुरवे स दक्षिणं प्रति पाद्यभूयसां दक्षिणां दत्त्वा प्रमादां यस्य स्मृत्येति च विष्णुं ॥
स्मृत्वा कर्म ईश्वरपिणं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयित्वा शिपो गृहीत्वा स्वयं सुहृद्भुक्तो भुंजीतेति ॥
इति धान्यमेरुपर्वतसाधारणदानप्रयोगः ॥ अथ लवणाचलदानं ॥ पात्रे ॥ उत्तमः षोडशश्रो
णः कर्तव्यो लवणाचलः ॥ मध्यमः स्यात्तदध्वनचतुर्भिरधमः स्मृतः ॥ वित्तहीनो यथाश
क्त्या द्रोणादूर्ध्वं तु कारयेत् ॥ चतुर्थींशेन विष्कंभपर्वतांकारयेत्पृथक् ॥ अयं व्यायः सर्वविष्कं
भपर्वतेषु ज्ञेय इति मदनः ॥ विधानं तु पूर्ववत् ॥ हेमतत्तल्लोकपालान्कामदेवादीन् पूर्ववत् त
थैव संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ मंत्रास्तु ॥ सौभाग्यरससंभृतो यतोऽयं लवणो रसः ॥ तदात्मकत्वेन
च मां पाहि पापान्नमो नमः ॥ यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना ॥ प्रियं च शिवयोर्नित्यं त
स्माच्छांतिं प्रयच्छ मे ॥ विद्युदेहसमुद्भूतं यस्मादरोगाय वर्धनं ॥ तस्मात्पर्वतरूपेण पाहि संसार
सागरात् ॥ अद्येत्यादि ० कल्पपथं तं तमालोकात् प्राप्य नंतरं परमगतिं प्राप्तिं काम ईश्वरप्राप्तिका
मोवा लवणाचलदानं कारिष्ये इति संकल्पः ॥ अयमेव विशेषोऽन्यत्सर्वपूर्ववत् ॥ इति लवणा

चलदानं ॥ अथगुडाचलदानं पात्रे ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिगुडपर्वतमुत्तमं ॥ यत्प्रदानात्त
 तः स्वर्गप्राप्नोतिमुरपूजितं ॥ उत्तमोदशभिर्भारैर्मध्यमः पंचभिर्मतः ॥ त्रिभिर्भारैः कनिष्ठः
 स्यात्तदर्धेनाल्पवित्तवान् ॥ तुलास्त्रियांपलशतंभारः स्याद्विशतिस्तुला इत्यमरः ॥ विधिस्तु
 पूर्ववत् ॥ प्रार्थनामंत्रास्तु ॥ यथादेवेषुविश्वात्माप्रवरश्चजनार्दनः ॥ सामवेदस्तुवेदानां
 महादेवस्तुयोगिनां ॥ प्रणवः सर्वमंत्राणांनारीणांपार्वतीयथा ॥ तथारसानांप्रवरः सदैवैशु
 रसोमतः ॥ ममतस्मात्परांलक्ष्मींददस्वगुडसर्वदा ॥ यस्मात्सौभाग्यदायिन्या
 भ्रातात्वंगुडपर्वत ॥ निवासश्चापिपार्वत्यास्तस्मान्मोपाहिसर्वदा ॥ दानवाक्यंतु ॥
 अद्येत्यादि ॥ सकलपापक्षयोत्तरगंधर्वपूज्यमानतत्पूर्वकल्पशतावधिगीरीलोकप्राप्त्यनंतरसप
 त्नापरान्जिताधुरारोग्यपूर्वकस्तद्धीपाधिपतित्वकामईश्वरप्रीतिकामोवेतिसंकल्पेदानेचविकेशो
 न्यत्सर्वपूर्ववदिति ॥ इतिगुडाचलदानं ॥ अथसुवर्णचलदानं ॥ पात्रे ॥ उत्तमः पलसाहस्रो
 मध्यमःपंचभिःशतैः ॥ तदर्धेनाधमस्तद्दल्पवित्तोऽपिशक्तिः ॥ अल्पवित्तःपलादूर्ध्व
 कुर्यादिति । धान्यपर्वतवद्विधानं ॥ पर्वतंसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ मंत्रोत्तु ॥ नमस्ते
 ब्रह्मगभार्यब्रह्मजीजायैवेनमः ॥ यस्मादनंतफलदस्तस्मात्पाहिशिलोच्चय ॥ यस्मा

दग्नेरपत्यं त्वयस्मात्तेजोजगत्पतेः ॥ हेमपर्वतरूपेण तस्मात्पाहिसदामम इति ॥ दान
 वाक्यं । अद्येत्यादि० सकलपापक्षयोत्तरशतकल्पावधिआनंदकारकब्रह्मलोकभोगानंतरप
 रमपदप्राप्तिकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचविशेषः । अत्रसर्वगुर्वादिभ्यएवदेयं । तदल्पद्रव्यवि
 पयं । बहुद्रव्येषु तुलापुरुषदानवर्द्धचतुर्थांशोवागुरवेदत्वाऽन्यद्विप्रेभ्योदेयमितिहेमाद्रिः ॥
 इति सुवर्णचलदानं ॥ अथतिलाचलदानं ॥ पात्रे ॥ उत्तमोदशभिद्राणैः पंचभिर्मध्यमोमतः
 त्रिभिः कनिष्ठो राजेंद्रतिलशैलः प्रकीर्तितः इति ॥ वृक्षविष्कंभादितुसर्वपूर्ववत् ॥ मंत्रास्तु ॥
 यस्मान्मधुवनेविष्णोर्देहस्वेदसमुद्भवाः ॥ तिलाः कुशाश्चमापाश्चतस्मान्छन्नोभवत्विवह ॥ ह
 व्यकव्येषु यस्माच्चितिलैरेवाभिरक्षणं ॥ भवादुद्धरशैलेंद्रतिलाचलनमोस्तुते ॥ दानवाक्यंतु ।
 अद्येत्यादि० सकलपापक्षयदीर्घायुपुत्रपौत्रसमन्वितभोगानंतरपितृदेवगंधर्वलोकपूज्यमान
 त्वपूर्वकछुलोकगमनानंतरमक्षय्यवैष्णवपदप्राप्तिकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचविशेषोऽन्यत्सर्व
 पूर्ववत् ॥ इतितिलाचलदानं ॥ अथाद्धौदयत्रतेतिलपर्वतदानं ॥ स्कंदे ॥ पूर्वोल्लिखंगमेरुना
 त्वाशुचिर्भूत्वावसमाहितः ॥ सर्वपापविशुद्धयर्थेनियमस्थोभवेन्नरः ॥ नियममंत्रस्तु ॥ त्रि
 देवत्यव्रतं देवाः करिष्येभुक्तिमुक्तिदं ॥ भवंतु सन्निधौ मेऽद्यत्रयो देवास्त्रयोऽग्रयः ॥ इति ॥ तथा ब्रह्म

विष्णुमहेशानसौवर्णीः पलसंख्यया ॥ प्रतिमास्तु प्रकर्तव्यास्तर्धेन द्विजोत्तम ॥ साग्रं शतत्रयं शं
 भोद्भौणानां तिलपर्वतः ॥ कर्तव्यः पर्वतो विष्णोर्ब्रह्मणः पूर्वसंख्यया ॥ शययात्रयंततः कुर्यादुपस्कु
 र्यात्समन्वितम् ॥ संपूज्य विप्रवर्येभ्यो दत्तवेष्टितमवाप्नुयात् ॥ इति ॥ अथास्य दानप्रयोगः ॥ यज
 मानः कृतानित्यक्रियः पुण्यकाले तीर्थादौ स्नात्वा च भ्य अद्येत्यादि ० ममेप्सितफलावाप्तये मेरु
 दानसमफलावाप्ते वा ह्मदिदये तिलपर्वतदानं करिष्ये इति संकल्पः ॥ वेदपारागान् ब्राह्मणान् ब्रुत्वा
 यथा विभवं वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य ततस्तिलपर्वते ब्रह्मादीनां प्रतिमाः स्वर्णमयाः संस्थाप्य
 पौंडरीपचारैः संपूज्य ब्रह्मादीनामंगपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ नमो विश्वसृजे तुभ्यं संस्तुयाय परमा
 त्मने ॥ देवाय देवपतेययज्ञानां पतये नमः ॥ ॐ ॥ ब्रह्मणे नमः पादौ पूजयामि इत्यक्षतगंध
 प्याणि च प्रक्षिपेत् ॥ ॐ हिरण्यगर्भाय नमः ऊरू पूज ॐ परमात्मने ० जानुनी पू ॐ ॐ वेध
 सेनमः जंघे पू ॐ पद्मोद्भवाय ० गुह्यं पूज ॐ हंसवाहना ० कटी पू ॐ शतानंदाय ० व
 क्षः पू ॐ सावित्रीपतये न ० बाहू पू ॐ ऋग्वेदाय ० पूर्ववक्त्रं पू ॐ यजुर्वेदाय ०
 दक्षिणवक्त्रं पू ॐ सामवेदाय ० पश्चिमवक्त्रं पू ॐ अथर्ववेदाय ० उत्तरवक्त्रं पू ॐ ॐ
 चतुर्वक्त्राय ० वक्त्राणि पू ॐ ॐ हंसाय ० नेत्राणि पू ॐ ॐ कमलासनाय ० शिरांसि पू ॐ ॐ लोके

शाय० सर्वांगिणं० ततो लोकपालान्परितस्तत्तन्मंत्रैः पूजयेत् ॥ ततो विष्ण्वंगपूजा ॥ हिरण्य
 रूपपुरूपप्रधानाव्यक्तरूपधृक् ॥ प्रसीदमुमुखानंतपूजांस्वीकुरुमत्कृतां इति प्रार्थय पूजयेत् ।
 ॐ अनंताय० पादौपू० ॐ विश्वरूपवते० ऊरूपू० ॐ मुकुंदाय० जानुनीपू० ॐ गोविंदा
 य० जंघेपू० ॐ प्रद्युम्नाय० गुह्यंपू० ॐ पद्मनाभाय० नाभिपू० ॐ लंबोदराय० उदरंपू० ॐ
 कौस्तुभवक्षसेन० वक्षःपू० ॐ चतुर्भुजाय० बाहूपू० ॐ विश्वमुखाय० मुखंपू० ॐ सहस्र
 शिरसेन० शिरांसिपू० ॐ सर्वेश्वराय० सर्वांगंपू० ॥ ततः शिवांगपूजा ॥ आदित्यचं
 द्रनयनदिग्वासौदित्यसूदन ॥ पूजां दत्तां मया भक्त्या गृहाण करुणाकर इति ॥ तथा । मेहे
 श्वरमेहेशाननमस्ते त्रिपुरांतक ॥ जीमूतकेशाय नमोनमस्ते वृषभध्वजेति ॥ आद्यमे
 त्रेण संप्रार्थय द्वितीयेन नत्वा पूजयेत् ॥ ॐ ईशाना० पादौपू० ॐ शंकराय०
 ऊरूप० ॐ उमाकांताय० गुह्यंपू० ॐ नीललोहिताय० नाभिपू० ॐ कृत्तिवाससे० उद
 रंपू० नागयज्ञोपवीतिने० बाहूपू० ॐ पंचवक्राय० वक्राणिपू० ॐ त्रिलोचनाय० नेत्रा
 णिपू० ॐ रुद्राय० शिरःपू० ॐ विश्वेश्वराय० सर्वांगंपू० ॥ इत्यंगपूजा ॥ ततः पंचामृता
 क्षुपचाराः । पीठत्रयंकमंडलुं श्वेतवस्त्रयुगं ब्रह्मणे पीतांबरद्वयं विष्णवे लोहितवस्त्रयुगं शंकराय क

मलैस्तुलसीपत्रैर्विल्वपत्रैश्चक्रमेणसंपूज्य । ततोब्रह्मविष्णुशिवानानाममंत्रेणक्रमेणाष्टोत्तरश
तंतिलैर्धुंताकैर्दुत्वागामेकांदद्यात् ॥ ततस्तिलपर्वतंप्रतिमात्रयंशय्यात्रयंचदद्यात् ॥ संक
ल्पोक्तफलंसंकीर्त्य गोत्रायशर्मणेसुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रौतु ॥ यस्मान्म
धुवनेविष्णोर्देहस्वेदसमुद्भवाः ॥ तिलाः कुशाश्मपाश्च तस्माच्छंनैर्भवत्विवह ॥ हव्यकव्ये
पुयस्माच्चतिलैरेवाभिरक्षणं ॥ भवादुद्धरशैलैर्द्रुतिलाचलनमोस्तुते ॥ अन्यत्सर्वतिलाचलदान
वत्कुर्यात् ॥ यत्किंचिदीयतेदानंमेरुतुल्यंतुतद्भवेत् इति ॥ तथाचात्रदानविशेषोनिर्णयामृते
स्कादि ॥ चतुः पष्टिपलंमुख्यममंत्रतत्रकारयेत् ॥ तत्रार्थोदये ॥ चत्वारिंशत्पलंवापिपंच
विंशतिमेववा ॥ तत्तुकांस्यमयमुक्तंतत्रैव ॥ एवंसुवटितंकार्यैकांस्यभाजनमुत्तमम् इति ॥ तद
स्कादि ॥ निधायपायसंतत्रपद्ममष्टदलंलिखेत् ॥ पद्मस्वकर्णिकायांतुकर्पमात्रंसुवर्णकं ॥ तद
भावेतदर्धैवातदर्धैवापिकारयेत् ॥ कृत्वातुतंडुलैः शुक्लैः पद्ममष्टदलंभुवि ॥ अमंत्रंस्थापयेत्त
त्रब्रह्मविष्णुशिवात्मकं ॥ तेषांपूजाततः कार्याश्चेतमाल्यैस्तुशोभनैः ॥ वस्त्रादिभिरलंकृत्य
ब्राह्मणायनिवेदयेत् इति ॥ अद्येत्यादि० ससमुद्रसमग्रसम्यक्पृथ्वीदानसमफलावाप्तिकामो
गोत्रायशर्मणेसालंकृतायइदंपायसपूरितकांस्यपात्रं अष्टदलपद्मस्थितंसमुवर्णवस्त्रादिभिरलं

कृतं ब्रह्म विष्णु शिवात्मकं विष्णु देव त्वं तु भ्यमहं संप्रददेनममेति । मंत्रस्तु ॥ सुवर्णं पायसा मंत्रं यस्मा
 देत त्रयीमयम् ॥ आवयोस्तारं कंयस्मात्तदृहाणद्विजोत्तमेति ॥ कांस्यपात्रदानफलमुक्तं रुकादि ॥ स
 मुद्रमेखलां पृथ्वीं सम्यक् दत्तु श्रयत्फलं ॥ तत्फलं लभते मर्त्यः कृत्वा दानममत्रकम् इति ॥ अमत्रं पा
 त्रं ॥ इत्यथोदयेति लाचलदानं कांस्यपात्रदानं च ॥ अथ कार्पासाचलदानं ॥ कार्पासपर्वतस्त
 द्विद्विशद्भारैरिहोदितः ॥ दशभिर्मध्यमः प्रोक्तः कनिष्ठः पंचभिः स्मृतः ॥ अल्पधनो भारैरे
 केन वा कुर्यात् ॥ विधिस्तु धान्यपर्वतवत् ॥ दानं तु प्रभातायां शर्वर्या अरुणोदये सुयौ दयात्प्राक्
 नाडिकाचतुष्टयमध्ये इत्यर्थः ॥ अद्येत्यादि ० सकलपापक्षयोत्तराकलपरुद्रलोकनिवासानंतरं
 भूलोकराज्यकाम इति संकल्पे दानवाक्ये च वेदत् ॥ मंत्रस्तु ॥ त्वमेवावरणं यस्माच्छोकानामिह
 सर्वदा ॥ कार्पासाचलतस्मात्त्वमधौ ध्वंसनो भवेति ॥ इति कार्पासाचलदानं ॥ अथ धृताचलदानं ॥
 पादौ । विंशत्यावृतं कुंभानामुत्तमः स्याद्दधृताचलः ॥ मध्यमस्तु तदर्धे तदर्धेनाधमः स्मृत इति ॥
 अल्पपचित्तरुद्राभ्यां वापि कुर्वीति ॥ विष्कंभादिपर्वताश्चतुर्थीशेन कार्याः ॥ कुंभः पलसह
 स्रात्मक इत्युक्तं दानविवेके ॥ घृतकुंभः पात्र एव । शालितंडुलपूर्णपात्राणि कुंभानामुपरि निवे
 शयेत् । अहतशुक्लवस्त्रैरावेष्टयेत् । इक्षुदंडफलान्वितः । अन्यत्सर्वधान्यपर्वतवद्बोध्यं । उद

यात्प्राक्घटिकाचतुष्टयमध्येदधात् ॥ अद्येत्या० सकलपापक्षयपूर्वकहंससारसशुक्तकिंकिणी
 जालमाल्यर्कवर्णविमानकरणकशंकरलोकगमनपूर्वकसिद्धचारणविद्याधराचित्तत्वविशिष्टापि
 तुसहिताभूतसंघुवचिरणकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचवक्तव्यम् ॥ मंत्रौतु ॥ संयोगाद्बृहत्सुत्प
 न्नंयस्माद्बृहत्तेजसः ॥ तस्माद्बृहत्ताच्चविश्वात्मप्रीयतांमशंकरः ॥ यच्चतेजोमयं ब्रह्मघृतेनित्यं
 प्रतिष्ठितं ॥ बृहत्पर्वतरूपेणतस्मान्नः पाहिभूधरेति ॥ इतिघृताचलदानं ॥ अथरत्नाचलदा
 नं ॥ पात्रे ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामिरत्नाचलमनुत्तमं ॥ मुक्ताफलसहस्रेणपर्वतः स्यादिहोत्ता
 मः ॥ मध्यमः पंचशतिकस्त्रिंशताचाधमः स्मृतः ॥ चतुर्थीशेनविष्कंभादयः ॥ वज्रगोमैदः
 पूर्वमंदरः इन्द्रनीलैः पद्मरागयुतैर्दक्षिणेगंधमादनः ॥ वैदूर्यविद्रुमैः पञ्चाद्रिपुलाचलः । सप्तौ
 वर्णैःपद्मरागैः सुपाश्वरत्नैरेति ॥ दानवाक्यंतु अद्येत्यादि० अनेकजन्मकृतब्रह्महत्यादि
 पापक्षयोत्तरामरेश्वरपूजितत्वपूर्वकसाग्रकल्पशतावधिविष्णुलोकनिवासानन्तरमायुरारोग्य
 रूपगुणोपेतसप्तद्वीपाधिपत्यकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचवक्तव्यं ॥ मंत्रौतु ॥ यथादेवगणाः स
 र्वरत्नैष्वेवव्यवस्थिताः ॥ त्वंचरत्नमयोनित्यमतः पाहिसदाचल ॥ यस्माद्भूतनप्रसादेनवृष्टिं
 प्रकुरुतेह्रीरः ॥ रत्नाचलप्रसादेनतस्मान्नः पाहिपर्वत इति ॥ अन्यत्सर्वधान्यपर्वतवत् ॥ इ

तिरत्नाचलदानं ॥ अथरौप्याचलदानं ॥ पाद्मे ॥ दशभिः पलसाहसैरुत्तमोरजताचलः ॥
 पंचभिर्मध्यमः प्रोक्तस्तदधेनाधमः स्मृतः ॥ अत्यशक्तौविंशतिपलादूर्ध्वकुर्यात् ॥ विष्कं
 भादयस्तुतुरीयांशेनेति ॥ अन्यत्सर्वधान्यपर्वतवत् ॥ दानवाक्यंतु अबेत्यादि ० सकल
 पापक्षयपूर्वकदशासाहस्रगोदानसमफलावाप्तिपूर्वकगंधर्वाप्सरोगणपूज्यमानत्वविशिष्टवैभवेन
 यावदाभूतसंप्रुधसोमलोकनिवासकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचवक्तव्यं ॥ मंत्रस्तु ॥ पितॄणां व
 छभंयस्माद्धर्मद्वोः शंकरस्यतु ॥ रजतंपातुतस्मात्रःशोकसंसारसागरात् इति ॥ इतिरौप्या
 चलदानं ॥ अथशर्कराचलदानं ॥ पाद्मे ॥ अष्टभिः शर्कराभौरुत्तमःस्यान्महाचलः चतु
 र्भिर्मध्यमः प्रोक्तस्तदधेनाधमः स्मृतः ॥ भोरिणह्यल्पवित्तोपिभाराद्धनापिवापुनः ॥ चतुर्थींशे
 नविष्कंभादयः । मंदारपरिजातकल्पवृक्षादयोहमाएवपूर्ववत् । पूर्वपश्चिमेहरिचंदनसंतानौ ।
 प्रत्यङ्मुखः कामदेवोमंदरे । धनदुःखदङ्मुखो गंधमादने । प्राङ्मुखो वेदमूर्तिर्विपुलाचले । हे
 मीसुपार्श्वेदक्षिणामुखीसुरभिः । अन्यत्सर्वधान्यपर्वतवत् ॥ अबेत्यादि ० सकलपापक्षयानं
 तरकल्पशतावधिविष्णुलोकनिवासानंतरंसतद्गीपाधिपत्योत्तरं जन्मायुतं यावदविच्छिन्नायुरा
 रोग्यकामइतिसंकल्पेदानवाक्येचवक्तव्यं ॥ मंत्रस्तु ॥ आरोग्यामृतसारोऽयं परमः शर्कराचलः ॥

तन्ममानंदकारीत्वंभवशैलद्रसर्वद्रा॥ अमृतपिवतायेतुनिपेतुभुविसीकराः ॥ देवानां तत्समुत्थोऽ
यंपादिनः शर्कराचला॥ मनोभवधनुर्मध्यादुद्धृताशर्करायतः ॥ तन्मयोऽसिमहाशैलपाहिंसार
सागरात् इति॥ सर्वत्राह्वणभोजनं शक्त्या कार्यमेवा॥ तदापूर्वेष्टुः कृतोपवासः परेष्टुर्दोनानंतर
मक्षारलवणं भुंजीत ॥ एवं प्रसन्नचित्तो दानं दद्यादिति ॥ इति शर्कराचलदानं ॥ इति दशाचल
दानानि ॥ अथ शिखरदानानि ॥ विष्णुधर्म ॥ गुडेक्षुवस्त्रलवणधान्यकाजि शर्कराः ॥ खर्जे
रतंडुलद्राक्षक्षौद्रं मलयजेन च ॥ फलेर्मनोहरैश्च शिखराणि प्रदापयेत् ॥ माघे मार्गशीर्षे वैशा
खे रोहिणीयुतायां तृतीयायां प्रोष्ठपदशुक्लतृतीयायां च दद्यात् ॥ शिखरप्रमाणं तु आत्मसमप्रमा
णं प्रादेशाभ्याधिकं शरीरार्धप्रमाणं स प्रादेशं शरीरप्रमाणं वा ॥ अथास्य दानप्रयोगः ॥ उक्तकाले
यजमानः कृतनित्यक्रियः पूर्वह्नि अद्येत्यादि ० दुःखदौर्भाग्याभावपूर्वककल्पकोटिशतत्रयाव
च्छिन्नगौरीभवननिवासानंतरं पृथ्वीपतित्वकामः इवोगुडशिखरदानमहं करिष्ये, इतिसंकल्प्य
गणेशपूजनादिनां दीश्राद्धांतं कृत्वा आचार्यवरणादियथाविभवं वस्त्रालंकारादिभिर्मधुपर्कपूजांतं
कृत्वा गोमयेनोपलिप्तायां भुवि क्षुपत्राण्यास्तीर्य मूले द्विहस्तविस्तारं लपरिहस्तमात्रविस्तारं इ
क्षुदलमयंकुसूलं कृत्वा तदभ्यंतरे रक्तवस्त्रेण विष्टय गुडादिदेयद्रव्येणापूर्य उपरि इक्षुपत्रकटमा

स्तीर्य तत्रक्षौमादिवस्त्रोपरिशरदिंदुवर्णाभांचंद्रमौलिपद्मासनाक्षसूत्रकमंडलुवरदाऽभयकराहं
 मंगिरांशिशिखरांसूत्रेणवेष्ट्यकुंभमादिनापूजयेत् ॥ अथांगपूजा ॥ ॐ भवान्येन० पादौ
 पूज० ॐ कामिन्येन० जानुनीपू० ॐ कामदेव्येन० ऊरूपू० ॐ जगच्छ्रियेन० नाभिपू० ॐ
 आनंदार्येन० हृदयपू० ॐ नंदार्ये० स्तनीपू० ॐ शस्त्रास्त्रधारिण्येन० बाह्वपू० ॐ
 शितिकंठार्ये० कंठपू० ॐ सुमुखार्ये० मुखपू० ॐ त्रिलोचनार्ये० नेत्राणिपू० ॐ
 चंद्रशेखरार्येन० भालपू० ॐ ललितायै० शिरः पू० ॐ सर्वात्मिकार्ये० सर्वांगपू०
 इत्यंगपूजा ॥ ततो जलिना पुष्पाण्यादाय प्रदक्षिणीकृत्य पठेत् ॥ यस्मान्निवासः पार्वत्याः
 शिखरत्वं सुरैर्वृतं ॥ तस्मान्मां पाहि भगवद्गौरातिष्ठतिसर्वदा ॥ इति पुष्पांजलि सम
 प्यर्च्य नमस्कृत्य गीतवाद्यनिर्वापैर्जागरं कुर्यात् ॥ ततः प्रभाते स्नानादिकृतं नित्यक्रियः शिखरपञ्च
 मभागे प्राङ्मुख उपविश्य ॥ अद्येत्यादि० संकल्पोक्तफलं संकीर्त्य इदं गुडशिखरंगौराप्रतिमास
 हितं सोपस्करं गोत्राय शर्मणे तुभ्यमहंसं प्रदेद नममेति दद्यात् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दद्यात् ॥ भूय
 सी च दत्त्वा ब्राह्मणान्संभोज्य तद्दिने क्षीरघृतं वा वाग्यतो मुक्तकेशस्तूष्णीं प्राश्रियात् ॥ इक्षुवस्त्रादि
 शिखरपदस्थाने संकल्पादौ तत्तत्पदं तत्र तत्र वक्तव्यमिति विज्ञेयः ॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववदिति ॥ इति गुड

शिखरदानं इति नाना शिखरदानानि ॥ अथ समस्त पापक्षयकरं त्रिशूलदानं कर्मविपाकसारे ॥
 श्रुताध्ययनसंपन्नं पवित्रारमं किंचनं ॥ ब्राह्मणं दातुमाहूय दानार्थेन ददाति यः ॥ मनुष्याणां हिंसक
 भ्रजठरेऽशूलवान् भवेत् ॥ वायुपुराणे ॥ कृष्णपक्षे चतुर्दश्यामष्टम्यां वासितेरे ॥ कुर्याद्वादश
 निष्क्रेण त्रिशूलं लक्षणां न्वितम् ॥ सुवर्णमानं तु ॥ निष्कचतुष्कः सौवर्णिकः षट्पंचाशदधि
 कश्चतुर्द्वयपलमूल्यो वा ॥ नाभौ निधाय संपूर्णं तिलानां ताम्रनिर्मितं ॥ पात्रमाढकमानं स्यात्तत्र शूलं
 न्यसेत्पुनः ॥ ततः शैवपंचाक्षेरुद्रप्रकाशकं वेदिकमंत्रेण त्रिशूलाय नम इति नाममंत्रेण वा त्रिशूलं
 संपूज्य हेमं विरूपाक्षं कमलोपरि संपूज्य अघोरेभ्योऽथ ० इति मंत्रेण पूजति प्रणिपत्य ततो विप्रं वृत्वा
 यथा विभवं वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य अघोत्यादि ० मम बुद्धयबुद्धिपूर्वकं कायवाङ्मनःकृतक
 मर्त्याजन्मार्जितान्यजन्मोपाजितमनुष्यहिंसनदानार्थाद्भूतब्राह्मणनिराकरणजन्योदरशूलजनि
 तपीडापनोदकामः इदं स्वर्णमय त्रिशूलं विरूपाक्षप्रतिमायुतं सोपस्करं गौत्राय शुभेण सुपूजिता
 यतुभ्यमहं संप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ भगवन् भगनेत्रघ्नदक्षघ्नप्रमर्दन ॥ तवायुधप्रदानेन
 पापं नश्यतु शंकर ॥ युगाति येन लोकानां त्वमंतकविनाशनः ॥ विदग्धं यत्स्वपणेन पापौघं च
 व्यपोथय ॥ येन दग्धं क्षणाद्धेन त्रिपुरं सुरदुर्जयं ॥ तेन पाशुपतेनाशुमशूलं विनाशय ॥ यदा

बुद्धिकृतं पापं मनोवाक्कायचाक्षुर्यं ॥ तत्सर्वक्षयमेवाशुशूलदानप्रभावतः इति ॥ ततः सुवर्णप
 रिमितां दक्षिणां दत्त्वा द्विजभोजनसंकल्पं विधाय भूयसीदत्त्वा कर्मश्रवणं कुर्यात् ॥ इति त्रिशू
 लदानं ॥ अथ दारिद्र्यहं कुचेरमूर्तिदानं ॥ वार्यव्ये ॥ दारिद्र्यजायते मर्त्यो दानविघ्नं करोति यः ॥
 ऐश्वर्यजायते येन कर्मणा तच्छृणुष्व मे ॥ पलायैव तद्धनं चतुर्थं शिनवा पुनः ॥ अत्र सार्धमाप
 द्भ्यादारभ्य पंचाशन्मापावधि वा वित्तशाठ्यराहित्येन पुष्पकविमानस्थानं कुचेरमूर्तिपाद्व
 योः पद्मशंखाकारयुतां कृत्वा शुभे हि अद्येत्यादि० ममेह जन्मनि पूर्वजन्मनि वा दानविघ्नजनित
 दारिद्र्यविनाशपूर्वकं यथेप्सितधनं प्राप्त्यर्थं कुचेरमूर्तिदानं करिष्ये इति संकल्प्य गोमयौ पलिसे द्वि
 चतुरेकद्रोणतंदुलराशौ कुचेरप्रतिमाराजाधिराजैति संपूज्य तत आग्नेय्यां स्वगृह्यविधिनाग्निप्रति
 म्नाप्य समिदाज्यचरुभिः प्रत्येकमष्टोत्तरशतं राजाधिराजायेति मन्त्रेण हुत्वा तत्संख्यया घृताक्त
 तिलैर्व्याहृतिभिश्च हुत्वा कुचेरमूर्तिं दद्यात् ॥ अद्येत्यादि० ममेह जन्मनि जन्मान्तरे वा कृतदा
 नविघ्नजनिततीव्रदारिद्र्यविनाशपूर्वकं यथेप्सितधनं प्राप्त्यर्थं च इमां कुचेरमूर्तिं पुष्पकविमानस्थ
 पाद्वयोः पद्मशंखाकारयुतां सोपस्करांगोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रददं देनमममिति ॥
 मंत्रस्तु ॥ उत्तराशापते देव कुचेरनरवाहन ॥ पद्मशंखनिधीनां त्वंपतिः श्रीकंठवच्छभः ॥ दानवि

ब्रान्मयाप्राप्तं दारिद्र्यं मम दुःखदं ॥ तत्सर्वं तव दानेन पापमाशुविनाशय इति ॥ देयद्रव्यतृतीयांशं
 चतुर्थींशं वा सुवर्णं दक्षिणां दद्यादिति विज्ञेयः ॥ ततो ब्राह्मणभोजनं संकल्प्य भूयसीं दक्षिणां दद्यात् ॥
 इति दारिद्र्यहरं कुबेरमूर्तिदानम् ॥ अथ उमामहेश्वरमूर्तिदानं ॥ भविष्ये ॥ अद्येत्यादि ० स
 शैलवनकाननसन्निभसागरपृथ्वीदानसमफलवाप्तये इमामुमामहेश्वरमूर्तिं सालंकृतं सोपस्करांसो
 पकरणं गोत्राय शर्मणे तुभ्यमहं संप्रदेदं नममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ शिवशक्त्यात्मकं यस्माज्जगदेतच्च
 राचरं ॥ तव दानेन मे वक्ष्यापृथिवी स्यात्सुनिश्चला ॥ सुवर्णं दक्षिणां दद्यात् ॥ इति उमामहेश्वर
 मूर्तिदानम् ॥ अथ लक्ष्मीनारायणमूर्तिदानं ॥ स्कन्दि ॥ संकल्पपादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु ॥
 लक्ष्मीनिवासदेवैश्चांशं स्वचक्रगदाधर ॥ तव दानात्स्थिरालक्ष्मीर्भद्रैर्हस्यात्सदाश्रुवं ॥ सुवर्णं द
 क्षिणां दद्यात् ॥ इति लक्ष्मीनारायणमूर्तिदानम् ॥ अथ हरिहरमूर्तिदानं ॥ संकल्पपादिपूर्ववत् ॥
 मंत्रस्तु ॥ शिवो नाम शिवः साक्षात्तथानारायणोपि च ॥ अस्य दानाद्भरिहरौ प्रसन्नौ स्तां सदा मम ॥
 इति हरिहरमूर्तिदानम् ॥ अथ सूर्यमूर्तिदानं ॥ सूर्यारुणसंवादे ॥ संकल्पपादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु ॥ अहा
 णामधिपः सूर्यः पद्महस्तः प्रभाकरः ॥ अस्य दानेन सविता आयुः श्रीर्ज्ञांति दोस्तु मे ॥ सुवर्णं दिदक्षि
 णां दद्यात् ॥ इति सूर्यमूर्तिदानम् ॥ अथ गणपतिमूर्तिदानं ॥ स्कन्दि ॥ यमानमंति ईशाद्याविश्व

नाथमुमासुतं ॥ विघ्नेशरक्षप्रचुरंतुभ्यंदास्याभ्यभीष्टदम् ॥ इतिसंप्राथम्यं संकल्पादिकृत्वा दद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ गणनाथो विघ्नहरो गौरीसूनु रभीष्टदः ॥ अस्य दानेन मे शांतिः प्रसन्नोऽस्तु विनायकः इति ॥ इति गणेशमूर्तिदानम् ॥ अथ जगदं विकामूर्तिदानं ॥ देवीपुराणे ॥ संकल्पादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु । आदिमायामहाशक्तिर्विश्वमाता जगन्मयी ॥ दानेनास्याः प्रसन्नास्तु सर्वदाममशांभवी इति ॥ इति जगदं विकामूर्तिदानम् ॥ अथ सरस्वतीमूर्तिदानं ॥ वायवीये ॥ संकल्पादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु ॥ वीणापुस्तकसंयुक्ता वाङ्मूर्तिः समलंकृता ॥ गृहाण त्वं द्विजश्रेष्ठ वाक्सिद्धिस्तु कुले मम इति ॥ इति सरस्वतीमूर्तिदानम् ॥ अथ शालग्रामदानं ॥ हेमाद्रौ पादौ ॥ शालिग्रामशिलाचक्रं यो दद्याद्दानमुत्तमं ॥ भूचक्रं तेन दत्तं स्यात्स शैलवनकाननम् इति ॥ अद्येत्यादि ॥ स शैलवनकाननभूचक्रदानसमफलकाम इमं शालग्रामं घंटां शंखादिसोपकरणं तु लसीपत्राद्यार्चितं सवस्त्रफलं ताम्रादिपात्रे स्थितं यथाशक्तिसोपस्करं सालंकृतं गोत्राय शर्मणे सालंकृतं ताय तु भ्यमहं संप्रददेन ममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ महाकोशनिवासे न च काष्ठैरुपशोभितः ॥ शालग्रामप्रदानेन मम सुतुमनोरथाः इति ॥ सुवर्णदक्षिणा सर्वत्र न राजतम् ॥ एवं संकल्पादिसर्वदेवमूर्तिशिलादानेऽपि योजनीयं ॥ मणिः शालग्राम इति हेमाद्रिणा व्याख्यातम् घोरप्रतिग्रहेषु च गणितमिति ॥ इति

शालग्रामदानम् ॥ अथशिवनाभिदानं ॥ लेंगे ॥ संकल्पादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु ॥ शालग्रामांशि
 लापुण्याभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ॥ शिवनाभेः प्रदानेनपूर्णाः संतुमनोरथा इति ॥ तथा । महा
 कोशनिवासत्वंशालग्राममहेश्वर ॥ प्रीयतांतवदानेनब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ इतिशिवनाभिदा
 नम् ॥ अथलिंगदानं ॥ लेंगे । संकल्पादिपूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु । सालंकारमहालिंगनिवासत्वं
 वृषध्वज ॥ प्रीयतांतवदानेनशिवोगौर्यायुतस्तुभे ॥ इति ॥ तथा । कैलासवासोगौरीशोभग
 वान्भगनेत्रभिन् ॥ चराचरात्मकोलिंगरूपीदिशतुवांछितम् इति ॥ रुद्राक्षमालासहितं
 लिंगंदद्यात् ॥ कोटियुगंपुण्यंभवति ॥ अथमारकतलिंगदानं ॥ मंत्रस्तु । इदंमारकतलिंगंरो
 प्यपीठसमन्वितं ॥ धान्यैर्द्वादशभिर्युक्तमेकादशफलान्वितं ॥ संप्रदद्याद्रिधानेनपृथ्वीदानफ
 लंलभेत् इति ॥ रुद्राक्षमालायुक्तं । संकल्पाद्युक्तमेव । काश्मीरलिंगदानेतुमारकतयदस्थाने
 काश्मीरपदंवेदेत् ॥ मंत्रस्तु ॥ मृत्युं जयेत्शगौरीशसुखंभ्यांवृषवाहन ॥ संप्रदानेनमेशंभोमम
 संतुमनोरथाः ॥ इति ॥ इतिलिंगदानम् ॥ अथघंटादानम् ॥ पात्रे । अद्येत्यादि० ममाकल्पघंटा
 नादश्रवणलोकनिवासावाप्तिसिद्धयेइमांघंटाविष्णुदेवत्यांगोत्रायशर्मणेस्वलंकृतायतुभ्यमहंसं
 प्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ घंटादेवाप्रयानित्येदेत्यत्रासकरीसदा ॥ संप्रदानेनचैतस्याविजयोऽ
 स्तुसदामममइति ॥ सुवर्णदक्षिणांदद्यात् ॥ इतिघंटादानम् ॥ अथशंखदानं ॥ पात्रे ॥ अद्येत्या०

इमंशंखंविष्णुदेवतंगोत्रायशर्मणेशुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ शंखः शुभ
 करोनित्यंसर्वमंगलदायकः ॥ तस्मादस्यप्रदानेनशांतिरस्तुसदामम इति । सुवर्णदक्षिणां० ॥
 इतिशंखदानम् ॥ अथकालचक्रदानं ॥ मृत्युंजयकल्पे ॥ महामृत्युनिवारणार्थकालचक्रदानमु
 क्तं ॥ संकल्पस्तु अद्येत्यादि० शक्तितोरौप्यकृतंचंद्राकारमनेकमुक्तामालात्मकरश्मियुक्तंकाल
 चक्रं महामृत्युनिवारणकामोविप्रायगंधालंकारादिभिः सम्पूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥
 मंत्रस्तु ॥ इदमेराजतंचक्रमिदुरश्मिसमाकुलम् ॥ अपमृत्युविनाशायदत्तमायुर्विवृद्धये इति ।
 ततः सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा अग्निप्रतिष्ठाप्य ॐ कालचक्राय नमः स्वाहेत्यनेनमंत्रेणाष्टोत्तरशत
 वारंवृताक्तितिलैर्दुत्वापायसादिनाद्वादशब्राह्मणभोजयित्वास्वयमक्षारलवणंसकृद्धुंजीतेति ॥
 इति कालचक्रदानम् ॥ अथापरमपमृत्युहरंयममूर्तिदानं ॥ मृत्युंजयकल्पे ॥ लोहपात्रेस्थि
 तंकांस्यंतत्रपद्मंतुराजतं ॥ तस्मिन्कालेश्वरः स्वर्णैः पुरुपाकारतांगतः ॥ तद्रूपंतु ॥
 ईपत्पीतोदंडहस्तोरक्तदृक्पाशहस्तकः ॥ कुद्धोवस्त्रालंकृतः स्याद्रोगिणामभयप्रदः ॥ अ
 लंकृतः स्वर्णालंकारैः त्रिलोहाकारैर्दूतैर्वृतः । त्रिलोहंकांस्यताम्रपित्तलाख्यं । पुरुपाका
 रैर्दूतैर्दंडहस्तैः कृत्वायममहिपपृष्ठे अष्टम्यांचतुर्दश्यांवादद्यात् ॥ दक्षिणातुधृतपूर्णोचटः सुव
 र्णैवा ॥ एवंकृत्वादानेननाशान्मुच्यते ॥ नाशोऽपमृत्युः ॥ इत्यपमृत्युहरंयममूर्तिदानम् ॥ अथका

लघुरुपदानां॥भविष्ये । ज्ञेयोनिष्कशतंपार्थदानेऽयंविधिरुत्तमः ॥ मध्यमस्तुतदर्धेनतदर्धेनाप
मःस्मृतइति ॥ अत्यशक्तोपंचसैवर्णिकोवा । ततोऽल्पेनतुप्रतिग्रहीतादुःखशोकावहःस्यात् ।
चतुर्थ्याचतुर्दश्यांभद्रायांकरेणवाकुर्यात्॥कालपुरुषस्वरूपमाह ॥ रौप्यदशनंसुवर्णेनत्रखड्गो
द्यतकरंमांसपिंडयुतवामकरंजपाकुसुमकुण्डलंरक्तवस्त्रंस्त्रिगुणंशंखमालधरंछुरिकायुतकटिदे
शंअतिदीर्घकृष्णाग्निनयुतंनिर्मायअद्येत्यादि० अपमृत्युव्याधिसर्वेवाधानिवारणाव्याहते
श्वर्यप्राप्तिधर्मश्रीपुत्रपौत्रादिकर्तृकराज्यपरमपदावासिकामः कालपुरुषदानमहं करिष्येइति ॥
कालपुरुषंप्रपूज्य विभूष्य द्विजवृत्वायथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य पूष्पांजलिगृहीत्वा
पठेत् ॥ सर्वकलयसेयस्मात्कालस्त्वंतेनचोच्यसे ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांत्वमसाध्योऽसिसु
व्रत ॥ पूजितस्त्वंयथाभक्त्याप्रार्थितश्चयथासुखं ॥ यद्बुध्यतेतवविभोतत्क्रूरुज्वनमोऽस्तुते ॥
इतिसंप्राप्त्यर्थं ॥ अद्येत्यादि० अपमृत्युव्याधिसं० इत्यादिराज्यपरमपदावासिकामांतंसंकल्पो
क्तवत्फलंसंकीर्त्य इमंकालपुरुषंसालंकृतंउक्तोपस्करंविष्णुदेवतंगोत्रायशर्मणसुपूजितायतु
भ्यमहंसंप्रददेनममेतिदत्त्वा पंचसुवर्णादूर्ध्वमानिष्कशतंदक्षिणांदत्त्वातंविस्मृत्यतन्मुखंभिक्षेत्र
स्पृशेच्च ॥ ततः शान्तापृथिवीशिवमंतरिक्षमितिजपित्वा हस्तौपादौप्रक्षाल्यआचम्यभूयसां
दक्षिणांदत्त्वा विप्रान्संभोज्यसुहृद्वृतोभुंजतेति ॥ अनेनविधिनायस्तुदानमेतत्प्रयच्छति ॥

नापमृत्युभयंतस्यनचव्याधिकृतंभयं ॥ भवत्यव्याहृतैश्वर्यः सर्ववाधाविवर्जितः ॥ इतिहेमा
द्रोकालपुरुषदानम् ॥ अथसर्वसंपत्करदानं ॥ ब्रह्मांडपुराणे ॥ सूर्योपरागादिपुण्यकालेदे
वालयादिपुण्यदेशेगृहेवाकार्यम् ॥ प्रातस्तिलकुशमिश्रादेकेनस्नात्वाकृतनित्यक्रियः आचम्य
प्राणानायम्याद्येत्यादि० सर्वसंपदायुरारोग्यसमस्तपापनाशपुत्रपौत्रादिकुलवृद्धिस्वर्गनिवा
समोक्षेष्टसिद्धकामो मित्रादिप्रतिमादानमहंकरिष्ये ॥ गुरुवृत्वायथाविभवंब्रह्मालंकारादि
भिः पूजयेत् ॥ ततोर्विशद्धस्तांचतुरस्त्रांभुवंगोमयेनोपलिप्य

वर्द्धि	घृत्रहणं	दिवा-
९	८	करं ७
उमाप- तिं ६	विष्णु चतुर्भुजं ५	ब्रह्माणं ४
सोमं ३	वरुणं २	मित्रं १

तत्रप्रागायताश्चतस्रउदगायताश्चतस्रोलेखालिखित्वातेपुनवकोष्ठेषु
द्रोणमिततंदुलान्निक्षिप्यतेपुनवकुंभान्संस्थाप्यवस्त्रैरवेष्टयतेपुसुव
र्णत्रयादूर्ध्वपलावधिसुवर्णनिर्मितानवप्रतिमाः संस्थाप्यपूजयेत् ।
तत्रपश्चिमपंक्तौउदक्संस्थंमित्रंवरुणंसोमं मध्यपंक्तौब्रह्माणंचतुर्भु
जंविष्णुंउमापतिंचात्यपंक्तौदिवाकरंवृत्रहणंवाह्निं च । ततोष्टौवि
प्रान्संपूज्यैकैकस्मै अद्येत्यादि० संपदादिकामांतंसंकल्पेत्तफल
मुल्लिख्यइमामित्रप्रतिमां सुपूजितांगोत्रायशर्मणेसुपूजितायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेतिदत्त्वा त

तोवरुणप्रतिमांगुरवेदत्त्वादेयद्रव्यसमं सुवर्णदक्षिणां वस्त्रयुगंच दद्यात् । ततः सोमब्रह्मविष्णुशि
 वदिवाकरधृत्रहवद्विप्रतिमाश्च ब्राह्मणेभ्यो दत्त्वा सुवर्णदक्षिणां च तेभ्यो दत्त्वा ब्राह्मणांश्च भोजयि
 त्वा भूयसींच दत्त्वा सुहृदुतोभुंजीतेति ॥ इति सर्वसंपत्करदानम् ॥ अथ कृष्णाजिनदानं ॥
 मौरपुराणे । कृष्णाजिनचमहिषो मेपीच दशधेनवः । ब्रह्मलोकप्रदायी स्यात्तुला पुरुष
 एव च इति ॥ मात्स्ये । वैशाखी पौर्णमासी च ग्रहणे शिशिरसूर्ययोः ॥ पौर्णमासी तु यामाधे
 आपाढी कार्तिकी तथा ॥ उत्तरायणं द्वादशी वा तस्यां दत्तं महाफलम् इति ॥ अथास्य
 दानप्रयोगः ॥ पूर्वोक्तकाले गोमयेनोपलिप्तदेशे आविकं कंचलं तदुपरि सशृंगं सखुरं प्राग्यो
 र्वंकृष्णाजिनमास्तीर्य सुवर्णखुरं रौप्यदंतं मौक्तिकपुच्छं मुवर्णनाभं कृत्वा तदुपर्यस्मिन् प्रमाणां
 स्ति लान्संस्थाप्य वाससाच्छाद्य संगंधरत्नानि च त्वारिपात्राणि कांस्यघृतदुग्धदधि मधुयुतानि
 च तप्तो मृदश्च प्रागादिदिक्षु दानदेशाद्बहिः श्वंपकशाखामत्रणकुंभं च संस्थाप्य देवशकालौ संकीर्त्य
 मम सप्तजन्मोपात्तपापनाशाय आत्मपितृपुत्रापमृत्युपरिहारभार्याधनदेशाद्यैर्वियोगफलावा
 तये सकलेष्टफलावाप्तिब्रह्मलोकवाप्तिकामश्च कृष्णाजिनदानमहं करिष्ये इति संकल्प्य ।
 जीर्णपीतवाससास्वांगानि संमृज्य । यानि कानि च पापानि मया लोभात्कृतानि च ॥ लोहपात्रप्र

दानेन प्रणश्यंतु ममाशु वै ॥ इति मंत्रेण सतिललोहपात्रं कृष्णजिनस्य वामपादे निवेदयेत् । या
निकानि च पापानि कर्णोत्थानि कृतानि च ॥ कांस्यपात्रप्रदानेन तानि नश्यंतु मे सदा ॥ इति मंत्रे
ण मधुमयं कांस्यपात्रं कृष्णजिनस्य दक्षिणपादे निवेदयेत् ॥ परापवादपेशून्यादभक्षस्य च भक्षणा
त् ॥ यदुत्थितं तु मे पापं तां प्रपात्रात् प्रणश्यतु ॥ इति मंत्रेण सतिलं तां प्रपात्रं वामहस्ते निवेदयेत् ॥
कन्या नृतंगं वा चैव परदारप्रमर्शनं ॥ रौप्यपात्रप्रदानेन क्षिप्रं नाशं प्रयातु मे ॥ इति मंत्रेण मधुमयं
रौप्यपात्रं दक्षिणहस्ते निवेदयेत् ॥ मया जन्म सहस्रेषु कृतं पापं प्रबुद्धिना ॥ सुवर्णपात्रदानात् तन्नाश
याशु जनार्दन ॥ इति मंत्रेण सक्षतं ह्यैव पात्रं मध्ये तथा हि ममुक्ता विद्रुमदाडिममातुलिंगानि निधाय
प्रशस्तपात्रे कर्णयोः संस्थाप्य द्विजं वृत्वा यथा विभवं वस्त्रालंकारादिभिः संपूज्य पुनर्दश
कालौ संकीर्त्याऽमुकगोत्रो मुकशर्माऽहं मम सतजन्मोपात्तादि ब्रह्मलोकं वाप्तये इत्यन्तमुक्तावृ
षभध्वजग्रीतये इदं कृष्णजिनं यथाशक्तिसोपस्करं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तृताय तुभ्यमहं
संप्रददेन ममेति ॥ एतदक्षिणापरिमाणं तु गारुडे ॥ सुवर्णनिष्कशतं तदर्धं तदर्धं वा ॥ ततो न्यून
त्वेनाधिकफलं ॥ अस्पृश्यः सद्विजो राजंश्चितिरूपसमो हिसः ॥ दाने च श्राद्धकृत्ये च दूरतः परि
वर्जयेत् ॥ इति गारुडे उक्तं ॥ स्वगृहान् प्रेष्य तं विप्रं मंगलस्नानमाचरेत् इति ॥ तद्वस्त्रं कुंभसहितं

नीत्वाक्षेप्यं चतुष्पथे इति ॥ ततोभूयसीदक्षिणां दत्त्वा शिषोः गृह्णीयात् ॥ दानेनानेन सकलारिष्ट
पापनाशो भूमिदानफलं चेति हेमाद्रिः ॥ होमादिविशेषस्तु ग्रंथांतरादवगंतव्यः ॥ इति कृष्णा
जिनदानम् ॥ अथ शय्यादानं ॥ महाभारते । यजमानः पुण्यकाले अष्टदले तिलप्रस्थं नि
क्षिप्य तस्मिन् शय्यामास्तीर्य तस्याः समंतादीशानादिकोणचतुष्टये शिरोभोगे च पंचकुम्भान् क्र
मात् घृतकुंकुमगोधूमजलपूर्णकुंभमुच्छीरेष्वृतपूर्णकलशं सप्तधान्यानि च संस्थाप्य अद्येत्या
दि० मम समस्तपापक्षयपूर्वकाप्सरोगणसेवायुतविमानकरणकेन्द्रपुरगमनोत्तरपाष्टिसहस्रवर्षा
धिकरणकक्रीडनस्त्रीसंगसमावृत सर्वलोकमहिमत्त्वतदुत्तरपाष्टियोजनमंडलराज्यभोगानंतरशि
वसायुज्यावाप्तये शय्यादानमहं करिष्ये इति संकल्प्य द्विजं सप्तनीकं वृत्वा यथाविभवं वस्त्रा
लंकारादिभिः संपूज्य शय्यायां लक्ष्मीनारायणप्रतिमां स्वर्णमय्यां संस्थाप्य संपूज्य सप्तनीकवि
प्रेण सह शय्यां प्रदक्षिणीकृत्य नमः प्रमाण्यैवेत्येति चतुर्दिशु क्रमेण ग्रन्थं गम्यति शय्यादिसंकीर्त्य मम
सर्वपापक्षयेत्यादि शिवसायुज्यावाप्तये इत्यंतं मुक्त्वा इमां शय्यां ईशानादिकोणचतुष्टयस्थापन
क्रमेण घृतकुंकुमगोधूमजलघृतपूर्णकुंभसमेतां हिंसतूर्लीं प्रच्छन्नां शुभ्रगंडोपधानिकां प्रच्छादनप
टास्तृतां सप्तधान्ययुतां तांबूलायतनादर्शैलालवंगकर्पूरयुतां सुगंधपरिमलभोग्यवस्तुचंदना

गरुदीपिकोपानच्छत्रचामरासनयुताभोजनभाजनजलपात्रपंचवर्णवितानां केशप्रसाधन्यं जन
 शलाकापुष्पमालादियुतालक्ष्मीनारायणप्रतिमासहितायुक्तोपस्करामंगिरोद्भवतांगोत्रायशर्म
 नेसुपूजितायसालंकृतायसपत्नीकायतुभ्यमहंसंप्रददेनममइति शय्योपवेशितविप्रहस्तेसा
 क्षतकुशोदकंक्षिपेत् ॥ मंत्रस्तु ॥ यथानकृष्णशयनंशून्यंसागरजातया ॥ तथाशय्याम
 माप्यस्त्वशून्याजन्मनिजन्मनि इति । ततः सुवर्णमेवदक्षिणांदद्यात् । ततोभूयसीदत्त्वा
 ब्राह्मणांश्चभोजयेदिति ॥ इतिशय्यादानम् ॥ अथशयनदानं ॥ भविष्ये । अद्येत्यादि० इदं
 शयनं सुखरूपं श्रीविष्णुप्रीतिकामोगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति मंत्रस्तु ॥ शयनं
 सुखदंकार्तिकेशवस्यप्रियंसदा ॥ दानेनानेनसौभाग्यंसर्वदास्तुगृहेमम इति ॥ ततः सुवर्णद
 क्षिणांदद्यात् ॥ इतिशयनदानं ॥ अथकशिपुदानं ॥ भविष्ये । अद्येत्यादि० यावर्ज्जीवंशीतवा
 तोष्णनिवारणकामइदंकशिपुदानंगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ मृदुह्य
 वीजकार्पासपूरितंसुखदंनृणां ॥ तस्मादस्यप्रदानेनसुखंस्यत्सर्वदामम इति ॥ इतिकशिपुदा
 नम् ॥ अथवस्त्रदानानि ॥ नंदिपुराणे । वस्त्रं यथार्थिनेदद्याच्छुभंवापियहच्छया ॥ सभवेद्धन
 वाञ्छीमानवृहस्पतिपुरेवसेत् ॥ इति ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ वासोहिसर्वदेवत्यंसर्वप्रायोज्यसु

च्यते ॥ वस्त्रदानात्सुवेषः स्याद्रूपद्रविणसंयुतः ॥ युक्तोलावण्यसौभाग्यैर्विरोगीचतथाद्विजः
 ॥ दत्त्वाकापासिकं वस्त्रं स्वर्गलोकमहीयते ॥ दत्त्वोर्णजंचतत्रापि फलं दशगुणं भवेत् इति ॥ अ
 धेत्या० इदं श्वेतवस्त्रं मुक्षुं मं शिवप्रियं देहालंकरणं बृहस्पतिर्देवतंगोत्राय शर्मणे तु भ्यमहं संप्रददे
 नममेति ॥ मंत्रस्तु ॥ सितं सुक्ष्मं मुखस्पर्शमीशानादेः प्रियंसदा ॥ देहालंकरणं यस्मादतः
 शान्तिं प्रयच्छेमे इति ॥ इति श्वेतवस्त्रदानं ॥ अथ पीतस्य ॥ संकल्पादिसमस्तपापक्षयका
 म० ॥ मंत्रस्तु ॥ पीतवासः सुमंगल्यं देवानां प्रीतिवर्धनं ॥ दानेनानेन मे पापं हरत्वा शुजनार्दे
 नः ॥ इति पीतवस्त्रदानम् ॥ अथ रक्तवस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० आदित्यप्रीतिकामः
 ॥ मंत्रस्तु ॥ रक्तवस्त्रं सदारम्यमादित्यस्य प्रियंसदा ॥ श्रीकरं रूपं दानित्यमतः शान्तिं प्रय
 च्छेमे ॥ इति रक्तवस्त्रदानम् ॥ अथ नीलवस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० बलायुः श्रीवृद्धि
 कामः ॥ मंत्रस्तु ॥ मनोहरं नीलवस्त्रं बलरामप्रियंसदा ॥ आयुर्विवर्धनं श्रीदमतः शान्तिं प्रयच्छ
 मे ॥ इति नीलवस्त्रदानं ॥ अथ चित्रवस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० षण्मुखप्रीतिकामः ॥
 मंत्रस्तु ॥ षण्मुखस्य प्रियं रम्यं चित्रवस्त्रं मनोरमं ॥ तस्मादस्य प्रदानेन शान्तिरस्तु सदा मम
 इति ॥ इति चित्रवस्त्रदानम् ॥ अथ कृष्णवस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० सर्वारिष्टभयपी

डापमृत्युपरिहारायमृत्योः प्रीतिकामश्च इदं कृष्णवस्त्रं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रद-
 दे ॥ मंत्रस्तु ॥ कृष्णं वासः प्रियं मृत्योः सर्वा रिष्टविनाशनं ॥ भयपीडामृतिहरमतः शान्तिं प्र-
 यच्छमे ॥ इति कृष्णवस्त्रदानम् ॥ अथ पट्टकूलदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० कीर्तिकांतिस-
 र्वदेवप्रीतिकामश्च० ॥ मंत्रस्तु ॥ पट्टकूलं सदारम्यं पवित्रं कामदं दृणां ॥ विष्णवादीनां प्रीतिक-
 रमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ इति पट्टकूलदानम् ॥ अथ मृतकपेटदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि०
 पितृप्रीतिकामः० ॥ मंत्रस्तु ॥ कीटजं टसरं पुण्यं मृतकपेटसंज्ञकम् ॥ पितृणां प्रीतिदं यस्मादतः
 शान्तिप्रयच्छमे ॥ इति मृतकपेटदानम् ॥ अथ ऊर्णावस्त्रदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० सर्वदेवप्री-
 तिकामः० मंत्रस्तु ॥ ऊर्णावस्त्रं चारुचित्रं देवानां प्रीतिवर्धनं ॥ सुखस्पर्शकरं यस्मादतः शान्तिं
 प्रयच्छमे ॥ इत्पूर्णावस्त्रदानम् ॥ अथ कंकवलदानं ॥ स्कन्दि ॥ कंकलः पट्टगर्भश्चेन्महाशान्तिविना-
 शकः ॥ स एव विपरीतश्चेन्महावृष्टिर्विनाशकः ॥ संकल्पादि० श्रीविष्णुप्रीतिकामः० ॥ मंत्रस्तु
 शीतवर्षाहरः पुण्योद्दृष्टीवलविवर्धनः ॥ कंकलस्य प्रदानेन शान्तिरस्तु स दाममेति ॥ इति कंक-
 लदानम् ॥ अथ चित्रकंकलदानं ॥ भविष्ये ॥ संकल्पादि० श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतिकामः० ॥
 मंत्रस्तु ॥ ऊर्णापट्टश्चाविकादिः सर्वदेवप्रियः शुचिः ॥ चित्रकंकलदानेन मम संतु मनोरथाः ॥

इति चित्रकंचलदानं ॥ अथ ताप्रपात्रदानं ॥ वराहपुराणे । अथातः संप्रवक्ष्यामि पात्रदानमनुत्त
 मं ॥ कृत्वा ताप्रमयं पात्रं यथा विभव विस्तरं ॥ तत्पात्रे हेमोलक्ष्मीनारयण प्रतिमां उमामहेश्वरप्र
 तिमां च संपूज्य द्विजमपि पूजयित्वा परापवादपैशून्यमभक्ष्य भक्षणादिशरीरोत्थ सकल पापना
 शकाम इदं ताप्रपात्रं उमामहेश्वरलक्ष्मीनारायण प्रतिमा सहितं च गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय भुज्य
 मंहं संप्रदेद न मे मति ॥ मंत्रस्तु परापवादपैशून्याद् भक्ष्यस्य च भक्षणात् ॥ पापं गात्रोत्थ तं ता
 प्रपात्रदानात्प्रणश्यतु इति ॥ एवं संकल्पवाक्यं प्रतिमादिसर्वपात्रदानेषु बोध्यं ॥ इति ताप्रपात्र
 दानं ॥ अथ प्रसंगात्ताप्रदानमपि भविष्ये । संकल्पादि० अरोग्यबलवृद्धि सूयं प्रीतिकामः०
 मंत्रस्तु ॥ सुयंप्रीतिकरं ताप्रमारोग्यबलवर्धनं ॥ तस्मादस्य प्रदानेन शांतिरस्तु सदा मम इति ॥
 इति ताप्रदानं ॥ अथ कांस्यपात्रदानं ॥ वाराहे । संकल्पादि० कामकृत पापनाशकामः० मंत्र
 स्तु ॥ यानि पापान्यनेकानि कामकृतानि च ॥ कांस्यपात्रप्रदानेन तानि नश्यंतु मे सदा इति
 इति कांस्यपात्रदानं ॥ अथ प्रसंगात्कांस्यदानमपि भविष्ये । संकल्पादि० ब्रह्मविष्णुशिवप्रीति
 कामः० मंत्रस्तु ॥ कांस्ये ब्रह्मशिवैसाक्षात्कांस्यमेतद्विभावसुः ॥ कांस्यं विष्णुमयं यस्माद त
 इति कांस्यपात्रदानं ॥ अथ लोहपात्रदानं ॥ भविष्ये । संकल्पादि० लोभा

ज्ञानाज्ञानकृतपापक्षयकामः० ॥ मंत्रस्तु ॥ ज्ञानाज्ञानकृतपापमयालोभात्कृतंचिरात् ॥
 लोहपात्रप्रदानेनमभशीघ्रंव्यपोहतु ॥ इतिलोहपात्रदानं ॥ अथरौप्यपात्रदानं ॥ विष्णुधर्मै ।
 संकल्पादि० कन्यादूषणपरदाराभिर्मर्शनादिपापक्षयकामः० ॥ मंत्रस्तु ॥ कन्यादूषणतः
 पापपरदाराभिर्मर्शनात् ॥ रौप्यपात्रप्रदानेनतानिन्नश्यंतुमेसदा इति ॥ इतिरौप्यपात्रदानं ॥
 अयसुवर्णपात्रदानं ॥ वाराहे । संकल्पादि० जन्मांतरसहस्रोत्थदुष्कृतनाशकामः० ॥ मंत्र
 स्तु ॥ जन्मांतरसहस्रेषुयत्कृतदुष्कृतंमया ॥ तत्सर्वनाशमायातुस्वर्णपात्रप्रदानतः ॥ इ
 ति ॥ इतिसुवर्णपात्रदानं ॥ अथस्थालीदानं ॥ भविष्ये । कृत्वाताम्रमयींस्थालींपलानांपंच
 भिः शतैः ॥ अशक्तस्तुतदर्थेनतदर्थेनवापुनः ॥ अत्यशक्तौमृन्मयींपायसेनपूर्णवृत्तशर्करा
 शाकजलपात्रयुतांचसवस्त्रांमंडलेसंस्थाप्यगंधमाल्यादिनालंकृत्य ॥ आदित्येऽहनि संक्रांतौच
 तुर्दश्यष्टमीपुच ॥ एकादश्यांतृतीयायांविप्रायप्रतिपादयेत् ॥ अद्येत्यादि० यावज्जीवंसकुटुंब
 स्त्रयथेष्टमन्नमक्षय्यभोज्यादिलाभकामः इमांस्थालीं पायसपूर्णां घृतशर्कराशाकजलपात्रव
 स्त्राघृतांमंडलस्यांसालंकृतांगोत्रायशर्मेणेत्तुभ्यमहंसंप्रददेनममेति ॥ मंत्रस्तु । इमांपायसपूर्णां
 यः स्थालींघृतजलादिभिः ॥ दद्यात्संपत्तिपात्रंस्यादतः पाहिमहेश्वर इति सकलतिथीनाम्

मादीनामप्येयमेवमंत्रः ॥ सुवर्णदक्षिणादद्यात् ॥ इतस्थालादानं ॥ अथवदपुस्तकं ॥ ५९ ॥
नि ॥ वायवीये ॥ अष्टादशपुराणानिसहिरणानिपर्वणि ॥ लिखित्वा यः प्रयच्छेत्तुसविद्यापार
गोभवेत् ॥ रामायणंभारतंचदत्वास्वर्गमहीयते ॥ धर्मशास्त्रनरोदत्वास्वर्गलोकमहीयते इति ॥
भविष्ये ॥ धेनुदानसहस्रेणसम्यग्दत्तेनयत्फलं ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिपुस्तकैकप्रदानतइति ॥
अथप्रसंगाच्चतुर्दशविद्याउक्तमदनरत्नेनंदिपुराणे ॥ विद्याश्चतुर्दशप्रोक्ताःक्रमेणचयथास्थिताः
पंडगाश्चतुरोवेदाधर्मशास्त्रपुरातनं ॥ मीमांसातर्कशास्त्रंचएताविद्याश्चतुर्दश ॥ आसामवांतरो
त्पन्नाः पराविद्याः सहस्रशः इति ॥ पुरातनंपुराणं ॥ तत्रेवकालमाह ॥ चंद्रसूयौपरागेवासंक्रां
त्ययनवासरे ॥ शुभेक्षिशुभनक्षेत्रेकृत्वामंडलमुत्तमं ॥ चतुरस्रवितानंचबंध्वापुष्पोपशोभितं ॥
तत्रन्यस्यासनंदिव्यंदिव्यगंधाधिवसितं ॥ तत्रसंस्थापयेद्यंत्रनागदंतमयंशुभं ॥ संस्थाप्यपु
स्तकंतत्रनैगमंभारतादिकं ॥ नेगमंवेदपुस्तकं ॥ पुण्यंपवित्रंसंपूज्यवस्त्रालंकारभूषणैः ॥ पूज
येच्चदिशापालाल्लोकपालान्यथाक्रमं ॥ कन्याः स्त्रियश्चसंपूज्यामातरः कल्पयेच्चाताः ॥ शा
स्त्रतद्भाविदुपिदद्यात्पुस्तकमुत्तमम् इति ॥ अथास्यदानप्रयोगः ॥ यजमानः कृतनित्यकि
यः शुचिः पुण्यकालेदेशकालौसंकीर्त्यगोसहस्रदानसमफलावाप्तिस्वर्गलोकमाहिमत्वचतुर्दश

विद्यावेदांगपारगत्वसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुकपुस्तकदानमहंकरिष्येइतिसंकल्प्य
 पूर्वोक्तमंडपादियथाशक्तयाकल्पयित्वा नागमयंत्रेवस्त्रद्वयबद्धऊर्णापट्टसूत्रवेष्टितंपुस्तकंसं
 स्थाप्यहैमीसरस्वतीप्रतिमारीप्यमयसिंहं विष्णुंचतत्रावाह्यपरितोलोकपालांश्चावाह्यतत्रमुवा
 सिनीः कुमारिश्चावाह्य यागुंगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती ॥ इंद्राणीमद्वक्तयेवरुणा
 नींस्वस्तये इतिमंत्रेण । यद्वा । देवीवाचमजनयंतदेवास्तांविश्वरूपाः पशवोवदन्ति ॥ सानो
 मंद्रपमूर्जदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु इतिमंत्रेणाऽऽवाहितेदेवताः षोडशोपचारैरभ्यर्च्यद्वि
 जंवृत्वायथाविभवंस्त्रालंकारादिभिः पूजयेत् ॥ अद्येत्यादि० संकल्पोक्तफलसंकीर्त्यइदंपु
 स्तकंप्रतिमायुतंसिंहंऊर्णापट्टबद्धदसूत्रवेष्टितंनागमयंत्रेस्थितंयथाशक्तिसोपस्करंसरस्व
 तीदेवतं गोत्रायशर्मणेशुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रददमममिति ॥ मंत्रौतु ॥ सर्वविद्याश्रया
 यज्ञाः करणंलिखिताक्षरं ॥ पुस्तकस्थप्रदानेनप्रीणातुममभारती ॥ सरस्वतिजगन्मा
 तः शब्दब्रह्माधिदेवते ॥ अस्याः प्रदानाद्वागीशाप्रसन्नाजन्मजन्मनि ॥ ततः सुवर्णदक्षि
 णांदद्यात् ॥ इतिपुस्तकदानं ॥ अथरत्नदानं ॥ भविष्ये । माणिक्यंपद्मरागंचवैदूर्यंपद्म
 मेवच ॥ मारकतंचगोमेदंपुष्परागंचमौक्तिकं ॥ हरितंचनवैतानिरत्नान्युक्तानिसूत्रिभिः इति॥

रत्नदानाद्धरिलक्ष्मीःस्वपदंचप्रयच्छति इति॥अद्येत्यादि० लक्ष्मीनारायणपदावासिकामः० ॥
 मंत्रस्तु ॥ यस्माद्रत्ननेपुसर्वेषुसर्वदेवाव्यवस्थिताः ॥ तस्माद्रत्नप्रदानेनवाञ्छितंफलमश्नुते ॥
 इतिनवरत्नदानानि ॥ मौक्तिकमंत्रस्तु । मौक्तिकंभूषणंविष्णोः त्रियोगैर्योःशिवस्यच ॥
 दानेनास्यसुखंचास्तुऐहिकाशुष्मिकंममेति ॥ अथप्रवालदानमंत्रस्तु ॥ प्रवालंपुष्टिदंश्रीदंकां
 त्तिदंशुभदंतथा ॥ दानेनास्यमहत्सौख्यंशान्तिरस्तुसदामम इति ॥ अथकर्णभूषणदानमंत्र
 स्तु । भूषणंकर्णयोः स्त्रीणांस्वर्णरत्नादिसंयुतं ॥ ताटकस्य प्रदानेनसौभाग्यंवर्धतामम इति
 अथमांगल्यमणिदानमंत्रस्तु ॥ मांगल्यमणयोःलक्ष्म्यगौर्योः प्रीतिकराः सदा ॥ तस्मादेपां
 प्रदानेनशान्तिरस्तुसदाममेति ॥ हरिद्रादानमंत्रस्तु ॥ गौर्योःप्रीतिकरानित्यंहरिद्रासर्वकाम
 दा ॥ तस्मादस्याःप्रदानेनसौभाग्यंजन्मजन्मनि इति ॥ कुंकुमदानमंत्रस्तु ॥ कुंकुमंशोभ
 नंरम्यंसर्वदामंगलप्रदं ॥ दानेनास्यमहत्सौख्यंसौभाग्यंस्यात्सदामम इति॥सिंदूरदानमंत्रस्तु
 सिंदूरंशोभनंरम्यंगणेशस्यप्रियंपरं ॥ दानेनास्यपराःलक्ष्मीः स्थिरमेवास्तुसंतति रिति ॥
 कस्तूरीदानमंत्रस्तु ॥ कस्तूरीभोगदाभव्यादेवमर्त्यजनप्रिया ॥ दानेनास्याः सुखंभोगः शान्
 तिरस्तुसदामम ॥ इति ॥ कर्पूरदानमंत्रस्तु ॥ कर्पूरंशीतलंचारुदेवर्षिगुरुसेवितं ॥ तस्माद

स्यप्रदानेनलक्ष्मीस्तिष्ठतुमद्वहे ॥ तथा ॥ कर्पूरंरुचिरंविप्रगृह्णामंमुपूजितं ॥ पुण्यगंधस्थि
 तासामेकमलाप्रीयतामिति ॥ नानासुगंधद्रव्यदानमंत्रस्तु ॥ गंधोमनोहरोदिव्यः शान्तिदःसु
 खदस्तथा ॥ तस्मादस्यप्रदानेनसुगंधःस्यात्सदाममइति ॥ इतिभविष्यपुराणेक्तनानाद्रव्य
 दानमंत्राः ॥ अथदेवगलंतिकादानं ॥ भविष्यपुराणे । वसंतसमयंज्ञात्वागत्वादेवालयंशुभं ॥
 शिवस्य विष्णोरर्कस्यइष्टदेवस्यवापुनः ॥ सर्वतंकारयेत्कुंभंसच्छिद्रंदेवमस्तके ॥ दिवारात्रौ
 स्रवेदंजलमासचतुष्टयं ॥ स्रवत्तद्विद्रुसंख्याकान्स्वर्गलोकेमहीयते ॥ अत्रप्रयोगस्तु ॥ वसंते
 शुभदिनेस्थिरलगादौकृतनित्यक्रियः आचम्यप्राणानायम्य अद्येत्यादि० देवशिरसिस्रवज्ज
 लंविद्रुसमसंख्याकाब्दशिवपुरादिनिवासकामोमासचतुष्टयंदिवारात्रौ च देवगलंतिकादानंकरिष्ये
 इतिसंकल्प्य ॥ प्रासादंसम्यक्प्रक्षाल्यदेवंपंचामृताष्टुपचारैरभ्यर्च्यदेवगलंतिकांबध्रीयामंत्रस्तु । स्कांदि ॥ ॐ नमः शंकरः शंभुर्भवोधाताशिवोहरः ॥ प्रीयतांमिमहारुद्रोजल
 सेकप्रदानतः इति ॥ एवंमासचतुष्टयंदेवगलंतिकादानंकृत्वाअंतेष्वेवंपंचामृतादिपूजांकृत्वायथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वातेभ्योदक्षिणांदद्यादिति ॥ त्रयाणामपिजीवानामुदकंजीवनंस्मृतं ॥ पवित्रममृतंयस्मात्तेदंयंपुण्यमिच्छता इति ॥ इतिस्कांदोक्तदेवगलंतिकादानं॥अथप्र

पादानम् ॥ भविष्ये ॥ अतीतिफाल्गुनेमासिप्राप्तेचैत्रमहोत्सवे ॥ पुण्योद्धिप्रकथितमंडप
 कारयेत्ततः ॥ इति ॥ पुरमध्येचतुष्पथेजलरहितमार्गेवृक्षमूलेप्रपामंडपकारयित्वातन्मध्ये
 सुगंधकान्जलकुभान्संस्थाप्यप्रपापालकंवटुत्रंसंस्थाप्यप्रार्थयेत् ॥ प्रपेयंसर्वसामान्याभूते
 भ्यःप्रतिपादिता ॥ अस्याःप्रदानात्सकलाममसंतुमनोरथाः इति ॥ ततोऽनिवारितंदेयंतोयं
 मासचतुष्टयं ॥ त्रिपक्षंवामहाराजजीवानांजीवनंपरं ॥ प्रत्यहंकारयेत्तस्यांभोजयेच्छक्तितोद्वि
 जान् ॥ अनेनविधिनायस्तुग्रीष्मेतापप्रणाशनं ॥ पानीयमुत्तमंदद्यात्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ क
 पिळाशतदानस्यसम्यग्दत्तस्यत्फलं ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिसर्वदेवैःसुपूजितः इति ॥ इति
 प्रपादानं ॥ अथैहमंतिकेऽग्निदानं ॥ भविष्ये । अग्निहमंताशिशिरऋतौतीर्थसुरालये ॥ मठे
 देवालयेचैवअग्निप्रवालयेत्तुयः ॥ पट्टिवर्पसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयेतेइति ॥ तथाप्रज्वालये
 द्दक्षित्सेवनार्थद्विजन्मनां ॥ दातव्योदीपकोऽखंडोदेवमुदिश्यमाधवम् ॥ इतिमाधवोक्तश्च ॥
 इतिहमंताशिशिरऋतावग्निदानं ॥ अथदीपदानं ॥ संवर्तः । देवागारेद्विजागारेदीपंदत्वाच्च
 तृष्पथे ॥ मेधावीज्ञानसंपन्नश्चक्षुष्मांश्चसदाभवेत् इति ॥ तथोत्तरायणेदोपदानमतिप्रशस्तं ॥
 मंत्रस्तु ॥ दीपदानप्रदोऽनित्यं देवतानां प्रियः सदा ॥ दातेनास्यभवेत्सौख्यं शान्तिर्भवाच्छित्तं फलं ॥

सज्योतिस्तैलपात्रंचदीपं बाहुसमुन्नतं ॥ सुखं स्यादस्य दानेन शान्तिरस्तु सदा मम इति ॥ इति दी-
पदानं ॥ अथ पांथपरिचर्या ॥ भविष्ये । पांथं परिचरेद्यस्तु शयनासनभोजनैः ॥ सस्वल्पेन प्रयासे
न जयति कृतुयाजिनम् इति ॥ तथा । अप्रणोद्योऽतिथिः सायमपि बाभृतुणोदकैः । इति याज्ञ-
वल्क्यः । प्रचेता अपि । यः प्रातर्वैश्वदेवांति सायं वा गृहमागतः ॥ देववत्पूजनीयोऽसौ सुयौढः
सोतिथिः स्मृतः ॥ इति । तथा । दिवातिथौ तु विमुखे गते यत्पातकं नृणां ॥ तदेवाष्टगुणं पुंसां सू-
योढे विमुखे गते ॥ तस्मात्स्वशक्त्याराजैर्द्रसूयौढ मतिथिनरः ॥ पूजयेत्पूजिते तस्मिन् पूजिताः
सर्वदेवताः ॥ इति ॥ इति पांथपरिचर्या ॥ अथ गोपरिचर्या ॥ विष्णुः । गवां कंङ्कयनं चैव सर्वकल्म-
षनाशनं ॥ गवां ग्रासप्रदानेन स्वर्गलोके महीयते इति ॥ ग्रासप्रदानं त्रस्त्वपराकैः ॥ सुरभित्त्वं जग-
न्मातर्नित्यं विष्णुपदे स्थिता ॥ सर्वदेवमये ग्रासं मया दात्तामि मंत्रस्तु । ततः । सर्वदे-
वमये देविसर्वदेवैरलंकृते ॥ मातर्भमाभिलषितं सफलं कुरु नंदिनि ॥ इति प्रार्थयेत् ॥ इति गोपरि-
चर्या ॥ अथ धर्मचटदानं ॥ विष्णुः । शीतलेन सुगन्धेन वारिणा पूरितं घटं ॥ शुक्लचंदनलितांगं
पुष्पदामोपशोभितं ॥ दध्योदनभृतं कुर्याच्छरावंतस्य चोपरि ॥ उपानच्छत्रसंयुक्तं धर्मस्थं
कल्पयेद्धटम् ॥ पुष्पाक्षतान् गृहोत्वा तु इमं मंत्रमुदीरेयत् ॥ नमोस्तु विष्णुरूपाय नमः सागरसं-

भव ॥ अपापूर्णोद्धरास्मांस्त्वंदुःखसंसारसागरात् इति ॥ प्रार्थनामंत्रस्तु । उदकुंभोमयाव
 तोग्रीष्मकालेदिने ॥ शीतोदकप्रदानेनप्रीयतांमधुसूदनः इति ॥ भविष्ये । प्रत्यहंधर्मे
 घटकोवस्त्रसंवेष्टितो नवः ॥ ब्राह्मणस्यगृहेदेयः शीतामलजलः शुचिः ॥ वसंतग्रीष्मयोर्म
 ध्येपानीयं यः प्रयच्छति ॥ पलेपलेसुवर्णस्यफलमाप्नोतिमानवः ॥ मार्गशीर्षात्समारभ्यउदकुं
 भंतुयः क्षिपेत् ॥ दिनेदिनेसहस्रस्यगवादानफलंलभेत् इति ॥ उद्यापनंतुमासिमासिकार्यं ॥
 भविष्ये । मंडकावेष्टिकाभिश्चपक्वान्नैः सर्वकामिकैः ॥ उद्दिश्यशंकरंविष्णुब्रह्माणमथवापितृ
 न् ॥ ततः सतिलंप्रोक्ष्यनेनमंत्रेणदद्यात् । एषधर्मघटोदतोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ अस्यप्र
 दानात्सकलाममसंतुमनोरथाः इति ॥ अनेनविधिनायस्तुधर्मकुंभंप्रयच्छति ॥ वसंतग्रीष्म
 समयेगोप्रदानफलंलभेत् इति ॥ इतिधर्मघटदानं ॥ कलशः ॥ कलशदानमंत्रस्तु ॥ कलशः
 शुभदोभव्योजलेनपरिपूरितः ॥ दानेनास्यमहत्सौख्यंशान्तिरस्तुसदामम इति ॥ जलपात्रदा
 नमंत्रोऽपि ॥ वारिणापूरितंपात्रंतापत्रयहरंशुभं ॥ देवर्षिपितृस्यर्थंगृहाणंसुरसत्तम ॥ इति ॥
 अथयज्ञोपवीतदानं ॥ बौधायनः । यज्ञोपवीतदानेनजायतेब्रह्मवर्चसी ॥ तस्मात्तानिप्रदेया
 निब्राह्मणेभ्योविपश्चिता इति ॥ इत्युपवीतदानं ॥ हेमाद्रौ । माघेतिलदानात्पापनाशः ॥ या

म्यलोकजयकामश्चफालगुनेप्रियंगुदानाच्छक्ष्मीवान्भवति ॥ चैत्रेचित्रवस्त्रदानात्सौभाग्यवा
न ॥ वैशाखेअपूपदानात्स्वर्गलोकावाप्तिः ॥ ज्येष्ठेछत्रदानात्सर्वान्कामानवाप्नोति ॥ आपाठेच
दनकर्पूरदानात्फलतिशयः । श्रावणेवस्त्रदानान्महाफलं । भाद्रेफाणितदानात्फलतिशयः ।
फाणितलोकिकाकवीतिप्रसिद्धा । आश्विनेघृतदानेनरूपवान् । कार्तिकेदीपाव्रदानाच्चानवर्षफ
लम् । मार्गशीर्षेलवणदानाद्रूपवान् । पौषेस्वर्णदानात्तुष्टिमान् । सर्वमासशुक्लपक्षेषुपु
ष्पदानान्महालक्ष्मीमवाप्नुयात् ॥ कृष्णपक्षेषुफलदानात्फलतिशयः ॥ इतिमासपक्षदा
नानि ॥ अथाधिमामेदानम् ॥ हेमाद्रौपाद्रे । अधिमासेतुसंप्राप्तेगुडसर्पिर्गुतानिच ॥ चंद्रवद्व
तुलान्यंगव्रीहिपिष्टकृतानिच ॥ साज्यानिदधिमिश्राणिअधिमासेनृपोत्तम ॥ त्रयस्त्रिंशदपूपानि
दातव्यानिदिनेदिने ॥ व्यतीपातदिनेयद्वाद्वादश्यामथवानृप ॥ पौर्णमास्याममायांवानवम्यां
वाचस्पतोत्तम ॥ अष्टम्यामथपंचम्यांकुर्याद्भूतमनुत्तमम् ॥ अधिमासेतुसंप्राप्तेत्रयस्त्रिंशत्तुदेव
ताः ॥ उद्दिश्यापूपदानेनपृथ्वीदानफलंलभेत् ॥ देवतानामानितुभविष्ये ॥ विष्णुं १ जि
ष्णुं २ महाविष्णुं ३ हरिं ४ कृष्ण ५ मधोक्षजं ६ केशवं ७ माधवं ८ राम ९ मच्युतं १०
पुरुषोत्तमं ११ ॥ गोविंदं १२ वामनं १३ श्रीं १४ श्रीकंठं १५ विश्वसाक्षिणं १६ ॥ नारा

यर्ण १७ मधुरिणु १८ मनिरुद्धं १९ त्रिविक्रमं २० ॥ वासुदेवं २१ जगद्योनि २२ मन
 तं २३ शेषशायिनं २४ ॥ संकर्षणं २५ प्रद्युम्नं २६ दैत्यारिं २७ विश्वतोमुखं २८ ॥ जना
 र्दनं २९ धरावासं ३० दामोदर ३१ मघार्दनं ३२ ॥ श्रीपतिं ३३ चत्रयस्त्रिशदु
 दिश्यग्रतिनामभिः ॥ त्रयस्त्रिशदपूपातिकं स्यपात्रे निधाय च ॥ सघृतं सहिरण्यं च ब्राह्मणाय नि
 वेदयेत् ॥ अद्येत्यादि० ममेहफलावाप्तिविष्णवादिश्रीपत्यंताः त्रयस्त्रिशदेव ताडद्दिश्य श्रीपु
 रुषोत्तमभास्करप्रीतये इदं वायनकं त्रयस्त्रिशदपूपोपेतकां स्यपात्रं सवर्णघृततांबूलदक्षिणादि
 सोपस्करं श्रीविष्णुरूपाय ब्राह्मणाय गोत्राय शर्मणे सुपूजाय तुभ्यमहंसं प्रददं नमो मेति दद्यात् ॥
 दानमंत्रस्तु ॥ विष्णुरूपी सहस्रांशुः सर्वपापप्रणाशनः ॥ अपूपान्नप्रदानेन मम पापं व्यपोहतु ॥
 नारायणजगद्धीजभास्करप्रतिरूपक ॥ दानेनानेन पुत्रांश्च संपदं चाभिवर्धय ॥ यस्य हस्ते गदा
 चक्रं गरुडो यस्य वाहनं ॥ शंखः करतले यस्य समे विष्णुः प्रसीदतु ॥ कलाकाष्ठादिरूपेण निभे
 पंघटिकादिना ॥ यो वंचयति भूतानि तस्मै कालात्मने नमः ॥ कुरु क्षेत्रमयं देशः सूर्यपर्वद्विजो
 हारिः ॥ पृथ्वीसममिदं नानुहाण पुरुषोत्तम ॥ मलानां च विशुद्धयर्थं पापप्रशमनाय च ॥ पुत्र
 पीत्राभिवृद्धयर्थं प्रदत्तं तव भास्कर ॥ मंत्रैरेतैश्च यो दद्यात् त्रयस्त्रिशदपूपकाच्च ॥ प्राप्नोति विपुलां

लक्ष्मीपुत्रपौत्रादिसंततिम् ॥ इत्युक्तं महाभारते ॥ एतन्मलमासव्रतंतुदानरूपं सर्वोपा नित्यं ॥
मलमासं यदा प्राप्य संध्योपासन तर्पणं ॥ श्राद्धादिनियमं जाप्यं निष्फलं तद्व्रतं विना इति ॥ भविष्ये
अकरणे प्रत्यवायोक्तेश्च ॥ इत्यधिमासे दानरूपव्रतं ॥ अथ प्रातर्नित्यं घृतपात्रच्छायादानं ॥ भविष्ये ॥
कांस्यपात्रे स्थिताज्यं च आत्मरूपं निरीक्ष्य तु ॥ ससुवर्णं तु यो दद्यात्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ अद्येत्या
दि ० ममैतच्छरीरावच्छिन्नसमस्तपापक्षयसर्वग्रहपीडाशान्तिशरिरित्थानाशाय प्रसादवां
छायुरारोग्यादिसर्वसौभाग्यप्राप्तये सौख्यप्राप्तये वा इदं स्वदेहच्छायावीक्षिताज्यपूरितकांस्यपात्रं
ससुवर्णं विष्णुदेवतं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहंसं प्रददेनममेति ॥ मंत्रांतु ॥ यालक्ष्मीर्य
च मे दौस्थ्यं सर्वांगसमुपस्थितं ॥ तत्सर्वनाशाय ज्यत्वं श्रियमायुश्च वर्धय ॥ आज्यं तेजः समुद्दिष्टमा
ज्यं पापहरं परं ॥ आज्यं सुराणामाहारः सर्वमाज्यं प्रतिष्ठितं ॥ आज्यपात्रप्रदानेन शांतिरस्तु सदा म
म ॥ इति नित्यच्छायादानं ॥ अथ संक्रांतिदानं ॥ विश्वामित्रः ॥ मे पसंक्रमणे भानो मे पदानं महाफलं ॥
घृतपसंक्रमणे दानं गवां प्रोक्तं तथैव च ॥ वस्त्रान्नदानपानानि मिथुने विहितानि तु ॥ घृतघेनुप्रदा
नं तु कर्केटच विशिष्यते ॥ सिद्धे च विहितं पात्रं दद्याद्वै ससुवर्णकं ॥ कन्याप्रवेशे वस्त्राणां सुरभी
णां तथैव च ॥ तुलाप्रवेशे धान्यानां बहुबीजफलान्यपि ॥ कीटप्रवेशे वस्त्राणां विद्मनां दानमेव च ॥

कीटोवृश्चिकः ॥ धनुः प्रवेशेवस्त्राणायानानादानमुच्यते ॥ इषप्रवेशेदारूणादानमग्रेस्त
 थैवच ॥ इषोमकरः ॥ कुंभप्रवेशेदानंतुंगवामंबुतुणस्यच ॥ मीनप्रवेशेह्यम्लानमालानाम
 पिचोत्तमम् ॥ दानान्यथैतानिमयाद्विजद्रूपोक्तानिकालेतुनरश्चदत्त्वा ॥ प्राप्नोतिकामंमनसि
 स्वर्भीष्टं तस्मात्प्रशंसंति हि कालदानम् इति ॥ अत्रकालः समयः ॥ इति संक्रांतिदानानि ॥
 अथ नानाधान्यदानमंत्राः ॥ हेमाद्रौ दानकाण्डे । देयंतद्योजयेत्पूर्वततो विप्रं प्रपूजयेत् ॥ त
 तन्मंत्रैः प्रदद्याद्दे सर्वदानेष्वायं विधिः इति ॥ तत्रादौ तंतुलदानमंत्रः । पावनाः सर्वयज्ञे
 पुप्रशस्ता होमकर्मणि ॥ तंतुलानां प्रदानेन प्रीयतामग्निदेवता ॥ तथा ॥ व्रीहिजास्तंतुलाः शु
 द्धाः पितृदेवद्विजप्रियाः ॥ तस्मादेपां प्रदानेन सर्वकामाश्च मे सदा ॥ व्रीहिदानमंत्रस्तु ॥ ब्रह्म
 णानिर्मिताः पूर्वव्रीहयो यज्ञसाधनाः ॥ अनेन व्रीहिदानेन मम संतुमनोरथाः इति ॥ यवदानमंत्र
 स्तु ॥ धान्यराजाश्च मांगल्ये द्विजप्रीतिकरायवाः ॥ तस्मादेपां प्रदानेन ममास्त्वभिमतं फलं ॥
 तथा ॥ पूर्वमेव हि यज्ञार्थं निर्मिता ब्रह्मणायवाः ॥ अनेन यवदानेन शान्तिस्तु सदा मम इति ॥ गो
 धूमदानमंत्रस्तु ॥ धान्यचूडामणेर्जवूद्धोपेगोधूमसंभवः ॥ गंधर्व सौख्यवृत्तिः स्यादतः

पांप्रदानेनशान्तिःस्वस्त्ययनंमम इति ॥ मापदानमंत्रस्तु ॥ यस्मान्मधुवधेकाले विष्णु
देहसमुद्भवाः ॥ पितृणांतृप्तिदामापाअतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ चणकदानमंत्रस्तु ॥
पुरागोवर्धनोद्धारसमयेकृष्णभक्षिताः ॥ चणकाः सर्वपापघ्ना अतः शान्तिप्रयच्छमे ॥
कुलित्यदानमंत्रस्तु । अग्निगर्भोद्भवाः सौम्या बलारोग्ययशःप्रदाः ॥ कुलित्थानांप्र
दानेनशान्तिरस्तुसदामम इति ॥ तिलदानमंत्रस्तु । तिलाः पापहरानित्यंविष्णुदेहसमुद्भ
वाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनपापनाशनमुच्यते इति ॥ स्वर्णतिलदानमंत्रस्तु । तिलाः स्वर्णम
यादेवदुरितक्षयकारकाः ॥ विष्णुप्रीतिकरानित्यमतःशान्तिप्रयच्छमे ॥ अथसामान्यतः
सर्वधान्यमंत्रस्तु । धान्यं करोति दातारमिहलोकैकपरत्रच ॥ तस्मादस्यप्रदानेनममसंतुमनोर
था इति ॥ समुवर्णतिलपात्रदानमंत्रस्तु । तिलाः पुण्याः पवित्राश्चसर्वपापहराः शुभाः ॥
शुक्लाश्चैव तथाकृष्णाविष्णुगात्रसमुद्भवाः ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥ तिल
पात्रप्रदानेनतानि नश्यंतुमेसदेति ॥ निष्पावदानमंत्रस्तु ॥ निष्पावानिर्मिताः पूर्वलोकानां
हितकाम्यया ॥ तस्मादेपांप्रदानेनमपापंव्यपोहतु इति ॥ प्रियंगुदानमंत्रस्तु । प्रियंगवःप्रि
यायस्मादग्नेश्चहव्यसाधनाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनप्रीणातुपुरुषोत्तमः इति ॥ इयामाकदानमंत्र

स्तु । इयामाकास्तुसदापुण्याः पवित्रायज्ञसाधनाः ॥ अतस्तेपांप्रदानेनपावकौवरदःसदा
 इति ॥ कोद्रवदानमंत्रस्तु । कोद्रवानिर्मितादैवैः प्राणिनाजीवनायैवै ॥ तस्मादेपांप्रदानेनप्री
 णातुपुरुषोत्तमः इति ॥ लंकदानमंत्रस्तु । वातप्रवर्धकालंकावलदाः पुष्टिकारकाः ॥ प्राणि
 प्रीतिकरानित्यमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ यावनालदानमंत्रस्तु । यावनालाः प्रीतिकराः कांति
 पुष्टिवलप्रदाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनसस्यपूर्णगृहमम इति ॥ अथमसूरिकादानमंत्रस्तु । सब
 लकलामसूरास्तुदुरितक्षयकारकाः ॥ तस्मादेपांप्रदानेनविष्णुः प्रीतिकरोमम इति ॥ सामा
 न्यधान्यमंत्रस्त्वत्रचोच्यइतिहेमाद्रौनानाधान्यमंत्राः ॥ अथान्नदानमंत्राअपितत्रैव ॥ आदौपाय
 सदानमंत्रस्तु ॥ पायसंशर्करायुक्तंसघृतंकांस्यभाभने ॥ प्रदानान्मेफलंचास्तुऐहिकामुष्मिकं
 चयत् इति ॥ क्षीरकमंडलुदानमंत्रस्तु ॥ सूर्यमंडलसंभूतागव्यदुग्धयुताः प्रियाः ॥
 जनार्दनादिदेवानामतःपाहिसनातन इति ॥ ओदनमंत्रस्तु । अन्नं ब्रह्ममयंसाक्षान्नरा
 णाजीवरक्षणं ॥ ओदनस्यप्रदानेनममसंतुमनोरथाः इति ॥ दध्यन्नदानमंत्रस्तु । चंद्रमंड
 लमध्यस्थंचंद्रांबुदसमप्रभं ॥ दध्यन्नंचास्यदानेनप्रीयतांवा मनोमम इति ॥ कृसरान्नदान
 मंत्रस्तु । कृसरान्नंस्वादुवयैदेवानांप्रीतिवर्धनं ॥ घृतव्यंजनसंयुक्तंदत्वारोगैर्विमुच्यते इति ॥

नानाभक्ष्यदानमंत्रस्तु । केशवस्यप्रियाभक्ष्याः शंभुब्रह्मादितुष्टिदाः ॥ पृथग्विधापूपकाद्या
यच्छंतुवलमौरसम् इति ॥ सर्वान्नदानमंत्रस्तु । अन्नमेवयतोलक्ष्मीरन्नमेवजनार्दनः ॥ अन्नं ब्र
ह्माखिलत्राणमस्तुमेसर्वजन्मनि इति ॥ इतिहेमाद्र्युक्तान्नदानमंत्राः ॥ अन्येऽपिकेचनमंत्रास्तत्र
त्याएव ॥ सक्तुदानमंत्रस्तु । प्राजापत्यायतः प्रोक्ताः सक्तवोयज्ञकर्मणि ॥ तस्मादेपांप्रदाने
नप्रीयतांमैप्रजापतिः इति ॥ शर्करादानमंत्रस्तु । अमृतस्यकुलोत्पन्नाइक्ष्वोऽप्यथशर्करा ॥
सूर्यप्रीतिकरानित्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ तथा । शर्करेश्वरसोद्भूतासदास्वादुकराप्रिया ॥ दाने
नास्यास्तुमेनित्यंतुष्टाः स्युर्द्विजदेवताः इति ॥ गुडदानमंत्रस्तु । प्रणवः सर्वमंत्राणांनारीणांपार्वती
यथा ॥ तयारसानांप्रवरः सदैवेश्वरसोमतः ॥ ममतस्मात्परां शान्तिं ददस्वगुडसर्वदा इति ॥
इक्षुदंडदानमंत्रस्तु । इक्षुदंडंगुरुतरं रसालं सर्वकामदं ॥ दानेनानेन तस्याशुप्रीयतांपरमेश्वरः
इति ॥ मधुदानमंत्रस्तु । यस्मात्पितृणां श्राद्धेषु पीतं मध्वमृतोद्भवं ॥ सदा तस्य प्रदानेन मोक्षः
स्याहुः खसागरात् ॥ घृतदानमंत्रः । कामधेनोः समुद्भूतं देवानामुत्तमं हविः ॥ आयुर्विवर्धनं
दातुं राज्यं पातु सदैव माम् इति ॥ तैलदानमंत्रः । तैलं पुष्टिकरं नित्यमायुर्वृद्धयवनानशनं ॥ अ
मांगल्यहरं श्रीमदतः शान्तिं प्रयच्छमे इति ॥ नवनीतदानमंत्रस्तु । कामधेनोः समुद्भूतं विष्णोः

प्रतिकरं परं ॥ नवनीतप्रदानेन वलं पुष्टिं च मेऽच्युतेति ॥ तथा । क्षीरणवसमुद्भूतं विष्णोस्तुष्टि
 करं सदा । नवनीतप्रदानेन वांछितं चास्तु मे सदा इति ॥ क्षीरदानमंत्रः । अलक्ष्मीहरणं नित्यं सौ
 भाग्यवलवर्धनं । क्षीरं मंगलमायुष्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ तथा । शिशूनां जीवनं क्षीरं पितृदेवप्रियं स
 दा ॥ कांतिदं पुष्टिदं नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे इति ॥ दधिदानमंत्रः । क्षीरेणा म्लंसमुद्भूतं देवर्षिपितृ
 नृतिदं ॥ दधिस्यान्मेऽमृतं नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे इति ॥ तक्रदानमंत्रः । तक्रं दधिसमुद्भूतं प्राणि
 नां तृप्तिदं परं ॥ अतस्त्वस्य प्रदानेन शान्तिरस्तु सदा मम इति ॥ पुष्पदानमंत्रः । मनोहराणि पुष्पाणि
 सदा देवप्रियाणि च ॥ अतस्ते पां प्रदानेन मम संतु सुराः प्रियाः इति ॥ फलदानमंत्रः । मनोहराणि
 रम्याणि नित्यं स्वादुराणि च ॥ फलानां संप्रदानेन संततिस्त्वमलमम ॥ इति । तथा । फलानि
 मधुराणि हि मुनिदेवप्रियाणि च ॥ तस्मात्ते पां प्रदानेन सफलमिमनो रथाः इति ॥ तांबूलदानमंत्रः ।
 सोपस्करं च तांबूलं सर्वदामं गलं प्रियं ॥ प्रियं चैव तु देवानां सांगंध्यं वदनेऽस्तु मे इति ॥ पादुका
 दानमंत्रः । कंटकोच्छिष्टप्रापाणवृश्चिकादिनिवारणे ॥ पादुके संप्रदत्ते मे द्विजप्रीत्या प्रगृह्यताम्
 इति ॥ उपानदानमंत्रः । उपानहौ प्रदत्ते मे कंटकादिनिवारणे ॥ सर्वमार्गेषु सुखदे अतः
 शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ छत्रदानमंत्रः । इहामुत्रा तपत्राणं कुरु मे केशव प्रभो ॥ छत्रं त्वत्प्रीतये द

तंमास्तुचसदाशुभम् इति ॥ चामरदानमंत्रः । शशांककरसंकाशं हिमं डिंडीरपांडुरं ॥
 प्रोत्सारयाशुदुरितं चामरामरवल्लभ इति ॥ पत्रिकादानमंत्रः । पत्रिकासर्वजंतूनां शैत्यानंदक
 रीशुभा ॥ देवद्रुप्रीतयेदत्ता अतः शान्तिप्रयच्छमे इति ॥ व्यजनदानमंत्रः । व्यजनं वायुदेव
 त्पंग्रीष्मकाले सुखप्रदं ॥ अस्य प्रदानात् सकलाममसंतु मनोरथाः इति ॥ दर्पणदानमंत्रः ॥
 दर्शनेन त्वमादर्शनृणां मंगलदायकः ॥ सर्वसौभाग्यसत्कीर्तिर्निर्पलं ज्ञानमस्तु मे ॥ अथ कूष्मां
 डादिदानं ॥ भविष्ये । ब्रह्महत्यादिपापघ्नं कूष्मांडं सुखसौख्यदम् ॥ कार्तिके रथसप्तम्यां दद्या
 त्पुण्यदिनेष्वपि इति ॥ अथेत्या० मम ब्रह्महननादिसमस्तपापक्षयपूर्वकं बहु पुत्रपौत्रसौभाग्यादि
 सकल मनोरथावासि कूष्मांडवीजसमसहस्रसंख्याका बद्धब्रह्मलोकनिवाससिद्धये इदं कूष्मांडफलं
 बहुवीजाढ्यं धृतं तु तं तिलालितं मुक्ताप्रवालरत्नहेमफलतांबूलवस्त्रादियुतं गोधूमराशिस्थितं वन
 स्पतिदैवतं सुवर्णदक्षिणायुतं गोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहं संप्रददेन ममेति द्विजहस्ते फलं
 दद्यात् ॥ दानमंत्रस्तु तत्रैव । ब्रह्महत्यादिपापघ्नं ब्रह्मणानिर्मितं पुरा ॥ कूष्मांडं बहुवी
 जाढ्यं पुत्रपौत्रादिवृद्धिदं ॥ मुक्ताप्रवालेहमादियुक्तं दत्तं तव द्विज ॥ अनंतपुण्यफलदम
 तः शान्तिप्रयच्छमे ॥ इति कूष्मांडदानं ॥ अथ देशविशेषेण मकरसंक्रांतौ सौभाग्यवर्तिनां दान

विशेषतः हेमाद्रौ व्यासेन ॥ सौभाग्यद्रव्यदानं च स्त्रीभिः कार्यं प्रयत्नतः ॥ सभर्तृकाभिः सं
क्रांतौ फलादीनां मृगेरवौ ॥ दानं पौंड्रशंखाकमैककस्य फलस्य च ॥ हेमराजतकां स्यानां भा
जनानि यथा भवेत् ॥ वर्धितफलदानमंत्रः ॥ सतिलगुडसंयुक्तं संप्रीतिकरं तृणां ॥ वर्धितं संगु
होदमतः शान्तिप्रयच्छमे इति ॥ सतिलगुडपिष्टासदानमंत्रः ॥ मकरैकैस्तु संप्राप्तेऽप्रासस्ति
लगुडोद्विजे ॥ दानेन पुत्रसौभाग्यं धनधान्यं सदास्तु मे ॥ भांडदानमंत्रः ॥ हिरण्यादीनि भांडा
नि पात्राणि मृन्मयानि च ॥ गृहाणेमानि वैयस्माद्भास्करः प्रीयतां मम ॥ गोधूमपिष्टदानमंत्रः ॥
गोधूमजनितां पिष्टं शर्कराघृतसंयुतम् ॥ द्विजवर्यं गृहाण त्वमतः शान्तिप्रयच्छ मे ॥ शूर्पस्था
द्रवतंडुलदानमंत्रः ॥ तंडुलाः शालिजाः शुक्लाः सार्द्राः शूर्पे व्यवस्थिताः ॥ संप्रदानेन वते
पांशातिरस्तु सदा मम ॥ पायसपूरितकांस्यपात्रदानमंत्रः ॥ सौभाग्यभाजनं कांस्यं पायसाग्ने
न पूरितम् ॥ दानेनानेन सौभाग्यं शान्तिरस्तु सदा मम इति ॥ फलपुष्पसहितकदलीस्तंभदान
मंत्रः ॥ कदलीसर्वदोषघ्नी हिमवर्णा च रावृता ॥ दानेनास्याः पुत्रपौत्रसौभाग्यं चास्तु मे सदा इति ॥
सौभाग्यद्रव्ययुतशूर्पदानमंत्रः ॥ सकंचुकं वस्त्रयुग्मं स्तथा कर्णावतंसकैः ॥ कंठसूत्रादिशूर्पस्य
दानात्पातु शिवामम ॥ जानकीप्रीतये शूर्पपंचकदानमंत्रः ॥ रामपत्नि महाभोगे सौभाग्यद्र

व्यसंस्थिते ॥ गृहाणोमानिशूपाणि सोपस्कराणि जानकि ॥ सौभाग्यं भाग्यमारोग्यं सुतसौख्यं
 सदास्तु मे इति ॥ अथ षोडशविभेभ्यः सांग षोडश षोडश फलदानानि ॥ भविष्यपुराणे । दानं
 षोडशसंख्याक्रमैकैकस्य फलस्य च ॥ एवं षोडशविभेभ्यो दत्त्वेऽपि सतमवाप्नुयात् इति ॥ अष्टौ
 त्पादि० मम सप्तपापक्षयपूर्वकसकलसौभाग्यस्त्रीपुत्रपौत्रादीप्सिताऽनंतफलावाप्तये दी
 यमानफलसमसंख्यवर्षसहस्रावच्छिन्नदेवांगनाभोगोत्तरानेकसुखावाप्तिकामश्च नानानामगो
 त्रेभ्यः षोडशसंख्याकेभ्यः सुपूजितेभ्यः ब्राह्मणेभ्य इमानि षोडशसंख्याकान्यमुकफ
 लान्यैकैकस्मै सगोधूमतां वृलफलदक्षिणायुतानि दत्त्वा तु महमुत्सृजेन ममेति द
 त्वा प्रणमेदिति ॥ दानमंत्रः ॥ फलैः षोडशसंयुक्तं स्वर्णधान्यादि संयुतं ॥ द्विजवर्यगृहाण त्वं मम सं
 तुमनोरथाः इति ॥ इति षोडशिका फलदानं ॥ अथ व्यतीपाते सुवर्णदानमाह ॥ हिमाद्रौ ॥ शंक्रुकर्णे
 प्रलंबोष्ठलंबदूर्ध्वनासिक ॥ अष्टनेत्रचतुर्वक्त्रविस्तीर्णशतयोजन ॥ व्यतीपातनभस्तेऽस्तु सो
 मसूर्यसुतप्रभो ॥ यत्किंचिद्दीयते स्वर्णमेरुतुल्यं तु तद्भवेत् इति ॥ अद्येत्या० मम सप्तपापक्षय
 पूर्वकहेममथा हिमाचलदानसमफलावाप्त्यक्षयसुराश्रीसूर्यजनार्दनप्रीतये इदं सुवर्णमग्निदेवतंस
 दक्षिणगोत्राय शर्मणे सुपूजिताय तुभ्यमहंसंप्रददेन ममेति ॥ दानमंत्रः ॥ गुंजामात्रमिदं स्वल्पं

हेमविप्रकरेऽपि ॥ हिमाचलमितंभूत्वाप्रीयतामिजनार्दनः इति ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थ
 मितिवा । इतिव्यतीपातेसुवर्णदानमंत्रः ॥ अथाश्वत्थसेवनं ॥ भविष्यपुराणे ॥ उदकुं
 भप्रदानेतुअशक्तोयः पुमान्भवेत् ॥ तेनाश्वत्थतरोर्मूलंसेव्यंनित्यंजितात्मना ॥ सर्वपापप्रक्ष
 मंनंसर्वदुःखविनाशनं ॥ सर्वरोगापहंनित्यंश्रुवंसंततिवर्धनं ॥ सेचनमंत्रः ॥ सिंचामितेऽश्वत्थ
 मूलंममसंततिवृद्धये ॥ अश्वत्थरूपीभगवान्प्रीयतामिजनार्दनः ॥ अनेनमंत्रवर्येणसिंचेदश्वत्थ
 मूलकं ॥ नमस्कुर्व्यात्ततः सम्यक्प्रार्थयेच्चपुनःपुनः इति ॥ सेचनफलमपितत्रैव॥यःकरोतितरो
 मूलंसेकंमासचतुष्टयं ॥ मनोरथास्तुसिध्यंतिश्रुतिरेपासनातनी ॥ मासचतुष्टयंचैत्रादा ॥ वै
 शाखधर्मेपि । अश्वत्थमूलमासिंचेत्तोयेनचहुनासदा ॥ कुलानामश्रुतंतेनतारितस्यान्नसंशयः
 इति ॥ इत्यश्वत्थसेचनं ॥ अथाथर्वणीये अश्वत्थाभिमंत्रणं । आरात्तेइत्यस्याग्निकां
 डांतोयोनित्वनग्निऋषिः । वनस्पतिर्देवता अनुष्टुप्छंदः अश्वत्थाभिमंत्रणेविनियोगः ।
 ॐ आरात्तेअग्निरुस्त्वारारुत्परशुरुस्तुते ॥ निर्वोतेत्वाभिवर्षेतुस्वस्ति तेऽस्तुवनस्पते इति ॥
 तेकारस्थानेमेकारः स्वयंवक्तव्यः ॥ पौराणमंत्रस्तु । अक्षिस्पदंभुजस्पदंदुःस्वमंदुर्विचितितं ॥
 शत्रुतश्चसमुत्पन्नमश्वत्थशमयस्वमे ॥ पुराणांतरेमंत्रांतरमुक्तं ॥ मूलतोब्रह्मरूपायमध्यमध्यतोवि

ण्णरूपिणे ॥ अग्रतः शिवरूपाय अश्वत्थाय नमो नमः इति ॥ अश्वत्थरूपशर्शुमंदवासर एव कु
 र्यात् ॥ अन्यवासेरेष्वर्चनेन सेवनं च दूरत एव कुर्यादित्युक्तपाद्वि ॥ इत्यश्वत्थसेचनविधिः ॥
 अथ मूर्यादीन विषम्येदानान्युक्तानि ज्योतिःसारे ॥ कौसुंभवस्त्रंगुडे हेमताम्रमाणि क्यगोधूमसुव
 र्णपद्मं ॥ सवत्सगोदानमिति प्रणीतं दुष्टाय मूर्याय मसूरिकाश्च ॥ इति सूर्ये ३ ॥ घृतकलशं सित
 पल्लवं धिशं संमौक्तिकं सुवर्णं च ॥ रजतं च प्रदद्याच्चंद्रारिष्टोपशान्तये त्वरितं ॥ इति चंद्रे २ ॥ प्रवा
 लगोधूममसूरिकाश्च वृषं सताम्रं करवीरपुष्पं ॥ आरक्तवस्त्रंगुडे हेमताम्रं दुष्टाय भौमाय च रक्त
 चंदनं ॥ इति भौमे ३ ॥ नीलं वस्त्रं मुद्गं हेमं बुधाय रत्नं पाचिं दासिकां हेमसर्पिः ॥ कांस्थं दं
 तं कुंजरस्थाय मे पौरौष्यं सस्यं पुष्पजात्यादि कंच ॥ इति बुधे ४ ॥ अश्वः सुवर्णमधुपीतवस्त्रं
 सपीतधान्यं लवणं सपुष्पं ॥ सशर्करं तद्रजनीप्रयुक्तं दुष्टाय शान्त्यै गुरवे प्रणीतं ॥ इति गुरौ ५ ॥
 चित्रवस्त्रमपि दानवाच्चिते दुष्टे गेमुनिवरैः प्रणोदितं ॥ तंडुलं घृतं सुवर्णरूप्यकं वज्रकं परिमल्लो
 धवलागौः ॥ इति शुक्रे ६ ॥ नीलकंमहिषं वस्त्रं कुण्डलोहं स दक्षिणं ॥ विश्वामित्र्यायुतं द
 द्याच्छनिदुष्टप्रशान्तये ॥ इति शनौ ७ ॥ राहौ दानं कृष्णमे योगे मे देलोहकं वलयौ ॥ सुवर्णं
 नागरूपं च सतिलं ताम्रभाजनं ॥ इति राहौ ८ ॥ केतोर्वैदूर्यममलैस्तैलं मृगमदस्तथा ॥ ऊ

णां तिलैस्तु संयुक्तं दद्यात्कृच्छ्रं शापनुत्तये ॥ इति केतौ १ ॥ इति नवग्रहाणां दिनेद्रव्याण्युक्ता
 नि ॥ अथ ग्रहाणां दानानि ॥ ब्राह्मे । ग्रहदानक्रमं वक्ष्ये सर्वसिद्धिकरं परम् ॥ सर्वशान्तिक
 रं नृणां सर्वपापप्रणाशनम् इति ॥ दानकालमपि तत्रैव । अयने विषुवे चंद्रसूर्योपरागे जन्मक्षेमा
 तु वासरे पंचदश्यां प्रातिकूलये पुण्यकाले पुण्यदेशे विवाहादौ च दानं कार्यम् ॥ तत्रायं प्रकारः । ह
 स्तमात्राद्ब्रह्मस्तां वा वेदीकृत्वा गोमयेनोपलिप्य तत्र सर्वतोभद्रं पंचरंगैर्विलिख्य वस्त्रं तत्र प्रसार्यते
 दुलैस्तत्र नवकोष्ठात्मकं पद्मं कृत्वा कोष्ठेषु तंडुलैः पद्मानि कृत्वा तेषु निष्कत्रयेण यथाशक्त्या वा
 सुवर्णप्रतिमा आदित्यादिग्रहाणां कृत्वाऽऽदौ आदित्यं मध्यमे कोष्ठे अग्रे चंद्रं दक्षिणे भौममीशा
 न्यांबुधस्तरे गुरुं पूषं शुक्रं पश्चिमेशं नैऋतं रश्मिं रेवत्यं राहुं वायव्ये केतुं तत्तन्मंत्रैस्तत्तत्पुष्पैस्तत्तद्भवं
 धूपदीपनैवेद्यादिभिः संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ प्रार्थना मंत्राः । पद्मासनः पद्मकरो द्विबाहुः पद्मद्युतिः
 पद्मतुरंगवाहः ॥ दिवाकरो लोकागुरुः किरीटीमयि प्रसादं विदधातु देवः ॥ १ ॥ श्वेतांबरः श्वेत
 विभूषणश्च श्वेतद्युतिर्दंडकरो द्विबाहुः ॥ चंद्रो मृतात्मा वरदः किरीटीश्रेयांसि मद्भविदधातु देवः
 ॥ २ ॥ रक्तांबरो रक्तवपुः किरीटीचतुर्भुजो मेपगतो गदाभृत् ॥ धरासुतः शक्तिधरश्च शूलोस
 दा मम स्याद्भरदः प्रशान्तः ॥ ३ ॥ पीतांबरः पीतवपुः किरीटीचतुर्भुजो दंडधरश्च हारी ॥ च

मांसिधृक्सोमसुतः सदामेसिहाधिह्रुदोवरदोबुधश्च ॥ ४ ॥ पीतांबरः पीतवपुःकिरीटीचतुर्भु
 जेदेवगुरुः प्रशंतिः ॥ दधातिदंडचक्रमंडलं च तथाक्षसूत्रंवरदोस्तुमह्यं ॥ ५ ॥ श्वेतांबरः श्वेत
 वपुः किरीटीचतुर्भुजेदित्यगुरुः प्रशंतिः ॥ तथाक्षसूत्रं चक्रमंडलं च दंडचक्रिभ्रद्वरदोऽस्तुमह्यं ६
 नीलद्युतिः शूलधरः किरीटीगृध्रस्थितस्त्रासकरोधनुष्मान् ॥ चतुर्भुजः सूर्यसुतः प्रशंतिः स
 दास्तुमह्यंवरमदगामी ॥ ७ ॥ नीलांबरोनीलवपुः किरीटीकरालवक्त्रः करवालशूली ॥ चतु
 र्भुजश्चर्मधरश्चराहुः सिंहासनस्थोवरदोस्तुमह्यं ॥ ८ ॥ धूम्राद्विबाहुर्वरदोगदाभृद्दुद्रासनस्थो
 विकृताननश्च ॥ किरीटेकेयूरीविभूषितांबरः सदास्तुमेकेतुगणः प्रशंतिः ॥ ९ ॥ इतिसंप्राप्य
 दद्यात् ॥ इतिप्रार्थनामंत्रा दानमंत्राश्च ॥ अथवासरोपापनोदनानि संहिताप्रदीपे ॥ भानु
 स्तांबूलदानादपहरतिनृणविकृतंवासरोत्थंसोमः श्रीखंडदानादवनिसुतभवंरक्तपुष्पप्रदानात्
 ॥ सौम्यः शक्रस्यमंत्रीहरिहरनमनाद्भार्गवः शुभ्रवस्त्रातैलस्नानात्प्रभातेदिनकरतनयोब्रह्मन
 त्यापरेचेति ॥ १ ॥ इतिवारदोपापनोदनानि ॥ अथसहस्रभोजनविधिः ॥ भविष्यपुराणे । सहस्रभो
 जनस्येहविधिर्नारायणोमुनिः ॥ सर्वेपंचिवपुण्यानामब्रवीत्पुण्यमुत्तमं ॥ यदाचित्तंचवित्तंचभ
 क्तिरात्मनिजायते ॥ तदानीमेवकर्तव्यंप्रीतयेपरमात्मनः ॥ आपाढंचैवपौषंचमलमासंतथैव

च ॥ गुरुभागवयोरस्तंहित्वान्यस्मिन्शुभेदिने ॥ कृत्वादौमंगलस्नानं शुद्धः सन्भार्यया सह ॥
 कृत्वादौद्रव्यशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ दशांशद्रव्यमादाय विप्रभ्यो विनिवेदयेत् ॥ द्रव्यं स
 प्रोक्षयेत्पश्चात्संपादितं तदाज्ञया ॥ गणेशं पूजयेत्पूर्वमातृणां पूजनं ततः ॥ कृत्वाभ्युदयिकं श्रा
 द्धं स्वस्तिवाचनपूर्वकं ॥ आचार्यं पूजयेत्पश्चाद्गोमूत्रं कारभृणैः ॥ ऋत्विजो विरयेदष्टविस्त्रगंधै
 र्अपूजयेत् ॥ पुष्पमंडपिकां कृत्वा चतुरस्रां सुशोभनां ॥ कृत्वेकस्य सुवर्णेन प्रतिमां कर्पसं
 मितां ॥ सशक्तिकस्य देवस्य भवानीं शंकरस्य च ॥ तस्याधिदेवता विष्णुब्रह्मा प्रत्याधिदेव
 ता ॥ कृत्वा तु शक्तिमाशुद्धिं मथुत्तारणपूर्वकं ॥ पोटशैरुपचारैश्च तत्तन्मन्त्रैः प्रपूजयेत् ॥ ऋग्भिश्च
 पावमानीभिरभिपिच्य यथाविधि ॥ पुष्पमंडपिकामध्ये स्थापनं तंडुलोपरि ॥ प्रतिमां तत्र संस्था
 प्य कलशे चांबरावृते ॥ समं तादेव देवस्य क्रमैर्नैव तु पूर्वतः ॥ तत्तन्मंत्रेण नामावापूजयेदंगदेवताः
 ॥ कर्णिकायां भवानीं शोद्धाधिप्रत्यधि संयुतः ॥ तद्गृहिं श्वैव च त्वारस्तद्वहिः पोटशं क्रमात् ॥ एकत्रिं
 शद्गृहिंश्चाष्टचत्वारिंशत्तथा क्रमात् ॥ पद्मस्य दलवच्छस्ताः कर्णिकाशतसंग्रहाः ॥ दिग्देवा ३०
 ऋषयः सप्त ७ सागरा ४ भुवनत्रयं ३ ॥ नद्यः सप्त ७ गुणा ३ श्वैव वेदा ४ आत्मेत्यनुक्रमात् ॥
 अत्र पीठयंत्रस्थापनं देवताक्रमप्रयोगं चाह ॥ आदौ पद्मकर्णिकायां मध्ये विष्ण्वधिदेवता ब्रह्म प्रत्य

धिदेवतासहितंभवानीशंकरंस्थापयेत् । तद्ब्रह्मिश्चतुर्दलपद्मेप्रादक्षिण्येन गणेश १ दुर्गा २
 क्षेत्रपाला ३ भयंकराः ४ स्थाप्याः तद्ब्रह्मिस्त्वृतीयोऽष्टशदलेषोऽष्टशमातरः ॥ गौरी १
 पद्मा २ शची ३ मेधा ४ सावित्री ५ विजया ६ जया ॥ ७ देवसेना ८ स्वधा ९ स्वाहा १०
 मातरो ११ लोकमातरः ॥ १२ धृतिः १३ पुष्टिः १४ स्तथा तुष्टिः १५ रात्मनःकुलेदे
 वताः ॥ १६ ॥ तद्ब्रह्मिर्कविंशदलेवसुरुद्रादित्याः अष्टौवसवस्तु । ध्रुवो १ ऽध्वरश्च २ सोमश्च ३
 आपश्चै ४ वाऽनिलो ५ नलः ६ प्रत्यूषश्च ७ प्रभासश्च ८ वसवोऽष्टौऽकप्रीतिताः ॥ एकादशरु
 द्रास्तु ॥ वीरभद्रश्च १ शंभुश्च २ योगीशो ३ जैकपात्तथा ॥ ४ अहिर्बुध्न्यः ५ पिनाकीच ६ भुवा
 नाधीश्वरस्तथा ॥ ७ कपाली ८ विद्वपतिः ९ स्थाणु १० भर्गाख्यो ११ रुद्रसंज्ञकाः इति ॥
 द्वादशादित्यास्तु । धाता १ र्यमाच २ मित्रश्च ३ वरुणे ४ शौ ५ भगस्तथा ६ ॥ इंद्रो ७ विवस्वा
 न् ८ पूषाच ९ पर्जन्यो १० दशमस्तथा ॥ त्वष्टा ११ विष्णु १२ रितिप्रोक्ता आदित्याद्वादशक्र
 मात् ॥ पंचमेष्टचत्वारिंशदलआदौक्रमेणनवग्रहाः । सूर्यः १ सोमो २ महीपुत्रः ३ सोमपुत्रो ४
 वृहस्पतिः ५ ॥ शुक्रः ६ शनैश्चरो ७ राहुः ८ केतुश्चैव ९ नवग्रहाः इति ॥ दशलोकपालास्तु ।
 इंद्रो १ अग्नि २ र्यमो ३ निर्ऋति ४ वरुणो ५ वायु ६ रेवच ॥ कुबेर ७ शौ ८ तथाब्रह्मा ९ अनंतो

१० दशदिक्पतिः इति ॥ सप्तर्षयस्तु । कश्यपो १ त्रि २ भरद्वाजो ३ विश्वामित्रो ४ ऽथर्गोत
 मः ५ ॥ जमदग्नि ६ वैसिष्ठश्च ७ सप्तैते ऋषयः क्रमात् ॥ समुद्रास्तु । पूर्व १ दक्षिण २ प
 श्चिमो ३ तारा ४ अश्वत्थारः समुद्रा इति ॥ भुवनत्रयं भूर्लोक १ भुवर्लोक २ स्वर्लोक ३ इति ॥ सप्त
 सारितश्च । गंगा च १ यमुना २ चैव गोदावरी ३ सरस्वती ४ ॥ तापी ५ पयोष्णी ६ रेवा
 च ७ सप्तनद्यो यथाक्रमम् इति ॥ त्रिगुणास्तु सत्त्वं १ रज २ स्तमो ३ गुणा इति ॥ चत्वारो वै
 दास्तु । ऋग्वेदो १ ऽथ यजुर्वेदः २ सामवेदो ३ ह्यथर्वणः ४ इति ॥ आत्मा च इत्येतास्तत्रावा
 ह्यपूजयेदिति ॥ इति पीठग्रंथदेवतास्थापनक्रमः ॥ गंधपुष्पादिभिश्चैव समभ्यर्चयेयथाविधि ॥
 यथाशक्ति कृतं सर्वमर्चनं विनिवेदयेत् ॥ देवदेव जगन्नाथ विश्वसाक्षिन्नमोऽस्तुते ॥ गृहाणे मां कृ
 तां पूजां प्रसीद भगवन्गुरो ॥ ग्रहयज्ञाविधानेन ग्रहपूजां समाप्य च ॥ ऋत्विग्भिः सह वै होमंततः कु
 र्याद्यथाविधि ॥ कुंडे वा स्थां डिले वापि स्वगृह्याविधिना द्विजः ॥ कृत्वा ज्यभागपर्यंतमुपलेपादिकंतं
 तः ॥ ततः । समिदाज्येन च रुणाय वै स्तिलसमन्वितैः ॥ सहस्रं चाहुतीस्तत्र व्याहृतीभिस्ततः क्र
 मात् ॥ जुहुयादृत्विगैकैकश्चतुर्विंशोत्तरं शुभं ॥ प्रणवेनाहुतिं चैकामत्रैणैव पृथक् पृथक् ॥ देवता
 नां च सर्वेषां नामभिर्जुहुयाद्घृतं ॥ देवतानां अंगदेवतानां ॥ ततः स्विष्टकृतं हुत्वा होमशेषं समाप

भेत् ॥ आचार्यादीन्समभ्यर्च्यगंधपुष्पाक्षतादिभिः ॥ दद्याद्विभवसारेणदक्षिणांचयथो
 चितं ॥ लेह्यंपेयंतथाचोष्यंखाद्यंचैवचपट्टसान् ॥ देवायादौनिवेद्यंतुद्विजवर्यान्समर्चयेत् ॥ भ
 क्ष्यभोज्यादिकंदद्यात्तृप्तिर्यस्ययथाभवेत् ॥ दक्षिणांचयथाशक्त्यासर्वपांचसमांशतः ॥ ततश्च
 भोजयेद्विप्रान्सहस्रंसम्यगेवहि ॥ एकस्मिन्नेवकालेवाभवेद्वापिदिनेदिने ॥ भवेद्यावत्सहस्रंतुता
 वदेवहिभोजयेत् ॥ तेभ्योऽपिदक्षिणांदद्याद्भुजानेभ्यः स्वशक्तितः ॥ दीनांधकृपणादींश्चभोज
 यित्वास्वर्यंततः ॥ समाहितमनाः कर्त्ताभुंजीयात्सहबंधुभिः ॥ एवं यः कुरुतेसम्यक्सहस्राद्वि
 जभोजनं ॥ समाप्तेतुपुनर्होमः कर्त्तव्योमुनिरब्रवीत् ॥ ब्रह्महाचसुरापीचपरद्रव्यापहारकः ॥
 मातृगामीचगोम्रश्चपरदारतः सदा ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापिपापकारीयथेच्छया ॥ सदाचार
 विहीनस्तुदमदानविवर्जितः ॥ ईदृशोपिद्विजोयः स्यात्सहस्राद्विजभोजनं ॥ कुरुतेसद्यएवेहसपुना
 तिनसंशयः ॥ ब्रह्मानंदपदंगच्छेत्तेनपुण्येनचैवहि ॥ सहस्रभोजनार्च्चैवनानाविधमनोरथान् ॥
 भुंक्तेसकामान्सकलान्भोगानपिचपुष्कलान् इति ॥ तत्रसंकल्पमाह । ममपंचमहापातकनिवृ
 त्तिगोवधपरदारपरद्रव्यापहारकारिकाधिकवाचिकमानसिकैतच्छरीरावच्छिन्नसमस्तपापक्षयपूर्वक
 नानाविधमनोरथासिद्ध्यंतेपष्टिसहस्रवर्षविष्णुलोकनिवासंतिब्रह्मानंदावातिद्वाराश्रीपरमेश्वर

प्रीत्यर्थं सहस्रब्राह्मणान् यथाशक्त्या यथोपपन्नेनात्रिनयथाकालं यथादेशं सदक्षिणं भोजयिष्ये
 इति संकल्प्य तदा दौर्गणेशपूजनं स्वस्तिवाचनं मातृकापूजनं नादीश्राद्धं आचार्यं ऋत्विग्वरणहो
 मादिचकारिष्ये इति संकल्प्य । गणेशपूजनादियथोक्तक्रमेण कुर्यादिति ॥ अथ सर्वस्वदानसं
 कल्पवाक्यं । मात्स्ये । अद्येत्यादि० ममैतच्छरीराविच्छिन्नसमस्तपापक्षयपूर्वकसकलम
 नोरथसिद्धियज्ञयाजित्वसर्वद्रव्यदानजन्यसर्वतीर्थस्नानजन्यसर्वदेवपूजाजन्यसमफलमलौ
 कादर्शनदारिद्र्यानुत्पत्तिसर्वकालक्षीपुत्रपौत्रधनधान्यसौख्याद्यावज्जीविमवियोगैर्हि कामुष्मिका
 पृथ्वर्यत्वबहुगंधर्वोपगीयमानदिव्याप्सरोगणसेवितदिव्यांगनासमाकीर्णहंससारसविहगादिपरि
 वृतहेमकिंकिणीजालमालिकामंडिततरुणादित्यसंकाशविमानारोहणशक्रादिसुरगणब्रह्मवि
 ष्णुरुद्रलोकैर्केद्रलोकादिस्वेच्छया विचरण्यावदाभूतसंप्लवाक्ष्यस्वर्गलोकवाप्त्यंतैर्विष्णुसाधु
 ज्यप्राप्तये इदं सकलं ममाश्रमीयं सकलवस्तु सर्वस्वं सर्वविष्णुदेवतं तत्रैव कल्पित सुवर्णं
 बहुदक्षिणं ॐ सर्वस्वायनमदत्तिनाममंत्रेण सुपूजिताय तुभ्यमहंसं प्रददेन ममेत्येकस्मै दद्यात् ।
 यद्वा । नानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सुपूजितेभ्यः सदक्षिणं दातुमहमुत्सृजेन ममेति तेन श्री
 परमेश्वरः प्री० तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु । प्रार्थनामंत्रस्तु ॥ हरिश्चंद्रो यथा राजा सर्वदत्ता दिवंगतः ॥

तथाहमाश्रमं दत्वायास्यामि त्रिदशालयं ॥ दिविभुव्यं तरिक्षे च हस्त्यश्वरथसंकुला ॥ हरिश्चन्द्र
 स्य नृपतेः शोभते नगरीयथा ॥ तथाममाश्रमं सर्वदिवि सर्वत्र गच्छतु ॥ सर्वस्वदानेनानेन तां ग
 तिं प्राप्नुयामहं ॥ सर्वस्वतवदानेन हरिश्चन्द्रो यथा भवत् ॥ दुःखहीनः सुखमयस्तथामांकुरु सर्व
 दा ॥ सर्वस्वदानात्सकलाममं संतुमनो रथाः ॥ इति सर्वस्वदानप्रयोगः ॥ अथ युगप्राधान्येन
 व्यासोक्ता धर्मा उच्यन्ते ॥ तपः परं कृतं युगे त्रैतायां ज्ञानमुत्तमं ॥ द्वापरे यज्ञमित्याहुर्दानमेव
 कलौ स्मृतम् ॥ इति ॥ स्कादे । आतस्ययानं तृपितस्य पानमंत्रं क्षुधार्तस्य नरो ररेद्र ॥ दद्याद्भि
 मानेन सुरांगनाभिः संस्तूयमानं स्त्रिदिवं प्रयाति ॥ यतीनामाह्वयमः ॥ यतीनां परमो धर्मस्तत्त्वनाह्वारो
 वनौकसां ॥ दानमेव गृहस्थानां शुश्रूषा ब्रह्मचारिणाम् इति ॥ दानमावश्यं कंकपामित्याह
 व्यासः ॥ मातापित्रोश्च यदत्तं भ्रातृस्वसृसुताय च ॥ सोदर्यपि च यदत्तं सोऽतिथिः स्वर्गसंक्रमः ॥
 पितुः शतशुणं दानं सहस्रं मातुरुच्यते ॥ अनन्तं दुहितुर्दानं सोदर्यदत्तमक्षयम् ॥ भविष्योत्तरेपि ॥
 न केवलं ब्राह्मणानां दानं सर्वत्र शस्यते ॥ भगिनीभागिनेयानां मातुलानां पितृस्वसुः ॥ दरिद्राणां
 च वधूनां दानं कोटिशुणं भवेत् ॥ मातुर्गोत्रिंशत्शतं गुणं स्वर्गोत्रिदत्तमक्षयम् ॥ दातुर्लक्षणमपि तत्रैव ॥
 अपाप्या रोगी धर्मात्मा दित्सुरव्यसनः शुचिः ॥ अर्निद्यो जीवकर्माचपद्विदाता प्रशस्य

ते ॥ प्रतिग्रहीतृलक्षणमपि तत्रैव ॥ त्रिःशुक्लः क्षीणवृत्तिश्च घृणालुः सकलेंद्रियः ॥ विमु-
 क्तो यो निदोषेभ्यो ब्राह्मणः पात्रमुच्यते ॥ तथा ॥ सौमुख्यमभिसंप्रोतिरर्थिनां दर्शने स-
 दा ॥ सत्कृतिश्चानमूयाचतदाश्रद्धेति कीर्त्यते ॥ देवलः ॥ यद्ददाति यदश्राति तदेव धनिनां ध-
 नम् ॥ अन्ये मृतस्य क्रीडंति दारैरपि धनैरपि ॥ व्यासः ॥ आयासशतलब्धस्य प्राणेभ्योऽपि गरी-
 यतः ॥ गतिरैकवित्तस्य दानमन्ये विपत्तयः ॥ आसादर्थमपि आसमर्थिभ्यः किं न दीयते ॥
 इच्छानुरूपो विभवः कदाकस्य भविष्यति ॥ मात्स्ये ॥ न्यायेनार्जनमर्थस्य वर्धनं चाभिरक्षण-
 म् ॥ सत्पात्रेऽपि पतिश्च सर्वशास्त्रेषु गीयते ॥ पुनस्तत्रैव ॥ अदाता यत्र यत्रैति तत्र तत्र सुदुःखि-
 तः ॥ दानात्सुखमवाप्नोति परत्रापि च निवृत्तः इति ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ अक्षरद्वयमभ्यस्तं नास्ति
 नास्तीति यत्पुरा ॥ तदिदं देहि देहीति विपरीतमुपस्थितम् इति ॥ तथा ॥ द्वारं द्वारमटं तीह भि-
 शुकाः पात्रपाणयः ॥ दर्शयन्त्येव लोकां न मदातुः फलमीदृशं ॥ बृहस्पतिः ॥ द्वौ वेवाप्सु प्रवेष्टव्यौ गले
 बद्धा दृढांशिलां ॥ धनवंतमदातारं दरिद्रं चातपस्विनम् इति ॥ दरिद्रस्यैव दद्यादित्याह ॥ बृह-
 स्पतिः ॥ दृष्टिर्थासमुद्राणां तृप्तानामशनं तथा ॥ तथा दानं समृद्धानां दत्तं भवति निष्फलम् इ-
 ति ॥ अतः परं षोडशमहादानादीनां बहुत्वादुपरम्यत इति ॥ कालोपनामरामेश भट्टसूनोः सुधा

मतः ॥ महादेवद्विजार्थस्यसूनुनाप्रभविष्णुना ॥ १ ॥ दिवाकरेणरचितादानसंक्षेपचंद्रिका ॥
गिरिजानितुष्ट्यर्थमुदंवितनुयात्सताम् ॥ २ ॥ इति विद्वत्प्रार्थना ॥ अष्टदोषान्मतिविप्रमाद्वा
यदर्थहीनंलिखितंमयात्र ॥ तत्सर्वमार्थैःपरिशोधनीयंकोपनकुर्यात्स्वछुतर्णकस्य ॥ ३ ॥ किंच ।
शास्त्रकर्ताभवेद्यासौलखकोगणनायकः ॥ तयोर्विचलिताबुद्धिर्मनुष्याणांतुकाकया ॥ ४ ॥ ले
खनपरिश्रमवैताभुवनेविद्वज्जनोनान्यः ॥ सागरलंवनखेदं हनुमानेकःपरंवेत्ति ॥ इतिकाश्यां
श्रीमत्कालोपनामकभट्टारामेश्वरात्मजभट्टमहोदयद्विजवर्यसूनुनाबालंभट्टानुजदिवाकरेणवि
रचितादानचंद्रिकासमाप्ता ॥ दानानिसर्वाण्यभिधायतेपांप्रतिग्रहेशुद्धिमतोऽभिधास्ये ।
तथाधियाभाषितयाप्रवृत्तिः प्रतिग्रहेसाधुजनस्यनस्यात् ॥ तत्रमेषादानप्रकरणे ।
दुष्टप्रतिग्रहहतोविप्रोभवतिपातकी ॥ नाभिभाषेत्ततोदत्त्वातन्मुखंनावलोकयेत् इ
त्यादि ॥ भविष्योत्तरे । दुष्प्रतिग्रहदधस्यविप्रस्यकिलभारत ॥ नपश्येद्भदनंपश्चात्रचैनम
भिभाषयेत् इति ॥ महाभारतेच । पूजकोगणकोव्यासोयोरग्राहीतथैवच ॥ परास्थिवाहको
वैद्योग्रामयाजीतथैवच ॥ एतेचांत्यसमालोकेनस्पृष्टव्याः कदाचन ॥ कदाचिन्मोहतः स्पृष्टः
सवासाआहुतः शुचिः इति ॥ पराशरस्मृतौच । मंत्रेणनिनदत्त्वातंप्रणिपत्यक्षमाप्यच ॥

आसीमांतमनुज्यतन्मुखंनावलोकयेत् इति ॥ मदार्यवेचदुष्टप्रतिग्रहः स्पष्टः प्रतिग्रहदुष्टत्वं
 चतुर्धा । दातृकालदेशप्रतिग्राह्यदोषभेदात् ॥ चांडालत्वपतितत्वादयोदात्तदोषाः । कुरुक्षेत्रे
 तत्वादयोदेशदोषाः चंद्रसूर्योपरागादयः कालदोषाः । उभयतोमुखीत्वमेपीत्वादयोदेयदोषाः ॥
 तिलधेनुर्गजोवाजीमाहिपाजिनमूर्तयः ॥ सुरभिः सुयमानाचवोराः सप्तप्रतिग्रहाः इति निषेधात् ॥
 प्रेतान्नमजिनं मणिरिति पाठे प्रेतान्नमेकादशहिकश्चाद्वान्नभोजनम् । मणिः शालग्राम इति
 हेमाद्रिः । तत्रैव तन्निषेधोऽरुणस्मृतौ । परमापद्वृत्तेनापि अंत्यजातिप्रतिग्रहः ॥ नकार्यो
 यो ब्राह्मणेनेह आत्मनः श्रेयश्छेदता ॥ प्रतिग्रहाच्चांत्यजातेः पतितत्वं प्रजायते इति ॥ अंत्य
 जानाह मनुः ॥ रजकश्चर्मकश्चैव नटो बुरुड एव चाकिं वतमेदमिच्छाश्च सप्तैते अंत्यजाः स्मृताः ॥
 चांडालानाह व्यासः । ब्राह्मण्यां शूद्रजातश्च चांडालस्त्रिविधः स्मृत इति ॥ तथा । कुरुक्षेत्रे प्र
 तिग्रहीनभूयः पुरुषो भवेत् ॥ गायत्रीमनुजाप्येन सप्तलक्षं भवेच्छुचिः इति ॥ कालदोषभिन्नोऽ
 सत्यप्रतिग्रहनिषेधः । तत्प्रतिग्रहप्रायश्चित्तकथनेन रूपः ॥ सर्वसत्प्रतिग्रहे प्रायश्चित्तं पट्टत्रिंश
 न्यते । देव्यालक्षजपनैव शूद्रचते सत्प्रतिग्रहात् इति ॥ जपसंख्यातु । जपित्वा त्रीणि सावित्र्या
 सहस्राणि समाहित इति ॥ मनुक्तं तु द्वित्रिप्रकारेण प्रतिग्रहस्यासत्त्वविषयं । तेन पतितदिभ्यो

मतः ॥ महादेवद्विजार्थस्यसूनुनाप्रभविष्णुना ॥ १ ॥ दिवाकरेणरचितादानसंक्षेपचंद्रिका ॥
 गिरिजानितुष्टयर्थमुदवितनुयात्सताम् ॥ २ ॥ इति विद्वत्प्रार्थना ॥ अहृददोषान्मतिविभ्रमाद्रा
 यदर्थहीनं लिखितं मयात्र ॥ तत्सर्वमायः परिशोधनीयं कोपं न कुर्यात्स्वलुतर्णकस्य ॥ ३ ॥ किंच ।
 शास्त्रकर्ता भवेद्यासौ लिखको गणनायकः ॥ तयोर्वचलिता बुद्धिर्मनुष्याणां तु का कथा ॥ ४ ॥ ले
 खनपरिश्रममेतानुवने विद्वज्जनो नान्यः ॥ सागरलंघनखेदं हनुमानेकः परं वेत्ति ॥ इति काश्यां
 श्रीमत्कालोपनामकभट्टरामेश्वरात्मजभट्टमहोदयाद्विजवर्यसूनुना वालंभट्टानुजदिवाकरेण वि
 रचितादानचंद्रिकासमाप्ता ॥ दानानि सर्वाण्यभिधाय तेषां प्रतिग्रहे शुद्धिमतोऽभिधास्ये ।
 तथाधियाभावितया प्रवृत्तिः प्रतिग्रहे साधुजनस्य न स्यात् ॥ तत्र मेधीदानप्रकरणे ।
 दुष्टप्रतिग्रहहतो विप्रो भवति पातकी ॥ नाभिभापेत्ततोदत्वा तन्मुखं नावलोकयेत् इ
 त्यादि ॥ भविष्योत्तरे । दुष्टप्रतिग्रहदग्धस्य विप्रस्य किल भारत ॥ न पश्येद्भद्रं न पश्चान्नचैनम
 भिभापयेत् इति ॥ महाभारते च । पूजको गणको व्यासो वारग्राही तथैव च ॥ परास्थिवाहको
 वैद्यो ग्रामयाजी तथैव च ॥ एते चांत्यसमालोके न स्पृह्याः कदाचन ॥ कदाचिन्मोहतः स्पृष्टः
 स वा सा आहुतः शुचिः इति ॥ पराशरस्मृतौ च । मंत्रेण निनदत्वा तं प्राणिपत्यक्षमाप्य च ॥

श्रित्तंतथोच्यते ॥ प्रतिग्रहेचरेद्विप्रः प्राजापत्यमतद्रितः ॥ जपेच्चपौरुषसूक्तमपुत्रैवायमर्ष
 णं ॥ अहोरात्रस्थितश्चैवमुच्यते तेन किल्बिषात् ॥ अयुतं जपसंख्या । गृहदानं महादानं नास्ति
 दानं गृहात्परं ॥ येन दत्तेन वै तेन सर्वदत्तं भवेन्नृणां ॥ गृहोपकरणं सर्वगोमहिष्यादिभूषणं ॥ कं
 ढणीपेषणीचुल्लीह्युदकुंभस्तुमार्जनी ॥ शय्याविभाजितं छत्रं वितानं रथगोधूपं ॥ तत्र कृच्छ्रं चरे
 द्विश्रेमहासांतपनंतथा ॥ शतं वा भोजयेद्विप्रां गायत्रीलक्षमेव च ॥ प्रायश्चित्तं कृते विप्रो मुच्य
 ते तत्प्रतिग्रहात् ॥ प्रायश्चित्तस्याकरणे युवैव भ्रियते तु सः ॥ अश्वप्रतिग्रहं कृत्वा चरेच्चंद्रायण
 त्रयं ॥ अश्वस्य विक्रयं कृत्वा ह्येतदेव व्रतं चरेत् ॥ कपिला विक्रयं कृत्वा चरेच्चंद्रायण त्रयं ॥ गो
 शतं गोसहस्रं च कृष्णवैतरणी तथा ॥ चतस्रश्चैव गावश्च वर्जनीयाः प्रयत्नतः ॥ चतस्र उत्क्रां
 तिः ऋणपापमोक्षधेनवः ॥ गृहीत्वा वैतरणी लोहं यमदं डभयावहं ॥ प्राजापत्य त्रयं कुर्याद्भोज
 येच्च शतं द्विजान् ॥ जपेद्वा वामदेव्यं च शिवसंकल्पमेव च ॥ रथं तरं वामदेव्यं जपेन्मुच्येत कि
 ल्विषात् ॥ यज्ञकर्षोणयाधेनुर्व्रतधेनुस्तथैव च ॥ मधुपर्कं च याधेनु र्याधेनुः कर्मसिद्धये ॥ एतत्प्र
 तिग्रहे विप्रप्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ पर्वतायेदशप्रोक्तास्तथैव द्विमुखी च गौः ॥ उष्ट्रप्रतिग्रहे विप्रः क्षपेन्मा
 स चतुष्टयं ॥ प्राजापत्येन कृच्छ्रेण पष्टांशं तु परित्यजेत् ॥ विप्रेभ्यो दद्यात् ॥ जपेद्वादशलक्षं वा गाय

दुष्टदेशकालयोरदुष्टप्रतिग्रहेपट्टत्रिंशन्मतोक्तं दशप्राजापत्यरूपं । पतितदिभ्यो महिष्यादिप्रति
ग्रहेयाज्ञवल्क्योक्तमिति विज्ञानेश्वरः ॥ स्मृत्यर्थसारे । सर्वत्रानुक्तोदानदेयकालद्रव्येष्वदुष्टेऽपि
द्वादशनिष्कप्रमाणं द्रव्यप्रतिग्रहेकार्यं । एवं सर्वत्र द्रव्यानुमारेण प्रायश्चित्तवृद्धिः सा सकल्प्या ।
दातृदेशकालद्रव्येष्वन्यतरदोषैकैकगुणवृद्धिः । मणिवासोगवादीनामन्यतरप्रतिग्रहेगाय
ज्यष्टसहस्रजपः । भिक्षादिप्रतिग्रहे पुण्यमंत्रोच्चारणं । न च प्रतिग्रहस्यानिषिद्धत्वात्कथं
प्रायश्चित्तविधिरिति वाच्यं ॥ प्रतिग्रहेण विप्राणां ब्राह्मिणैः प्रणश्यति इत्यरुणस्मृत्या प्राय
श्चित्ताग्राये न च तत्कथनात् । प्रतिग्रहसमर्थोऽपि प्रसंगतत्रवर्जयेत् इति रूपमवनिषेधसत्त्वा
च्च ॥ प्रायश्चित्तं च प्रतिगृहीत सर्वद्रव्यं त्यक्त्वा कार्यम् । सति द्रव्ये प्रायश्चित्ताधिकाराभावात् इ
ति स्मृत्यर्थसारादयः ॥ अरुणस्मृतौ तु । पष्ठांश्चादशां शपरित्यगौ वैकल्पिकावुक्तौ । तथा
प्रतिग्रहाच्च पष्ठांश्चाणि ज्याञ्चतृतीयकं ॥ कृष्टेर्वैशतिमं भागं त्यजतानां स्तिपातकं ॥ प्रतिग्रहः
कुत्सितानां त्रिभिः कृच्छ्रैर्विशुध्यति ॥ रथोवाजी च महिषी तिलधेनुर्गोऽजिनं ॥ सूय
माना च सुरभिर्वीराः सप्त प्रतिग्रहा इति ॥ एते पां प्रतिग्रहेऽहोऽहितग्नेः प्राजापत्येष्टिः स्मार्तान्निम
सश्च रुस्तद्वत्ताकः अनग्नेः अन्येषां च कृच्छ्रत्रयं ॥ अरुणस्मृतौ । गुडधेन्वादिधेनुनां प्राय

संधिः । आयुष्यमिति सूक्तेन मणिं कंठे प्रतिमुच्येत्यादि सूत्रेषु अखिलानामपि विनियोगदर्शनात् । तेषामपि प्रामाण्यवलात् । पावमानीजपस्याखिलेषु विधानात् तत्तत्फलपेक्षायामो
 दान्मातृपितृवधादित्यादि मंत्रवर्णनतत्तत्पातकनाशस्य फलत्वावगत्या तत्तत्पापेषु पावमानीज
 पस्य प्रायश्चित्तत्वं पापानुरोधेन च जपसंख्याकल्पनीयेति दिक् ॥ अथ राजप्रतिग्रहप्राय
 पस्य प्रायश्चित्तत्वं पापानुरोधेन च जपसंख्याकल्पनीयेति दिक् ॥ न राज्ञः प्रतिगृह्णीयाल्लुब्धस्योच्छ्रा
 श्रितं ॥ अनापदि राजप्रतिग्रहं न दत्तियाज्ञवल्क्यः ॥ न राज्ञः प्रतिगृह्णीयाल्लुब्धस्योच्छ्रा
 श्रवर्तिनः ॥ प्रतिग्रहे सूनीचक्रीध्वजविद्यानराधिपाः ॥ दुष्टादशगुणं पूर्वपूर्वोदेते यथोत्तरम् इति ॥
 संवर्तः राजप्रतिग्रहे वीरो मध्वास्वादो विपोपमः ॥ पुत्रमांसं वरं भोक्तुं न तुराजप्रतिग्रहः इति ॥ स्क्वा
 दे । मरुदेशे निरुदके ब्रह्मरक्षस्त्वमागतः ॥ राजप्रतिग्रहात् पुष्टः पुनर्जन्मनं विदति ॥ ब्राह्मण्ययः
 परित्यज्य द्रव्यलोभेन मोहितः ॥ विपयामि पलुब्धस्तु कुर्याद्राजप्रतिग्रहं ॥ नरकैरौखेयैरेतस्यै
 व पतनं ध्रुवं ॥ वृक्षादावाग्निना दग्धाः प्ररोहंति घनागमे ॥ राजप्रतिग्रहाद् दग्धानमरोहंति केनचि
 त् इति ॥ विष्णुधर्मोत्तरे । दशसूनासमश्चक्रीदशचक्रीसमो ध्वजी ॥ दशध्वजीसमावेद्यादश
 वेद्यासमो नृपः ॥ दशसूनासहस्राणि योवाहयति सैनिकः ॥ तेन तुल्यः स्मृतो राजा तस्माद्द्वोरः
 प्रतिग्रह इति ॥ इत्यधार्मिकराजविषये निंदा ॥ तथा च तत्रैव लिखितं । येषां न विषये प्रीतिर्ये

त्र्यानिदृश्यभोजनः ॥ शतेनमुच्यतेपापाद्विप्राणांभोजनेनच ॥ प्राणायामशतंकुर्याद्ब्रह्मकूर्चसम
 न्वितं ॥ रथप्रतिग्रहेलक्षगायत्रीजपमाचरेत् ॥ अयुतंवाधगायत्र्याःसंगमेस्नानमाचरेत् ॥ षष्ट्यां
 शंतुपरित्यज्यब्राह्मणान्भोजयेच्छुचिः ॥ प्रतिगृह्यान्नदानानिप्रायश्चित्तंयथोदितं ॥ जपेन्नितरं
 देवोद्विज्ज्वंन्नतमाचरेत् ॥ जपसंख्याअयुतादि ॥ विद्यादानंगृहीत्वापियत्तिकचित्पुस्तकादिकं ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेद्भस्त्रयाकृच्छ्रमेकंसमाचरेत् ॥ पृथिवींप्रतिगृह्याथसंश्लवनकाननां ॥
 अपिधातुमथोगृह्यततकृच्छ्रत्रयंतथा ॥ भूत्वात्रिपवणस्नायीक्षेप्न्मासचतुष्टयं ॥ एवं
 शुद्धिमवाप्नोतिद्विजः षष्ट्यांशमुत्सृजेत् ॥ इदंचसदक्षिणप्रतिग्रहे ॥ तद्गृहीतप्रतिग्रहेतुन
 दोषः ॥ भूमियःप्रतिगृह्णातियस्तुभूमिंप्रयच्छति ॥ तावुर्भौपुण्यकर्माणौनियतंस्वर्गगामिनौइ
 त्युक्तेः ॥ अथपेडशमहादानेषु तत्रचारुणस्मृतौ तुलापुरुषभागंचगृहीत्वाचांद्रकंचरेत् हि
 रण्यगर्भंचतयात्रह्मांडिकल्पपादपे ॥ जलेत्रिपवणस्नायीचरेत्सांतपनद्वयं ॥ गोसहस्रप्रतिग्राहीय
 दाविप्रोह्यकामतः ॥ गोमूत्रयावकाहरोमासैर्नैकनशुध्यति ॥ हिरण्यकामधेन्वादिदानमत्रयथो
 दितं ॥ महाभूतघटांतपुप्रायश्चित्तमथोच्यते ॥ गायत्र्यादशलक्षैश्चप्राणायामसहस्रैकः ॥
 नश्यतिपापसंयाश्चकाकथादुष्टप्रतिग्रहे ॥ पावमानंचसूक्तैर्वसर्वपातकनाशनं ॥ अत्रायमभि

पस्तुरहस्यन्नतमाचरेत् इति ॥ कर्तव्यतिरिक्तैर्यदीयोदोषो न ज्ञायत इत्यर्थः ॥ अतश्च पारदार्या
 देरपि स्त्रीपुंसाभ्यामितरेणाज्ञातस्य रहस्यतास्त्येव । तस्य प्रायश्चित्तमपि रहस्यमेव कर्तव्यं ॥
 तथा च द्वारीतः । रहस्ये रहस्यं प्रकाशे प्रकाशमिति । तत्र रहस्यानां साधारणप्रायश्चित्तं मनुरा
 ह । वेदाभ्यासोऽन्वहंशत्तयामहायज्ञक्रियाक्षमा ॥ नाशयंत्याशुपापानि महापातकान्यपि ॥
 यथैधस्तेजसावह्निः प्रातर्निर्देहति क्षणात् ॥ तथा ज्ञानकृतं पापं कृत्स्नं देहति वेदवित् ॥ सव्याह
 तिकप्रणवाः प्राणायामास्तुषोडश ॥ अपि भूणहनं मांसं पुनंत्य हरहः कृताः इति ॥ वसिष्ठः ।
 यच्चाकार्यं कृतं साग्रशतं वेदं श्रुयते ॥ तत्सर्वं तस्य वेदाग्निर्देहत्यग्निरिवैधनं ॥ यमः । सहस्र
 परमादिर्वींशतमध्यां दशावरां ॥ गायत्रीं संजपेन्नित्यं महापातकनाशिनीम् इति ॥ मू
 लेश्वरः । ऋग्वेदमभ्यसेद्यस्तु यजुः सामाथवापि वा ॥ सूक्तानि सरहस्यानि अथर्वीगिरसस्त
 या ॥ ब्राह्मणानि च कल्पांश्च पंडगानि तथैव च ॥ इति हासपुराणानि देवतास्तवनानि च ॥ जप्त्वा
 पापैः प्रमुच्येत धर्मस्यानैस्तथापरैः ॥ इति ॥ कौर्मै । जपस्तपस्तीर्थसेवा देवब्राह्मणपूजनं ॥
 ग्रहणादिपुण्यकालेषु महापातकशोधनं ॥ पुण्यक्षेत्राभिगमनं सर्वपापप्रणाशनं ॥ अमावा

ज्ञेयज्ञपतेर्हरेः॥यत्रयेभूभुजां तेषामेतत्सुनोदितं फलं॥ येषां पार्वण्डिसंकीर्णैराष्ट्रं न ब्राह्मणोत्कटं ॥
 एतेसूनासहस्राणां दशानां भोगिनो नृपाः॥ येषां नयज्ञपुरुषः कारणं पुरुषोत्तमः ॥ तेषु पापसमा-
 चाराः सूनापापौ धभागिनः इति ॥ अदुष्टात्तुराज्ञः प्रतिग्रहो न निर्दिष्टः अत एवोक्तं छंदोगशाखा-
 यां । प्राचीनशालादीन् महासुनीन् राजप्रतिग्रहे प्रवर्तते इति ॥ अथ पतिनामकेन राज्ञा दीपा-
 भाव उपन्यस्तः न मे स्तेनो जनपदेन कुर्यान्न च मद्यपः॥ नानाहिताग्निर्नो विद्वा ब्रह्मैरि स्वैरिणी कुतः
 इति ॥ याज्ञवल्क्यवचनेनैव राजप्रतिग्रहं निंदायां लुब्धस्योच्छास्त्रवर्तिन इति राजविशेषणद-
 दुष्टराजप्रतिग्रहो न निर्दिष्ट इति गम्यते ॥ तथा नारदोपि । श्रेयान् प्रतिग्रहो राज्ञां नान्येषां ब्राह्म-
 णादृते ॥ ब्राह्मणश्चैव राजा च द्वावप्येतौ धृतव्रतौ ॥ नैतयो रंतरं किंचित्प्रज्ञाधर्माभिरक्षणे॥ शुची-
 नाम शुचीनां च सन्निवेशो यथांभसां ॥ समुद्रे समतां याति तद्ब्रह्म ज्ञाधनागमः ॥ यथाग्रासं
 स्थितं चैव शुद्धिमायाति कांचनं ॥ एवं धनागमः सर्वः शुद्धिमायाति राजनि इति ॥ रा-
 जप्रतिग्रहे प्रायश्चित्तमाह ॥ वृद्धहारीतः ॥ राज्ञः प्रतिग्रहं कृत्वा मासमप्यसदा वसेत् ॥
 पष्टेकाले पयोभक्षः पूर्णमासे प्रमुच्यते ॥ तर्पयित्वा द्विजान्कर्मैः सततं नित्यतव्रत इति ॥ तद्
 सत्प्रतिग्रहविषयमिति माधवः ॥ अथ रहस्यप्रायश्चित्तानि ॥ याज्ञवल्क्यः । अनभिख्यातदो

तीयमभ्यस्य न तमं ह इतीति च ॥ जप्त्वा च पौरुषं सूक्तं मुच्यते गुरुतल्पग इति ॥ हविष्पातमजरं स्व
 विदीत्येको न विंशर्चं । न तमं हो न दुरितं सप्तर्चं । इति वा इति मे मनस्त्वयो दशर्चं । सहस्रशर्पेति
 पौडशर्चं । एतेषां च तुर्णां सूक्तानां अन्यतमं प्रत्यहं पौडशकृत्वो मांसं जपित्वा अकामतो गुरुतल्प
 गः शुच्यतीति विज्ञानेश्वरादिसंमतोऽर्थः ॥ मूले शौनकः । अतो देवा जपेत्सूक्तमग्रां धूपिषा वृ
 चा ॥ अधमर्पं च वा जप्त्वा मुच्यते ब्रह्म हत्यया इति ॥ इति श्रीमत्कालोपनामक
 भट्टारामेश्वरात्मज भट्टमहादेव द्विजवर्यसूनु भट्टदिवाकरविरचितदानसंक्षेपचद्रिकायां सदसत्प्र
 तिग्रहप्रायश्चित्तानिकाश्यां निरूपितानि ॥ अथ स्मृत्यर्थसारांशोक्तं रहस्यप्रायश्चित्तानि ॥
 कर्तव्यतिरिक्तेतरज्ञातदोषे रहस्यं प्रायश्चित्तं चरेत् ॥ अविद्वांस्तु मुखांतरेण रहस्यप्रायश्चित्तं
 ज्ञात्वा रहस्यं चरेत् ॥ स्त्रीशूद्राश्चैवं जपहोमवर्ज्यं । तत्राऽऽहारविशेषानुक्तौ पयः प्रभृतयः । का
 लविशेषानुक्तौ वत्सरादयो मासांताः । देशविशेषानुक्तौ शिलोच्चयादयो गौतमेक्षाः । जपे तु ऋ
 णिदैवतच्छंदो विनियोगा विज्ञेयाः । अमत्या ब्राह्मणवर्धेत स्त्रिरात्रमंतर्जले निमज्ज्य ऋतं च सत्यं चे
 त्यधमर्पणसूक्तमाधित्यं त्रिरात्रं त्रिपयस्विर्नीगां दत्वा शुध्येत् ॥ दानाशक्तौ सव्याहृतिकाः पो

स्यात्तिथिप्राप्य यः समाराधयेद्धवं ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वा तु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ कृष्णाष्टम्यां
 महादेवं तथा कृष्णचतुर्दशीं ॥ संपूज्य ब्राह्मणमुखे सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ त्रयोदश्यां
 तथारात्रौ सोपहारं त्रिलोचनं ॥ दृष्ट्वैशं प्रथमे यमिमुच्यते सर्वपातकैः ॥ एकादश्यां निराहारः
 समभ्यर्च्य जनार्दनं ॥ द्वादश्यां शुक्लपक्षस्य सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ उपोषितश्चतुर्दश्यां
 कृष्णपक्षे समाहितः ॥ यमाय धर्मराजाय मृत्यवे चांतकाय च ॥ वैवस्वताय कालाय सर्व
 भूतक्षयाय च ॥ औदुम्बराय दध्राय नीलाय परमेष्ठिने ॥ वृकोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय वैक्रमात् ॥
 चतुर्दशे ते मन्त्राः स्युश्चतुर्थ्यं तानमोऽन्विताः ॥ प्रत्येकं तिलसंमिश्रान्दद्यात्सप्तोदकां
 जलीन् ॥ स्नात्वा नद्यां तु पूर्वोक्तेषु च ये तसर्वपातकैः इति ॥ तथा तत्रैवाध्यायांतरे ॥ अस्मि
 न्कलियुगे वीरे लोकाः पापानुवर्तिनः ॥ भविष्यंति महाबाहो वर्णाश्रमविवर्जिताः ॥ नान्य
 त्पश्यामि जंतूनां मुक्ताकाराणसौ पुरीं ॥ सर्वपापप्रशमनं प्रायश्चित्तं कलौ युगे इति ॥ इति रहस्य
 पुसाधारणप्रायश्चित्तानि ॥ अयमतिपदे क्तप्रायश्चित्तानि ॥ याज्ञवल्क्यः । त्रिरात्रोपोषितो
 जस्ना ब्रह्महातृवमर्पणं ॥ अंतर्जले विशुद्धे च गंगां च दद्यात्पयस्विनीम् इति ॥ मनुः । हविष्पां

जाहिरात ।

श्रीमद्वाल्मीकीय रामायण ।

श्रीवाल्मीकीय रामायण २४००० ग्रंथका सरल सुबोध ब्रजभाषाटीका बनवाकर छापके तैयार है जिसके बीचमें मूल और नीचे ऊपर भाषाटीका है. और एक वाल्मीकीयरामायणका भाषावार्तिक छपा है. जिसमें मूलके अनुसार यथावत् भाषा करके मूल श्लोकोंके अंकभी लगादिये गये हैं. रामायणकी कथा पढ़नेवालोंको पुराण वांचनेमें बहुत उपयोगी होगा.—जिन महाशयोंको लेना हो वे २३ रु० भेजदेनेसे भाषाटीकासहित इस पुस्तकको अपने स्थानपर पा सकेंगे और भाषावार्तिकको १० रु० भेजनेसे पासकेंगे. महाशयहो ! इस अलभ्य लाभको शीघ्रता करिये. (इसके सब सातही काण्ड बाल, अयोध्या, आरण्य, किष्किन्ध्या, सुन्दर, युद्ध, और उत्तर ९) और रामायणमाहात्म्यभी भाषाटीकासहित छपे हुये तैयार हैं, जिनकी इच्छा हो भंगालोजिनिये.

पुस्तक मिलनेका ठिकाना—खेमराज श्रीकृष्णदास..

“श्रीवैकटेश्वर” छापखाना—मुंबई.

ढशप्राणायामाः प्रतिदिनमासमावर्त्य अभ्यासेतुत्रिंशद्वात्रव्रतस्थः प्राणायामैश्चातिऽधम
 र्धजपेत् महापापैः शुध्येत् । मत्याचेत्प्राग्धानिष्क्रम्यस्नायादिति ॥ ॥ इतिस्मृ
 त्यर्थसारोक्तग्रहस्यप्राग्विज्ञानिरूपितानि ॥ ॥ इतिसंक्षेपदानचंद्रिकासमाप्ता ॥ ७३ ॥

इदं पुस्तकं श्रीकृष्णदासतत्त्वज्ञेन खेमराजयुक्तेन “श्रीविद्धेश्वराख्ये” मुद्रणालये अंकित्वा प्राकाश्यमानो
 तम् । आद्युक्तिः २ द्वितीया । संवत् १९५१ शके १८१६

पुस्तकमिलनेका ठिकाणा.

खेमराज श्रीकृष्णदास “श्रीविद्धेश्वर” छापखाना.

(मुंबई.)